

A CÁR KOSARAS TÓTJA

REGÉNY

IRTA
GYÖNGYÖSY LÁSZLÓ

LÉGRÁDY TESTVÉREK KIADÁSA, BUDAPEST

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2022
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár Digitálistartalom-fejlesztési és -szolgáltatási Osztálya
ISBN 978-963-417-480-6 (online)
MEK-19186

TARTALOM

A CÁR KOSARAS TÓTJA.

- I. A HATÁRON.
- II. NADIA.
- III. A CÁR ELŐTT.
- IV. A NISNIJ-NOVGORODI VÁSÁRON.
- V. A BOCSKOR TITKA.

A MACKÓ BOSZUJA.

HAVASTÓL A TISZAHÁTIG.

NAGYKALAPU RUTHÉNEK.

- AMIT CSAK EGY EMBER TUDOTT MAGYAR-
ORSZÁGON A FORRADALOM IDEJÉBEN.
- A RUTHÉN NAGY KALAP A PÜSPÖKI PALOTÁBAN.
- A RUTHÉN NAGY KALAP ÉS A NAGY HAJ.
- A KÉPVISELŐ UR.
- A VOKS.

A KIS SZABADKIRÁLYI VÁROS.

- I. A KONZUL ÚR.
- II. A KAPITÁNY UR.
- III. A SENATOR UR.
- IV. A FISKÁLIS ÚR.
- V. A MŰVÉSZ.
- VI. A TANÁR URAK.
- VII. A PÁTER GWARDIAN.
- VIII. A VÁROS BÖLCSE.
- IX. A RENDŐR.
- X. A KÁNTOR.

A CÁR KOSARAS TÓTJA.

I. A HATÁRON.

Az ősrégi királyi ut (via regalis) Budától, az ország régi fővárosától, Bártfán keresztül, a legrövidebb vonalon viszen Galiciáig. Augusztus végén, amikor a tótság bevégezte aratását, a határon levő utolsó kanyarulatnál, a haragoszöld fenyvesektől szegett, szakadékos országúton hangos nógatás zaja hallatszik: „Hejó, csihi, hijó!” Nemsokára előttük a fordulónál a magas bordájú, hosszú, tót szekerek erősen megrakodva. Akkorák, mint egy tót ház, a fürge, apró hegyi lovak mégis oly könnyen mozognak a kikövezett országúton, mintha a magok jókedvéből toporzékolnának. A szekereken ülve, részint a szekér mellett ballagva egy csapat különböző korú tót, házasember és legény nótája most már világosan hallatszik jó messzire. Búsan, siralmasan fújják nagyobbreszt dönögve a felemás tót és magyar nótát, amelynek ősrégi, ma már alig hallható rythmusa az elmúlt időket, mintha fuldokolva sirná el. Pedig ugyancsak együgyű a tartalma, így szól:

Mit is csináljunk tima dzivkami? (a lányokkal)
Megyünk kocsmába, vonyi zanami (ők utánunk)
Mi parancsolunk, vonyi vipiju (ők kiisszák)
Ha fizetni kell, to se pokriju (akkor elbujnak)

Hát bizony a tótnak is nagy keserűség az, mikor fizetni kell és mégis más iszik helyette. Haj haj, az az ármányos Dorkó, Zsofka meg a többi. Hamis menyecskék és leányok!

No, de itt vannak a határszélen. Az a kapaszkodó már galíciai föld. Ezen innen a viharverte, szakadozott fakereszt. Pléh-teteje kivörösödött a sok rozsdától, Krisztus teste is csak egy nagy rozsdá folt már. Palencsár Misó érkezik oda elsőnek szekérével, a nóta elnémul az ajkán, lekapja Krisztus előtt kiskarimájú kalapját. Várja, míg valamennyi szekér odaérkezik. Akik hátul maradnak, még fújják a nótát, de a végső, tizenkettedik szekér megérkezésével az utolsó hang is elhal; igaz, hogy Misó is intett a hátulsónak felemelt balkezeivel. Tagba szakadt, lassu mozgásu legény ez a Misó, széles orcája virít, mint a réztepsi, lenhaja alól szeliden csillog kék szeme, fejét azonban kevélyen hátra szegezi, mintha alattvalói volnának azok a tótok, akik feléje közelednek. Urasan végig simítja rövidre nyirt sárga bajuszát. (Mert bizony ősrégi tót divat ez és nem angol, mint mai viselői hinni szeretik. De persze angol közvetítéssel kapósabb a tót divat is.)

Most már a következő kép bontakozik ki előttünk az út aljában. A tótok félkörben állanak a kereszt előtt és Misóra szegezik tekintetüket. A szekerek összetorlódva, sűrűn, egymás után álldogálnak. Most látjuk, hogy a házmagasságra rakott teher nemzeti színben pompázó különböző alakú kosár, amely bámulatos művészettel van egymás tetejébe halmozva. A magas teher tehát még se olyan nagy, hogy a kicsi, de izmos lovak ne bírnának véle. Most már kitalálhatjuk, hogy embereink kosaras-tótok, bártfai nyelven kosikárok. Főfészkök e vidéken Belovezsa, de akad köztök nem egy Hazsliból, Andrejováról is. A legrövidebb úton iparkodnak Galiciába, az első vasuti állomáshoz. Szekeren járnak, így versenyeznek a kerülőkön zakatoló vasuttal az első galíciai állomásig. Ott feladják az oroszországi vasutra a kosarakat, mert a mi embereink ott várják a jó szerencsét: a kosarak jó árát. Különb is nagy rend van az ő céhükben. Egymás között békésen megosztják a világot. A mi csapatunknak most Kis-Oroszország jutott osztályrészül.

A tótok sorra rángatják színes mellényöket, amik annál színesebbek, minél ifjabb a viselőjük, még furulya-ujju ingöket, gatyájokat is rendesen meghúzták. A kosarak nyereségére elszántan kész csapat mereven nézett Palencsár Misó hátraszegett fejére.

Misó komoly orcával az addig balkezében tartott szalmás, pálinkás kobakját jobb kezébe vette, s avval ünnepiesen szájához is emelte és a benne levő pálinkát egy hujjantással az utolsó csöppig kiitta. Ezt a többiek is nagy lelkesedéssel utána mivelték. Kivétel volt azonban Kotriba Nikoláj. Ennek egyik kezében se látszott a szalmás kobak. Hogy ezt hathatósan bizonyítsa, két kezét addig fölemelve tartotta, míg a többiek ittak. (Bizonyosan valamelyik kosár alatt rejtegette a magáét.) Misó kifordította pálinkás kobakját annak bizonyosságául, hogy egy csöpp se maradt benne. Ugyanazt cselekedtek a többiek is, mire Misó harsány hangon kérdezte:

- Nincs már senkinek egy csöpp pálinkája se?

- Nincs egy csöpp se - válaszoltak vékony és vastag hangzavarban.

De ebből a zürzavarból is kihangzott a vén Kotriba kenetteljes vontatott beszéde:

- Nékem nem volt pálinkám, de nem is lesz!

Misó szelid, kék szeme egyszerre elsötétült, különben is vörös arca olyan lett, mint a főtt rák.

- Arra nem vagyunk kíváncsiak. A mi törvényünk azt parancsolja, hogy a keresztig mindenki ihatik, azon túl egész utunkon soha egy csöppet se. Mert a kereskedéshez tiszta, józan ész kell, de azért is, hogy mindenki hazahozhassa pénzét és földet vegyen rajta. Emiatt választjuk a legjózanabbat közülünk gazdának és pénztárosnak.

- Akkor hát én vagyok a legjózanabb - jelentette ki jámborul és mély meggyőződéssel, szakállát simogatva Kotriba.

Misó mosolyogni próbált, de dühös orcájával ez csak kevéssé sikerült néki.

- Hát akkor ki hevert a mult szombaton is tökrészezen az árokban?

- Ki látta? - kötekedik Kotriba -, még a fejét is felkapta, de akkor sem az emberekre, hanem a magas égre nézett.

- Fedinecz Juro és Fótin Miron - jelentette ki nagy szigorúsággal Misó és lesújtó tekintettel méregette végig. Két tanu elég arra is, hogy az akasztófára jussál.

- Ketten látták, ketten - kapkodta fejét a vén Kotriba - én százat is mondok olyat, aki nem látta.

A kosaras tótok elképedve néztek össze. Világos, hogy ez a vén Kotriba fellázadt a nagytekintélyü és erejü Misó ellen, aki fiatal kora ellenére már két éve gazdájok és pénztárosok volt.

Misó hirtelen válaszolni se tudott Kotriba ármányos kifogására. Ujjongva visitott újra reá vércse-hangjával Kotriba.

- Aztán már én husz éve járom kosarakkal a világot, tehát a legtudósabb én vagyok köztetek. Hej, Misó, Misó, meg kell becsülni a tapasztalt, vén embert, ezt parancsolja a mi nagy törvényünk is. (Nás veliki zakon!)

Misó érezte, hogy itt veszedelem van. De azért türtőztette magát s lefelé nézegetve ellenfelére, tompa hangon szólott:

- Az érdemes öregembert mindenki megbecsüli. De mivel bizonyítja kend tudós mivoltát? Tudós ember-e az, aki husz évi járás-kelés után semmit se szerzett?

- De vettem két darab földet - vágta ki büszkén a mellét Kotriba.

- De Duved kocsmáros tizenhat darabot vásárolt azóta bátyám pénzéből - így jött végre valahára segítségére Csupelya Fedor Misónak.

A tótok egész karikája nevetett. A nagy nevetés halálra sebezte titkos szándékát a vén Kotribának. Csak kapkodott a szó után, de hiábavaló volt nagy iparkodása. A nevetés most már hahotává viharzott át. Ez teljesen tönkretette a vén Kotribát. Csak állott ottan lehorgasztott fejjel.

Tomcsik Palyo végre keskeny karimáju kalapjának lengetésével kikiáltotta a páros viaskodás győztesét:

- Éljen, éljen, százszoros éljen lesz. Misónk pénztáros és gazda lesz.

A fölelevenedett tót nemzet viharzó lelkesedésével utána mondotta Palyo gyönyörűsége rigmusát, aki különben a képviselő és egyéb választások alkalmával ily gyönyörű verseivel mindig kitűnt, ezért nagy tekintélynek örvendett és hallgattak is rá.

- Meghajlok a ti nagy, könnyekre indító elhatározások előtt, mert ezt a felséges Uristen is így akarta, mivelhogy az ő szentséges akarata ellenére egy levél se mozdul meg. Gazdátok, igaz vezérek lesztek a nagy, idegen országban és különféle népek között. No, de mostan lássunk a dologhoz.

Evvel odament a kereszthez, megállott előtte, mögötte megint félkarikába sorakoztak az atyafiak. Misó éles hangján egy ájtatosan siró egyházi énekbe kezdett, amit nagy erővel folytattak vékonyan, vastagon, ahogy jött nekik össze-vissza.

Misó azután csak úgy emlékezetből igen tekintélyes, ünnepies hangon elmondotta a nagy esküt. (Istenem, milyen ész - mondotta a nemzet - tavaly óta még nem felejtette el!) Ez esküben az volt, hogy keresetökkel hűségesen leszámolnak, élelmükről és egyéb szükségükről Misó, a gazda, gondoskodik, szintén nagy hűséggel sáfárkodva, minden garast megbecsülve, fogához verve. A társaság minden tagja se hegyen, se völgyön, se pusztán, se mezőn, se városban, se falun, se korcsmában, se szekeren vagy azon kívül nagy utjak alatt egy korty pálinkát se fog inni. Isten, a boldogságos szűz Mária és minden szentei őket úgy segítsék. Ámen!

Ezt mindnyájan térdén állva fogadták. Azért volt ilyen körmönfontan körülírva a pálinka nagy tilalma, mert a szomjas torku tót nemzet különféle felfurakodással ürügyekkel mentette magát, mikor iváson csipték. Most pusztán vannak, hát lehet inni, így mentegetőztek. A másik a tuta-jon próbálta szomszágának kedves eloltását vagy szekeren, hiszen arra nem esküdött meg, ott szabad, nem is vétek.

Mindezeknek utána keresztet vetettek s némán, önkéntelenül megilletődve lépték át a magyar határt.

Csak Kotriba Nikoláj nem tudott semmit sem arról, ami körülötte történt. Az egész világ elhomályosodott szeme előtt. Mintha sűrű szitán nézett volna keresztül. Szekere mellett majd felbukott. Amint felocsudott, még akkor is lehorgasztott fejjel járt a szekér oldalán. De olykor-olykor alattomosan dühös pislogással méregette végig győztes ellenfelét és magában motyorékolta.

- Jó, jó, minden úgy van jól, ahogy van. De lehet az még másképpen is. Most virágzik, mint a kiskert, az ő dicsősége, de fagy is jöhet, dér támadhat. No, no - hozzá még öklét is szorongatta, de csak úgy jobb kezével a baloldali mellénye alatt.

II. NADIA.

A szent Kiev zeg-zugos utcáin a kora reggeli órákban bandukolnak a mi kosaras tótjaink. Palencsár Misó bámulva nézi a fényes palotákat, de Tomcsik Palyonak a büszke emeletes házak mellett szerénykedő faházak tetszenek jobban.

- Ilyen nálunk is van Belovezsán - jegyzi meg nagy meglepéssel.

- Már hogy volna - kételkedik Misó. - Még Eperjesen, Bártfán sincsen.

És rámutatott egy vakító fehér, kétemeletes, zöldre festett, faragott homlokzatu palotára.

- De az ott mellette - magyarázta Palyo. Olyan fatornácos háza van a belovezsai birónak, Fótin Gyurónak is. Haj, haj, de messze mentünk a mi kis falunktól - sóhajtott utána nagy szomorúsággal.

- Ejh, mit - szólott reá fensőbbsséggel Misó - én olyat nem nézek, amelyet otthon is láthatok. Nézd csak Palyo, milyen lapos, nagy fedelük van ezeknek a nagy házaknak, alig van éle, mintha nem is háztető volna.

- De hallod a tülkölő pásztort, a mezőre hajtja a teheneket, akár csak nálunk - folytatá Palyo.

Palencsár nem is hallgatott reá. A felkelő nap arany sugarai ekkor özönlöttek végig a temérdek templomu város tornyain és fénysávolyokban játszottak a háztetőkön.

Misó kíváncsi szemmel nézett körül. A gyéren kövezett, bokáig érő poros lejtős úton tartottak fölfelé. Türelmes, fekete hátú számár huzta lassu lépésben talyigájokat, amelyre magasan felrakták színes kosaraikat. Észre se vette, hogy nyomában egy leány jár, akinek menése közben nemcsak csipeje mozgott, de keze is járt, mint a motolla. Majd oldalra került Misó felől, amikor vékony ajakával mosolyogva villantott zöldes szeme Misó piros orcájára, majd hirtelen kacér fordulattal megint a háta mögé ment. Kíváncsian hallgatta a beszédet, amely olyan ösmerős volt előtte, de csak imitt-amott értette.

Misó nem is látta meg a kíváncsi fehércselédet. Szeme az előtte levő dombra tapadt, ahol a szentséges hirben álló Laura Pecserszk temploma ragyogott a sugárzó nap fénykörében nagy kupolájával, amely körül mint vékony nyársak meredtek az égnek többi karcsu minaretszerű tornyai.

Mig Misó így teljes gyönyörűséggel élvezte Kiev, a szent város nevezetességeit, a háta mögött egy jámbor, hosszú kabátos muzsik nógatta a szénával megrakott talyiga előtt csökönyös lovát felfelé az utcán.

Végül nagyot káromkodva az ostor boldogabb végével sujtott a lóra egy irgalmasat, amire a ló vadul meghorkant és neki iramodott a dombos utnak. Pozdorjává törte volna a tótok kosarait, ha a szemes Palyo félre nem igazítja talyigáját, amiben persze a szelid csacsinak is érdeme volt, mert a jámbor állat életöszönétől indítva, nagy ugrással menekült a veszedelem elől. A muzsik azonban pórul járt, talyigája neki ment egy kőszentnek, rudja eltört, a paraszt leesett a széna tetejéről, lova pedig mind a négy lábát az ég felé mutogatta. A muzsik feltápászkodott ugyan, de nagyon tapogatta oldalbordáját, majd fejét vakarva, keservesen nézegette lovát és az utca porába került szénáját.

A leány csipejére tette kezét s úgy nevetett, majd a muzsikot, majd az ijedt arcu Tomcsik Palyot végig nézve, oldalvást Misó felé pillantgatott. Misó csak ekkor vette észre, önkénytelenül rajta felejtette szemét gömbölyü formás termetén, mosolygós, gödrös arcocskáján, amint hamiskásan összehuzott szemöldökkel villogott feléje zöldes szeme. Gömbölyü melle kék bluzában csak úgy emelkedett nevetése közben, még egyet-kettőt lépett is hozzá, miközben zöld csiku szoknyája meg-meg libbent.

Misó zavartan nézte a leányt. Meglepetésében el is felejtette azt a veszedelmet, amiben kosarai forogtak. Mégjobban megzavarta az, hogy a leány mosolyogva mérte végig szemével a feje bubjától kezdve a talpáig s ő nem tudta, voltaképpen milyen teremtéssel van dolga. A ruhája teljesen uras, de elég piszkos sárga selyem, göndör haja azonban nagy gonddal van fésülve, de formás lába meztelenül állott az utca porában.

- Se nem paraszt, se nem ur - gondolta magában.

Csakugyan olyannak is látszott, mint egy parasztleány, aki uri ruhába bujik, de a meztláb járás gyönyörűségétől nem tud elszokni.

Ebben a helyzetben igazán csak bajnak érkezett oda Kotriba Nikoláj, Csupelya Fedorral, valamelyik zugutcából nagy hirtelen előbujva. Kotriba apró, serét szemével gyanusan nézegette Misót és a leányt, akik még mindég egymásra pillantgattak, de minden kísérő hang nélkül. Mikor azonban közelebb ért a leányhoz az őszes haju vén ember, örömmel felrikkantott:

- Ni, ni. Nadia! Csakhogy megtalálalak. Mindég az utcákat róttam kosaraimmal, de sehol se tudtalak megpillantani. Mint a tű, úgy elbujtál előlem, ebben a nagy városban.

- Hát aztán? - válaszolt Nadia kurtán, vállát vonogatva.

Palencsár Misó arca elborult a bizalmaskodó hang hallatára, meglepetéssel vegyes boszúsággal hol Nikolájt, régi vetélytársát, hol Nadiát nézegette.

Kotriba azonban még nagyon benne volt a viszontlátás örömében.

- Héj, juj, csakhogy újra látlak. De mit nézel rám oly idegenül? Hát nem emlékezel a jó öreg Kotribára, akivel együtt theáztál, akinek szakállát is megsimogattad és azt mondtad róla: becsületes vén ember. Még vodicskát is töltöttél neki és...

De itt hirtelen elhallgatott, nagy megdöbbenéssel vizslatva tekintgetett körül, mint aki minden oldalról veszedelmet sajdit. Szerencsére társai nem értették e válogatott kifejezést, amennyiben vodicska finom orosz nyelven pálinkát jelent. Ezt pedig kosaras tótnak kereskedés közben élvezni - mint tudjuk - halálos bűn volt. Különben Misó vetélytársa iránt érzett féltékenységből csak arra ügyelt, mit válaszol neki Nadia.

- Ejh, mit, ha én mindenkire emlékeznék, akivel találkoztam Kievben, Moszkvában, Nisnij-Novgorodban - vágott vissza Nadia pattogva.

A vén Kotriba magához tért, mikor látta, hogy a vodicska szó elröpült a levegőben, mintha sohase csuszott volna ki a száján.

- De Nastyénka, hiszen még a hátam is megveregetted s ugyancsak bizonyitgattad az egész társaságnak, hogy milyen aranyos, vén lókötő vagyok. Meg aztán nem emlékszel, mennyit beszéltem néked Belovezsáról, benne levő házamról s arról a szántóföldről, ami az enyém? Még meg is kérdezted: özvegyember vagyok-é? Persze, hogy az vagyok. Egy fiam van, az is kint jár Amerikában, ő is csak pénzt küld haza...

- Ejh, nagy társaságban ki tudja már azt, kivel és miről beszélt. Aztán mi közöm nekem a te amerikai fiadhoz és az ő pénzéhez, vagy a te földedhez?

Azzal oda lépett Misó elé, mert a fehérccselédek zavaros helyzetben is könnyen tudnak magukon segíteni, a férfiakat is szívesen segítik ki az ilyen állapotból, ha nekik úgy tetszik.

- Azt hiszem, nem akarod végignézni, hogy szedi fel a szénáját ez a muzsik - mondja, Misó vállára téve kezét, aki úgy megrándult a leány kezétől, mintha villamos áram érte volna. Csak nem akartok felmenni a kolostorba? A szentek nem vesznek kosarat, a barátoknak pedig minden ingyen kellene. Menj a Dnyeper-parti városnegyedbe, ott minden házban vesznek

tőled. Itt a kezem reá, hogy úgy lesz - s erősen megszorította Misó kezét, aki azt se tudta, fiu-é, vagy leány. Csak nézett tétovázva, hol a leányra, hol társaira.

Nadia nem sokat teketóriázott, megindította a csacsit.

- Erre, csak erre - biztatta Tomcsikot s a tetszeni vágyó fehérnép furfangja szerint mindjárt hasznosnak is iparkodott feltűnni.

Csak a vén Kotriba nem akarta még most se belátni, hogy néki Nadia körül már semmi keresnivalója nincsen. Oda sompolygott hozzá és fülébe sugdosott.

- Híj, Nadia, hidd el, hogy nagyon jó a vén fa árnyékában pihenni!

Csupelya Fedor és Tomcsik Palyo nevetni kezdett.

- Kozmás az öreg - jelentette ki Palyo.

- Csirkehust ehethnék - röhögött Fedor.

Nadia ott hagyta Kotribát és a kosaras talyiga mellé lépve csak hátát mutogatta néki s onnan beszélt elő.

- Nem is tudom, mit akarsz, azt sem értem, mit beszélsz. Elég bajod van a kosaraiddal, csak annak tudnál megfelelni. Hát te mit állsz ott, mint egy kőszent? - kiabált Misóra. Gyökeret eresztett a lábad, nem bírod a földből kihuzni?

Misó megrezzent, s a következő pillanatban már ő is ott volt a talyiga mellett. Onnan rendelkezett erős hangon Kotribával.

- Egy úton nem jöhettek velünk, próbáljátok meg a szerencsét más városrészben.

- A külvárosban sokat fogtok árulni - tanácsolta nekik Nadia. - Ide nincs nagyon messze.

- Csak épen elég távol van tőletek - morgott a vén Kotriba. De attól tartok: a hamar meg-
egyezés, hamar el is mulik.

- Igaza van Misónak - hagyta helyben Fedor. De a leánynak is. Magam is hallottam, hogy a külvárosban jó vásárt lehet csapni. Neked már csak a kosaradra legyen gondod öreg, ne a leányokra.

Kotriba lassan elindult talyigájuk után. Mint a vén medve topogott nagy, de lassu lépéssel. Olykor-olykor visszafordult, Misóék felé sanditva sunyi apró szemével. Egyre dörögött.

- Már egymás mellett mennek. Már feléje hajlik a leány. Mily vidáman magyaráz neki. Mintha együtt nőttek volna fel. Az a másik pedig csak úgy néz rá, mint a borju az uj kapura.

Már az utca kanyarulatához értek, a talyiga be is fordult, Kotriba csak állott ottan, míg Fedor rá nem kiáltott:

- Jójjék már, kire hagyom az utcán a kosarakat, míg én a házak lépcsőit járom?

Kotriba így vesztette el szeme elől a leányt és Palencsár Misót, mintha sohasem látta volna őket.

- Bár a föld nyelné el mind a kettőjüket - fejezte be kegyesen forrongó gondolatait Kotriba Nikoláj.

Ők pedig haladták tovább egymás mellett. Misó elfogulva alig ejtett egy pár szót, de lopva annál többször nézegette a leány sugárzó szemét, mosolygós ajakát. A leány azonban szóra tudta indítani. Mindenféle haszontalanságot kérdezett tőle, amire Misónak ha egy szóval is, de felelnie kellett. Ahol nem értette Misó, ott mutogatni kezdett. Misó ugyan ettől se lett tudósabb, de az bizonyos, hogy Nadiától a mutogató is jól esett neki.

- Kinek hívnak, te idegen ifju?
- Palencsár Misónak - felelte reá.
- Misó, Misó, milyen különös hangzású név ez, de azért nem csunya - és mosolyogva nézett Misóra. Misó pedig bölcsen hallgatott.
- Szeretném tudni - folytatta Nadia - milyen név ez a mi nyelvünkön?
- Misó nem tudott rá mit felelni, de Nadia nem hagyta abba.
- Nem mondjátok másképen e nevet?
- Mondják úgy is, hogy Mihály - szólalt meg végre Misó.
- Ahá, tudom már, Mihajlo vagy.
- Misó ráhagyta, hogy úgy van, de csak néma hallgatással.
- Hát apádat kinek hívják?
- Már megholt - felelte Misó nagy-okosan.
- Nadia hangosan elnevette magát, s ujjával megbökte Misó mellét.
- De mikor élt, csak volt valami neve?
- Volt, volt - felelte Misó teljesen megzavarodva - Nikolájnak hívták.
- Hát ha az apád Nikoláj volt, te a fia vagy, akkor téged Nikolajevics Mihajlonak hívnak.
- Nem úgy - tagadta Misó - nálunk nem úgy nevezik el az embert, én csak Palencsár Misó vagyok, mert én magyar vagyok, Nadia.
- Magyar, magyar! Milyen nép lehet az? Talán... igen, én hallottam valamit, hogy a mi katonáink harcoltak ellenetek és le is győztek benneteket.
- Igen - boszankodott Misó - mert annyian rohantatok reánk, mint a darazsak. Százan egy ellen.
- Ojjé, - csodálkozott Nadia.
- Meg aztán minek is jöttetek ránk? - morgott tovább Misó.
- Mit tudom én, bizonyosan vétettetek ellenünk.
- Olyan messziről, mit tehettünk ellenetek? - veté ellen Misó.
- Honnan tudhassam én azt? Lehet, hogy a bátyuska¹ úgy akarta, ha pedig ő akarta, azon már nem lehetett változtatni - mondotta mély meggyőződéssel Nadia.
- Elég rosszul tette - dörögte kedvetlenül Misó.
- Nadia önkénytelenül észrevette, hogy ez a beszéd nem kedves előtte, azért hirtelen másra fordította.
- Hát te magyarul beszélsz velem, Misó? Nagyon hasonlít ez a beszéd a mienkhez.
- Nem magyarul, ott a mi vidékünkön így beszélnek - magyarázta Misó - de tudok én magyarul is.

¹ A cár.

- Igazán tudsz? Akkor mondj nékem valami szépet Misó magyarul. Hadd halljam gyorsan, gyorsan mondd Misó - és hamiskásan szemét összehúzva nézett Misóra, fejével hozzáhajolva, úgy hogy egy göndör hajfürtje Misó homlokát csiklandozta.

Misót egyben előntötte a hőség, nagyon mélyen akart gondolkozni, hogy valami szépet találjon ki, de hirtelen semmi sem jutott eszébe.

Nadia türelmetlenül sürgette.

- Nem szólsz semmit? Beszélj már Misó. Ejnye, hát megnémultál? - kiabált reá.

Misót minél jobban sürgették, annál kevésbbé tudott vallani. Az izzadság kiverte a homlokát, míg végre kinyögte magyarul:

- Olyan szép vagy, mint a kinyilt rózsza!

Nadia tapsolt.

- Szép, nagyon szép, de nem értem. Mondd csak, mondd csak, hogy van ez a mi nyelvünkön?

Misónak idejébe került, míg akadozva elmondta. Az erős ember homloka verejtékezett, még szemét is lesütötte utána. Mikor megértette, Nadia is elkomolyodott. Két kezét háta mögé tette, lekapta tekintetét Misóról s ő is a földet nézegette.

Hallgattak mind a ketten. Nadia azt gondolta, hogy Misó folytatni fogja a beszédet. Misó érezte, hogy még kellene mondania valamit, mozgatta is a száját, de egy szó sem tudott kijönni rajta. Ez erőlködése közben felhangzott Tomcsik Palyo éles hangja:

- Nézd csak Misó, ez a Dnyeper olyan folyó, akárcsak a Tisza, amelyen tutajoztunk is valaha.

Palencsár Misó felkapta fejét, végignézett a hömpölygő széles folyamon.

- A tulsó parton éppen olyan rónaság van. Palyo, mint az Alföldön, - kiáltotta álmélkodva.

- Csakhogy itt végig füves, ameddig a szem ellát, míg nálunk gabonatenger hullámszik rajta - elmélkedett Tomcsik. A tutajokról is látszik. De egyszer aratni is voltunk ott. Emlékszel-e Misó rája?

Erre már Nadia is megszólalt.

- Még hazátok minden földjét elbeszélitek itt nékem. Inkább lássatok utána, hogy fogyjon a kosár.

Palyo nagyon helyeselte ezt a hasznos tervet. Nadia mindjárt mutatott neki egy zöld nagykapus házat, ahol igen sok kosarat fognak eladni. Palyo nem is sokat gondolkozott, el is szaladt oda egy átalvető kosárral. Nadia együtt maradt Misóval meg a számárral. Mind a ketten hallgattak, csak lopva néztek egymásra. Misó váltig beszélni akart, de nem tudta, mivel kezdje. Nadia pedig dacosan várta, hogy Misó folytassa, amit el kezdett. Ebben a kölcsönös várakozásban aztán eltelt az idő. Tomcsik örömtől sugárzó arccal jött ki a házból, a kosár mind eltűnt róla, csak az átalvető kötél csüngött a vállán.

- Minden kosár elfogyott, Misó - dicsekedett Tomcsik. - Valóságos kincs nekünk ez a leány. Társunknak fogadjuk. Ismeri a gazdag embereket.

- Igazad van Palyo - hagyta helyben Misó - nem is kincs, de drága kincs.

- Hová menjek, merre parancsolod, evvel a másik átalvetővel? - tudakozódott Palyo mohón a drága kincsnél.

Nadia szívesen utasította egy másik házba. Megint magukra maradtak. Misó újból kezdte összeszedni gondolatait, de nem sok eredménnyel, csak annyit tudott Nadiának mondani, hogy nagyon szép napunk van, Nadia pedig bizonyította, hogy ez igaz. Misó nem tudott

egyebet csinálni, leült a talyiga árnyékába. Nadia pedig eléje guggolt és kíváncsian jártatta rajta szemét, mintha várt volna tőle valamit, közben félig nyitott szájából apró, fehér fogait villogtatta, mint valami kíváncsú, édes falatra.

Misó végre is nem tudott mást mondani, hát megkérdezte tőle:

- Idevaló vagy ebbe a nagy városba?

Nadia kedvetlenül felkapta fejét. Egy darabig hallgatott, de mikor látta, hogy Misó nem folytatja a beszédet, féloldalt nézve reá, azt kérdezte tőle:

- Hát én kérdezem tőled, hogy te városi vagy falusi vagy-e? Azért mégis itt ülök veled szemben.

Misó még jobban belé zavarodott mondanivalójába.

- Csak úgy mondom, csak azért kérdezem, gondoltam...

- Mit gondoltál? - kérdezte Nadia éles, szinte parancsoló hangon, amiből egy kis gunyolódás is kiérzett.

Misónak ez a hang nagyon megütötte a fülét. Ő szokta meg másokkal szemben a határozott beszédet, most egy fehérchseléd kordázza itt s annyira uralkodik rajta, hogy azt se tudja, mitévő legyen vele. Ez a gondolat fölébresztette kevély önérzetét.

- Nekem igazam van, mert... kezdte el nyomatékos hangon, de nem tudta hirtelenében folytatni.

Nadia ingerkedőleg felkacagott.

- Ugy látszik, neked mindég igazad szokott lenni - de egyuttal csipőit is rengette, miközben kerek válla, kiálló melle emelkedve mozgott.

Misó elmosolyodott, még a nyaka is elvörösödött.

- Mert - folytatá erős hangon - azt hiszem, te is falun termettél, én is falusi vagyok, a városi kertekben sohase nyílik olyan teli virág, mint te vagy.

Nadia hirtelen elkomolyodott.

- Eltaláltad Misó, falusi vagyok én is. Lykovában születtem. Nem is olyan nagyon messze, nem is olyan nagyon közel van ide. Az is rónaság, olyan, mint a miről ti beszéltetek. Zöld bokrok között jár ott a szekér, azon tul buzakalász ringatózik, amiből kihallik a fűrj pity-palattyolása, a mezei virág pedig barátságosan tekint reánk. Mert nekem is van földem Misó, ahol a gabona kihányja fejét, ahol a fűrj hallatja éles szavát. Én is részese vagyok a *Mirnek*, de szüleim elhaltak, most bátyám uralkodik az én részemben is...

- Mi az a Mir? - kérdezi álmélkodva Misó.

- Nem érted te azt, Misó - felelte Nadia. - Nálunk a községben közös minden. Az ősgyűlés kiosztja minden évben a muzsikoknak a rájuk eső földet, azt vetik-szántják, osztóznak a szénán, a fán... Eladni semmit se lehet.

Misó nagy csodálkozással hallgatta Nadiát s meggyőződéssel felkiáltott:

- Ez nálunk is jó volna! Legalább nem menne ki annyi ember apai örökségéből.

- Hát én meg mit érek vele, mi hasznát látom Kievben a földemnek? - sóhajtotta Nadia.

- Hát miért hagytad ott? - kérdezte Misó.

- Amiért te - vágott vissza Nadia. - Valami leküzdhetetlen vágy fogott el a nagy városok után. Az élet zaja, az emberek sokasága után vágytam, a csend, az unalom megölt volna, Ugy

éreztem magam otthon, mintha halott volnék. Hát te is itt vagy, itt kóborolsz a nagy városban. Miért nem maradtál te is kis faludban?

- Én azért járom a nagy városokat - világosította őt fel Misó - mert itt szerzem a pénzt arra, hogy odahaza a falumban földet vegyek rajta.

- Ugy! - mondá Nadia s felállott guggolásából. Féloldalt fordulva gondolkozott, s aztán így folytatta: Néked igazad lehet, de a falu, mondom, oly csöndes, hogy az ember élve is halottnak érzi magát benne.

Palyo rikoltva érkezett meg egy pár kosárral a hátán.

- Megint jó vásárt csaptam! Most hová menjek? Merre parancsolod?

Nadia megmutogatta neki a házakat. Örült, hogy újra lerázta a nyakáról. Most már Misó mellé telepedett a földre, könyökét Misó lábára fektette, állát balkezére támasztva nézett Misóra, összehuzott zöldes szemével, hol komolyan, hol mosolyogva.

- Hát aztán olyan könnyen tudnád itt hagyni a nagy városokat rongyos faludért? - faggatta Misót.

Misó a beszéd helyett tette határozta el magát, ami, úgy gondolta, sokkal kellemesebben esett neki. Elkapta Nadia fejét, csókolta száját, két piros orcáját, homlokát és azt a hamiskás gödröcskét ott az állán, hevesen, forrón, szenvedélyesen, egyik csók szédítően csattant a másik után. Nadia elvörösödött a szeme fehéreig. Két kezével bódultan támaszkodott Misó széles vállára, de aztán elkapta fejét s Misótól jó távolságra leült, szoknyáját eligazítva maga alatt.

Misó kérdőleg nézett rá.

- Haragszol rám, Nadia?

Nadia lesütötte szemét, két karját leeresztette maga mellett s körmével a föld porában kaparni kezdett.

- Nem haragszom én rád Misó. De lásd, meglátják az emberek. Aztán nem feleltél arra, amit kérdeztem.

- A felelet meg van abban nagyon jól, amit tettem. Nem tudom mi lesz, de azt érzem, hogy mi már sohasem hagyjuk el egymást.

Nadia rávetette tekintetét, s pajkosan mosolyogva kérdezte:

- Ugy gondolod, Misó?

Misó komolyan, ünnepiesen, határozottan válaszolt:

- Nem csak gondolom, de erősen hiszem. Azt várom és nagyon várom tőled, Nadia, hogy te is mindig így gondolkozzál.

- Mindég, mindég! Nagy szó ez, Misó. Hát aztán mindenüvé magaddal viszel? - kérdezte tőle Nadia, állát karjára támasztva.

- Azt hiszem, nemcsak viszlek, de magad is jönni fogsz. Hát így érzed-e Nadia?

Nadia elgondolkozva válaszolt:

- Nem tudom, talán, lehet, mert semmi sem bizonyos a nap alatt.

Misó nevetve hátba ütötte Nadiát.

- De a nap alatt is bizonyos az, hogy a halál és az asszony sohase hagyja el az embert.

Nadia nem felelt egy darabig, aztán hirtelen feléje fordult.

- Hát a faludba is veled menjek?

Misó bocskorát kezdte kapargatni. Eszébe jutott, hogy bizony az furcsa lesz, hogy egy orosz leánnyal állít be oda, mikor a leányok nagyon is számítanak reá odahaza. No hiszen, majd összesugnak a néném-komám asszonyok, mint a törött fazék, korsó, kutnyikorgás, zugnak, nyikorognak: a leányok, hogy vihognak majd a szemébe. De aztán felkapta fejét. Kinek tartozik ő valamivel? Avval, hogy egyik-másik leányt megcsipte s elmondta neki: Beh, kövér vagy, hallod! - mire az pajkosan a kezére ütött, még nincsen nekik lekötelezve. Hirtelen felkapta a fejét s erős hangon kérdezte:

- És miért ne jöhetnél te oda velem?

Majd be se várva Nadia feleletét, szapora szóval dicsekedni kezdett falujával:

- Nem olyan sima, fátlan a mi falunk, mint erre a tietek. Egy nagy völgykatlanban van, azon túl az égig érő hegyek teli sugár bükkal, haragos zöldszínű fenyves erdőkkal. A hegyoldalra mint pántlika-szalagok szaladnak fel a földek, ahol jó gabona, tengeri, kolompár terem. Még az ökör is szaladva érkezik a dombról oda, annyira örülnek rajta, hogy megérkeztek falujokba.

- Oj-jé! - csodálkozott Nadia - hát olyan szép hely a ti falutok? Még az ökrök is!

- Bizony még azok is - vágott szavába Misó. Aztán a városok is közel vannak hozzá. Bártfa csak egy futamodás onnan, Eperjesre gyorsan elvisz a vasut. Akármelyik városba elmehetsz tejet, tojást, vaját, csirkét, miegymást árulni, meg egy kicsit ücsörögni, ha már annyira szereted a városi lármát.

Nadia nagy érdeklődéssel hallgatta a beszédet.

- Akkor mégsem olyan unalmas arrafelé az élet.

- Elmondom - mosolygott Misó - csak addig elő ne kerüljön Tomcsik, mert akkor az összes szenteket előszedi nagy mérgében. Azt tartják rólunk, hogy elődeink, mint ravasz barkácsok járták a világot mézzel viaszkkal kereskedve. Egyik-másik különféle alakokat, bábukat, sőt szentképeket formált viaszkból. Ezzel is jó vásárt csaptak.

Különösen Maczkanics Juro volt ennek nagy mestere. Olyan nagy képeket formált, mint a félajtó; pirosra, kékre, zöldre festette, hogy csodájára jártak. De volt is láttatja munkájának, mivelhogy nem is volt ő bolond ember. Semmi nélkül kezdte s javakorában már földje, erdeje, legelője, rétje volt.

Ekkor elkapta a kevélység, s olyan házat akart építeni a faluban, amelynek nemcsak ott, de messze földön se leljék párját. Meg is lett a nagy kondignációs ház, azután különös művészettel hozzáfogott egy olyan szentkép készítéséhez, a minél szebb még sohasem került ki kezéből. Hónapokig dolgozott rajta, de volt is eredménye a nagy munkának. Kevélyen beállította a háza elejére.

Az egész falu odacsődült bámulására, de a környéken is hire futott a nagy esetnek. Már messziről lekapdosták fejükről a kalapot a férfiak, az asszonyok keresztet vetettek és mindnyájan hangos énekszóval zengedezve dicsőítették a képen levő Krisztust és Szűz Máriát. Maczkanics pedig kevélyen pipázva az ablakból hallgatta az éneket. De nem is csoda, mert olyan szép, piros Krisztust és Máriát még a templomban se lehetett látni.

- Akkor igazán nagyon szép lehetett - csodálkozott Nadia.

- Olyan szép - folytatta Misó - hogy az asszonyok mindig csak a természetes Krisztus szép arcát nézték, míg a férfiaknak a szépséges szűz Máriában telt minden gyönyörűségök. Ennek a nagy bámulásnak az lett a vége, hogy a faluban nyakra-főre születtek a Krisztushoz és Szűz

Máriához hasonlatos pufók, piros arcu gyermekek. Ezt aztán úgy magyarázták, hogy ez azért van, mert a férfiak Máriát, az asszonyok a Krisztust csodálták meg... Tudod-e, Nadia, rólam is azt tartják, hogy ahhoz a Krisztushoz vagyok hasonló.

- Jé, Misó - mondotta Nadia mély meggyőződéssel - én mindjárt, amikor először láttalak, sejtettem is, hogy valami szenttel vagy összeköttetésben.

- Én bizony azt nem tudom, Nadia - nevetett Miso - de úgy beszélnek, amint mondtam. A kép tehát nagyon híressé, nevezetessé tette a falut, kevélyek is voltak rá a belovezsaiak, míg egyszer rettenetes dolog történt, ami szörnyen felháborította a falu népét. Egy bubos banka naponként rászállt a képre és elmondani is szörnyűség, ocsmányul mindég bepiszkolta.

A büszkeségében mélyen megsértett Maczkanics rohant is azonnal Kurilla Stefóhoz, akiről mindenki tudta, noha ő váltig tagadta, hogy jó lövő és a rozsdás puskát nem hiába rejtegeti házában, mert állatbőröket is árulgatott, aminek eredetéről nem szeretett nyilatkozni. Maczkanics egy darabig hiába dicsérgette Kurilla Stefo nagy lövő-ügyességét, ő szerényen elhárított magáról minden dicsőséget, közönséges hazugságnak mondotta azt a híresztelést, hogy ő lövöldözéssel foglalkoznék. De az ígért ajándék; hat itce pálinka és egy südő malac megtántorította. Nagy öblös hangon fogadkozott, hogy egy durranás és a bubos banka Maczkanics háza tövében holtan fog elnyulni.

Kurilla Stefo ki is vonult rozsdás fegyverével és a kicsődült falu népével együtt közös izgatottsággal lesték a gyalázatos madarat. Dél felé meg is jelent s körben repülve némi tétova keringés után újra csak rászállt a képre. „Ni, mintha megijedt volna a saját gonosztettétől.” vélekedtek a falusiak. „No, de most következik a keserű bűnhődés.” A puska nagyot durrant, a gonosz madár vijjogva repült el, de Stefo nagy szerencséivel széjjel lőtte a Szűz Mária fejét. Általános elszörnyedés és rémület szállta meg a népet, sőt itt-ott öklök is emelkedtek Stefo felé, aki ilyen gonoszságot mert elkövetni. Stefo riadtan, szemlesütve menekült haza, Maczkanics az ablakból káromkodott utána.

De, minthogy a banka délután megint csak a képre szállt, ellátogatott újra Stefóhoz s az átkozott madár ledurrantását követelte tőle, sőt ígérte, hogy a pálinkát is megtoldja két itcével. Stefo azonban váltig ellenkezett; azt állította, hogy néki minden lövése sikerült, ha tehát most nem talált, az ördögség nélkül meg nem eshetett. Mikor célzott, kékes-vöröses lángok cikáztak szeme előtt. Kétségtelen tehát, hogy e lángok körül vagy mögötte csak az ördög rejtőzhetik. Ha azonban Maczkanics hajlandó a pálinkát előre megfizetni, ő ebből bátorságot és erőt merítve, még egyszer megpróbálja a gyalázatos banka elpusztítását.

Másnap újra lesbe állott Stefo, közben hacukája zsebéből sűrűn előszedegette pálinkás kobakját erőgyűjtés tekintetéből. A gyalázatos madár megint megjelent, most már vakmerően, minden tétova keringés nélkül szállt a képre. Kurilla Stefo egy jót húzott kobakjából, sóhajtott utána egy irgalmasat és eldurrantotta puskáját. Most már a Krisztus fejét zuzta széjjel lövése, míg a megriadt madár nyilsebesen az erdő felé repült. Stefo a lövés után megtántorodott, a nép átkozódott. E második kudarc után baja is történt volna Stefónak, ha dadogó beszéddel és vörös szemét törülgetve ki nem jelenti: „Láttam, majd belé vakultam, hogy kékes-vöröses lángok között egy hosszuszarvu, széles, bozontos farku valami kergette a madarat a kép felé... Emberek, ez nem tiszta dolog, közöttünk jár az ördög!” Nagy volt az elszörnyedés. Morilla Dorko, a vén leány, bizonyította, mintha ő is látott volna olyat a levegőben. De valamelyik ükapám, aki katonaviselt, világot látott ember volt, kereken kinyilatkoztatta: „Nem látjátok, hogy részeg? Alig áll a lábán. Kivörösödött a szeme a sok pálinkától, azért lát mindenféle lángot. Így lőni se tud. Én mást mondok: fel kell keresni fészkében és ott kell megsemmisíteni ezt a gyalázatos jószágot.”

Nagyon tetszett ez a tanács s míg Kurilla szégyenszemre visszavonult, mindenki felfogadta, hogy a falu becsülete érdekében figyelni fogja a madár járását és iparkodik felfedezni fészket. Pár nap múlva már jelentette Krivnyák Andrej, hogy a fészket megtalálta. Maczkanics hat erős nagy társával rögtön kisietett az erdőbe, hogy a bosszu művét végrehajtsa. Mert csoda nagy emberek termettek akkor a mi környékünkön. Mikor némán sompolyogva közeledtek a fához, hogy a madarat el ne riasszák, eszökbe ötlött, hogy jutnak majd a tetejébe. Létrájok nincsen. Aki megpróbálta a mászást, az ág letört alatta, sorban lepotyogtak a fáról. Maczkanics azonban gyorsan kijelentette, hogy semmi baj sincsen. Olyan ember ő, hogy akár az egész falut eltartja a vállán. Ő odaáll a fa alá, a másik felmászik a vállára, a harmadik mindkettőjükön jut felfelé. A gonosz állat tehát nem fog megmenekülni. A szót gyorsan követte a tett. Szegény úkapám jutott fel harmadiknak, bedugta kezét a fészek odvába és kezében érezte a madarat, mire diadalittasan felkiáltott:

- Megfogtam!

Maczkanics fejvesztett örömében kiugrott Krivnyák Andrej alól és hangosan kiabálta:

- Mutasd!

Persze, Krivnyák a földre terült, de csak két fogát ütötte ki s arca megdagadt, mint a lopótök. Szegény úkapám azonban póruljárt, jobb kezével függve maradt a fán. Mikor leesett onnan, még mindig kezében tartotta a kitekertnyaku madarat. Arca halottsárga volt, alig birt lélegzeni. Szomoruan körülállották a tótok, haza akarták vinni, de ő csak azt hajtogatta:

- Hagyjatok nyugodtan meghalni. Gyorsan hozzatok savanyu-levest (kiselyu) s egy itce pálinkát. Legalább étlen-szomjan ne menjek a másvilágra.

Könnyezve teljesítették kívánságát. Megette jóízűen a levest, kiitta a pálinkát s egyet rugott és meghalt. Szomoru Maczkanics még a törvény elé is került. A banka ugyan meglakolt, de még egyéb baj is támadt a dologból. Maczkanics háza egy éjjel leégett, a kép is végképen elpusztult. Maczkanics annyira szívére vette a dolgot, hogy eladta mindenét és valahová az Alföldre költözött. A szomszéd falubeliek azonban felkapták a kép történetét és vásárokon, bucsukon kérdezték a belovezsiaktól:

- Hogy is van a ti hires ördögös szent képetek, meg a bűdös-banka?

Az ilyen ékes szóváltások nyomán láb- és kartörés, kékrevert hát, bevert fej támadt. A belovezsiak megátkozták még azt is, aki az első mézet és viaszot termesztette. Így kezdtek kosarakkal kereskedni. Azóta hányódunk a nagyvilágban össze-vissza - végezte be sóhajtván elbeszélését Misó.

Nadia mélyen elgondolkozott ezen a szomoru történeten. Végre felütötte lázasan piros orcáját és szakadozott hangon mondotta:

- Ez Misó, akármit beszélsz, a tulvilágról ered. Hallgass ide! Még alig voltam tizennégy éves, mikor egy éjjel megjelent előttem egy fehérruhás, pirosképű, szépséges asszony és rám kiáltott: „Alszol, Nadia?” „Nem alszom, mit parancsolsz?” - kérdeztem tőle megijedve. - A szent asszony nem szólt semmit, de titokzatosan mosolyogva rámutatott egy legényre s azzal kacagva tünt el a felhőkben...

- És miféle legény volt az, akit mutatott néked? - kérde Misó elcsodálkozva.

- Szakasztott olyan volt, mint... te... te, Misó! A nevét is megmondta: Mihajlo.

Ujjával mutogatott rá, aztán két karjával átölelte nyakát, fejét félre hajtva, szemét lehunyta, csak nedves ajaka maradt félig nyitva, ahonnan fehér fogai kivillogtak.

Misó derekánál fogva elkapta a leányt és vad szenvedéllyel csókolni kezdte arcát, haját, homlokát, vállát. Nadia hirtelen felnyitotta szemét. Kibontakozott karjai közül, miközben gyöngéden sugta fülébe:

- Ne most, Misó, majd később... Este, mikor nem látják.

- Ejh, mit törődöm én az egész világgal?! - kiabált Misó.

- Igaz, de azért ne... mégis... tudod - hebegett Nadia haját igazítva. De az bizonyos, hogy bennünket az Isten és az ő szentjei egymásnak szántak.

Igy kóboroltak az utcákon. Tomcsik járt a házakba a kosarakkal. Misó rakta el a pénzt, amint gazdának illett s Nadiával elmélkedett az ő csodás történetükön.

Dél felé egy fa árnyékában huzódtak meg. Karikában ültek: ő, Nadia, meg Tomcsik Palyo, Misó tarisznyáját előszedte s a legjobb falatokat, bicskájára szurva, szívesen felkínálta Nadiának.

- Nesze, egyél, nem rossz ám ez!

És Nadia nagy gyönyörűséggel falatozta fel, amit Miso oly kedvesen felajánlott neki.

Tomcsik Palyo egy darabig megütődve nézte ezt a nagy bizalmaskodást.

- Hiszen ezek ugy esznek, mintha már házaspár volnának.

De aztán belényugodott. Kievben ugy sem maradhatnak örökké Misóért otthon is bolondultak a leányok.

- Másik város, másik pár - gondolta nagy bölcsen.

Mig Tomcsik Palyo az állhatatosság e jelszaván tündődött, Nadiának határtalan kedve kerekedett. Felállott és Tomcsikkal évődni kezdett, csipejét riszálva.

- Ejnye, be szép bunkó fejed van, Palyo!

- Bizony, első fáról való fej, ilyen még arra mifelénk sincsen nagyon sok - válaszolt önérzetesen Palyo.

- Azután a törzsököd is olyan, akár egy tölgyfáé. Bizonyosan bolondulnak is utánad a leányok.

- Már azok nem olyan könnyen bolondulnak, mint errefelé - vágott vissza csipősen Palyo - mivelhogy én feleséges ember vagyok.

- Hiszen éppen azért szomorúak, hogy nem az övék vagy, hanem a másé. Te, Palyo, én is sugnék neked valamit.

Kacéran villogtatta rá szemét, míg titokban ujjával integetett Misónak.

Palyo önkéntelen is bele nézett zöldesen csillogó szemébe, szeme végigsiklott emelkedő mellén, rengő csipőjén s a füle kezdett vörösödni.

- Hát aztán mit akarnál nékem sugni? - kérdi tőle elégedett, széles mosolygással.

- Mit... mit... hát semmit - vontatva kezdte a szót, csak a befejezést mondta el pattogva.

Misó szívéből kacagott, ujjával fenyegetve:

- Te, te... gonosz csont!

Még Palyo is nevetett rajta, miközben elégülten mondogatta:

- Fránya egy fehér cseléd hamis, mint valamennyi.

Mig ők így mulattak, észre sem vették, hogy a hátok mögött, illő távolban, megjelent többi kosaras társok Kotriba vezetésével, aki vészjósló pillantásokkal mutogatott Nadiára és Misóra, aztán amilyen óvatosan előkerültek, éppen úgy el is párologtak. De ki is gondolna ilyenkor holmi párafelhőre, mikor az ifjú kedv és az Uristen napja süttött ragyogva rájuk.

Misó kedve csak akkor borult el mikor Nadia a délután elején több ízben felállott, mintha valamit mondani akart volna, de aztán újra leült, csakúgy izgett-mozgott, türelmetlenül fészkelődött helyén.

- Valami bajod van, Nadia? - kérdezte tőle Misó komolyan.

- Nincs, Misó... nincsen. Csak el kell mennem tudod, megígértem.

- Kinek? Mit ígértél? - fakadt ki Misó gyanakodva.

- Senkinek, semmit - válaszolt Nadia elvörösödve. De elmegyek - tette hozzá határozott hangon.

- Mi bajod, miért akarsz elmenni?

- De visszajövök - erősítette Nadia. - A mi lelkünket felsőbb hatalmak kötötték össze. Tudom, hol a csűrötök, ahol a kosaraitokat tartjátok. Ott Vladimirovics Ivánnál. Már akkor beláttam, te vagy az, akit akkor éjszaka nékem ígértek. Kotribával is azért állottam szóba, hogy rólad halljak valamit. Ugy, Misó, ugy...

- Ha már elmegy, jöjj vissza mennél hamarább - kérte Misó nagyon érzékenyen.

Nadia gyöngéden megsimogatta állát.

- Tudod, majd akkor magunkban leszünk együtt - mosolygott szemébe. - Aztán szinte szaladva indult el, mintha menekülni akart volna tőle. De nemsokára visszafordult, hozzászaladt s édesen sugta fülébe:

- Minél jobban fogsz rám várni, annál jobban sietek. Ezt megérzi az én lelkem távolról is s akkor jobban fogok iparkodni hozzád.

Még mielőtt Misó felocsudott volna édes kábulásából, úgy eltűnt szeme elől, mintha ott sem lett volna.

Misó gondolkozni kezdett, de sehogyse tudta megérteni, hogy lehetett egy teljesen ösmeretlen leánynak az első perctől kezdve ilyen rabja, mikor a faluban azokkal, akikkel együtt nőtt fel, évekig se tudott úgy megbarátkozni, mint Nadiával egy nap alatt. Minthogy sehogy se találta el a dolog nyitját, abban nyugodott meg, amit Nadia állított, hogy ezt már a mennyei akarat így végezte el s ezen nem lehet és nem is szabad változtatni. Bizonyos, hogy Nadia olyan okos, hogy mindenbe, mindenbe belé tud látni. Mikor Tomcsik Palyo visszakerült, ő fogott hozzá a kosarakkal való házaláshoz. Tomcsik egyre kérdezte, hová tűnt el a lány. Misó nyugodtan válaszolt neki:

- Elment, de visszajön!

Misó lelkiismeretes kosaras-tót létére is alig várta a nap lehanyatlását. Amint esteledni kezdett, abbahagyta a vásárt. Palyót is siettetett, hogy mennél hamarább táborozó helyükön legyennek. A nagy csűr vagy a környéke persze nemcsak raktárjok, hanem lakásuk is volt. Válogathattak, ki benn, ki kinn hálhatott, ahogy uri kedve tartotta. A többiek jóval később érkeztek meg. A vén Kotriba és Bomba Miron vészjóslóan méregette végig, a többiek is mogorva gyanuval vizsgálták. De Misó észre se vette, nem is törődött vele. Arról is megfeledkezett, hogy szokása szerint tréfálódzzék velők. Más felé jártak most gondolatai. Csupelya Fedor megdöbbszent az általános, fenyegető hangulattól s elhatározta magában, hogy Misét észretériti.

- Te Misó - mondotta néki - mit is akarsz tulajdonképpen avval a leánnyal?

- Mi közöd hozzá? És mi bajod van azzal a leánnyal?

- Nekem semmi - válaszolt Fedor megütődve, hogy jóakarát ily durván visszautasítják. De a te javadat keresem és nagyobb bajtól akarlak megóvni.

- Ami nem tartozik rád, abba ne üsd bele az orrod! - jelentette ki kurtán Misó.

A vén Kotriba kárörömmel integetett a tótoknak. A tót nemzet megértette ezt és egymás ujjasát kezdte rángatni.

Csupelya tett még egy kísérletet.

- De Misó, hát veled nem lehet beszélni?

Miso keményen és kurtán megadta a választ:

- Fölösleges!

Fedor vállát rángatta, a vén Kotriba és Bomba Miron megragadták Tomcsik Palyot és kijelentették neki, hogy jöjjön azonnal velük a csűrbe, mert nagyon fontos dologról van szó. Húzták magokkal, taszították előre, vitte őt is a nemzeti áradat, noha valójában azt se tudta, miről van szó, de bizonyos, hogy gyanus, vészes dolgot orrontott. Misó süket is volt, vak is volt, mint egy szerelmes fajdkakas. A csűrben karikában ültek a tótok s a vén Kotriba kenetteljesen előadta a nagy dolgot Misó egész nap ország-világ láttára legyeskedik egy utcai leánnyal, csak az ő éberségüknek köszönheti a társaság, hogy még a kezdetén észrevette a nagy veszedelmet, amibe így kerültek. Nem dicsekszik véle, nem is vár érte semmi hálát, mert őt már a felséges Uristen is úgy teremtetten, hogy mindig csak a közös érdeket és ne a magáét nézze. Ilyen lesz ő és ilyen marad, amíg csak egy iz mozog belőle, hiába éri méltatlanság és hálatlanság szidalma ősz fejét.

Tomcsik sehogyse helyezte ezt a beszédet.

- Ugyan, ugyan, micsoda veszedelem van abban, hogy egy fiatalember a leányokkal nyájaszkodik? Misóban vér van és nem szilvalé, ki tilthatja meg azt néki? Más volna, ha Kotriba bátyám cselekednék olyat, mert a szerelmes vén kanduroknál nincs ügyefogyottabb és kártékonyabb teremtes a föld színén.

A vén Kotribát elevenén találta a szó. A füle hegyéig elvörösödött. Rimánkodva szólalt meg:

- Ki is tudna már az én tisztos, ősz fejemről ilyet föltenni!

Még az égre is pillantott. Csakhogy úgy ott, itt is, mint mindenütt, mikor az áradatot meg-ereszti egy-két kolompos, nehéz azt elgátolni Bomba Miron elkezdett kiabálni:

- Itt most nem arról van szó, vér-e vagy szilvalé, de arról, hogy Misó gazdánk és pénztárosunk. Amit mi keserves futkározással szereztünk, azon egy csavargó leánnyal nem osztozunk.

Ezt mindenki nagyon jól megértette. Mindnyájan kiabáltak: „Igaza van Bomba komának.” Még Csupelya Fedor, Misó másik párthive, is hallgatott. Tomcsik azonban nem egykönnyen hagyta magát.

- Mit osztotok avval a leánnyal? Ki meri ezt állítani? Ha egy-két falattal megkínálta, a magából tette. Kinek ártott vele?

- Hohó - kiáltott Kotriba - a falat után jön a drága kötő, selyemkendő és viganó, azt én is, azaz mindenki tudja.

- Mindezt már a leány magán hordja - harcolt tovább Tomcsik. Meg aztán a leány hasznunkra is van. Minden jó házat ismer Kievben. Ő mutatta meg, hová menjünk kosarainkkal. Így árultunk mi legtöbbet.

- Ez sem igaz - hangzott diadalmasan a vén Kotriba. - Mi valamennyien többet árultunk, sokan közülünk kétszer annyit s azok között vagyok én is - és diadalmasan ki is düllesztette mellét.

Ez a váratlan igazság lesújtotta Tomcsik Palyot is. Csak annyit tudott rá felelni:

- De utoljára azt se tudjátok, folytatni fogja-e vele a dolgát Misó!

- De ne is folytassa - zugta közbe a banda.

Tomcsik Palyo látta, hogy magára marad. Itt nagy baj van, no de majd beszél ő Misóval okosan, csak olyan vasfeje ne volna.

Kotriba eközben keresztbefont karral járt előttök, mint egy diadalmas hadvezér. Mig egyszerre a csűr-ajtóból dühösen felkiáltott:

- Ott van, ni, ott... mellette az a leány!

Csakugyan Nadia állott Misó előtt, aki egy szilvafa alatt ült. A hold fényében tisztán ki lehetett venni gömbölyű termetét. Élénk tagjáratással magyarázott Misónak valamit. Misó meg nézett reá és figyelmesen hallgatta.

- Mit szölk ehhez? - fordult vissza táborához.

A tábor Tomcsik és Csupelya kivételével kijelentette, hogy ennek nem lesz jó vége.

Csak ök ketten voltak annyira elfoglalva magokkal, hogy semmit sem akartak tudni a világ folyásáról. Misó csendesén, szeliden azt bizonyítgatta Nadiának, hogy késett, pedig ugyancsak várta. Nadia pedig fejével, karjával, szájával bizonyítgatta, hogy igenis, ő nagyon sietett, dolgait is csak imígy-amígy végezte, hogy minél hamarabb nála legyen. De minden fáradsága kárba vészett. Misó komoly arcán meglátszott, hogy kimozdithatatlanul áll amellet, amit mondott. Végre Nadia elnevette magát.

- No, de itt vagyok, melletted vagyok. Hát ez sincsen jól?

Misó meggyőződéssel bizonyította, hogy ez valójában jól van.

Nadia már melléje akart telepedni, mikor oldalvást nézve meglátta a nyitott csúrt és benne a nagy homályosságot. A tót bandát persze nem láthatta a sötétben, de azért ez a hely nem tetszett neki.

- Menjünk beljebb Misó - biztatta - bizony jobb helyet is találunk ennél. - A földről felvette azt a kis csomagot, amit mindjárt megérkezése után Misó mellé tett s előre szaladva biztatta Misót. - Csak bizd rám.

Miso engedelmesen ballagott utána. Nadia egy kereklobbu almafa alatt állott meg. Leült és Misót átkarolva őt is maga mellé ültette.

Azután műértő gyorsasággal kibontotta a csomagot. Meg is terített nagy ügyességgel a papiros. Finom, jókora darab hus, egy pár sütemény, néhány nyakravalós, drága szivar és egy pezsgős üveg volt rajta.

- Mindezt azért hoztam - magyarázta mosolyogva Misónak - hogy jobb kedvünk legyen.

Misó csak bámult a nyakravalós szivarra és különösen a pezsgőre.

- Huj, haj, ilyet nálunk csak az urak isznak, azok is ritkán - gondolta magában. Nem is mert előállani véle, hogy néki inni nem szabad, csak a nyála csurgott.

Az evésre azonban nem kérte magát. Vetekedve dugdosták egymás szájába a jobb falatokat. Nem gondoltak semmit a világgal, pedig észrevehették volna, hogy a vén Kotriba a fűben

meglapulva lesi minden mozdulatukat, A szeme zöldes, égő fénnel ragyogott, mint a leselkedő kanduré. - A kezembe vagytok - sziszegte, mint a kigyó, összeszorított fogai közül.

Misó végre rágyújtott egy felséges szivarra, de szomorúan pislogott az üvegre.

Nadia szokatlan ügyességgel bontotta fel a pezsgős üveget. Ugyan hol tanulta meg? Misónak ez a kérdés eszébe se jutott. A pezsgő nedüből előbb Nadia ivott, azután orosz áldomással kínálta Misónak.

Kotriba majd felordított diadalittas bosszuszomjas örömeiben. De befogta száját és az árnyékban meglapulva tárgult a csűr felé. Nagyon jól tudta, miért?

De Misó keservesen megrázta fejét.

- Nem iszom, Nadia. A mi társaságunk még a magyar határon megesküdtött, hogy egész utunkon egy korty szeszes italt nem iszunk meg.

Nadia kerekre nyitott szemmel bámult reá.

- Csak nem bolondultatok meg? - kiáltotta végre.

- Pedig ez már úgy van. Megesküdtem én is, hogy se hegyen, se völgyben, se pusztán, se mezőben, se városban, se falun, se korcsmában, se szekeren nem iszom.

Nadia hangosan szívéből felkacagott.

- De arra nem esküdtél meg, hogy ezen az almafán pezsgőt nem fogsz inni. Upre, mássz fel csak reá - és gyengéden megveregette az állát.

Misó maga is szívéből nevetni kezdett erre a bolondos ötletre. Az Éva - Nadia tolt a Misó - Ádám mászott fel az almafára. Épen elhelyezkedett egy ágon, mikor, mintha a földből nőttek volna ki, kilenc toprongyos tót alak ugrott elő, égő forgácsszálat tartva kezükben s ott teremtek az almafa előtt. Még csak tagadni se lehetett, olyan tökéletesen rajtaütöttek. A hold rávilágított Misóra, a szivar a balkezében, jobbában a pezsgős üveg. Csupelya és Tomcsik távoltartották magukat a gyászos jelenettől.

- Alávaló, cudar, esküszegő - ordította Kotlába és Bomba versenyezve. - Így pocskékolod te el keservesen szerzett garasainkat?

Misó erős, bátor legény létére is annyira meg volt rémülve, hogy szóhoz sem tudott jutni. De beszélt helyette Nadia, ki mint a párját védő nőstény tigris ugrott eléjük.

- Hát ti hiresek, hát ti rongyosok, ki és mikor vett a ti pénzetekből ilyen vacsorát, meg ilyen italt? Azt én magam szereztem, a ti rongyos garasaitoknak ehhez semmi köze.

- Ugyan, ugyan, kitől vetted rá a pénzt? - ugrándozott a vén Kotriba.

Nadia a szeme fehéreig elvörösödött.

- Nem tetőled, te vén kötni, égetni való, te képmutató, aki titokban iszol. Tagadni mered? Az én jelenlétemben is megtetted - s azzal melléje ugrott, úgy pofon vágta Kotribát, hogy belé tántorodott és mindkét kezével a levegőbe kezdett kapkodni. Mikor felocsudott, Nadiának akart rohanni, de már ekkor Misó is lent volt a fáról.

- Ugy nyuljon valaki ehhez a leányhoz, hogy se Kievben, se Magyarországon nem iszik több pálinkát!

Nadia megvetőleg vonogatta vállát.

- Sohase tüzelj, Misó, bizd reám, kiszorítom én ebből a reszketős inu vén ördögből a párát magam is...

Bomba azonban ordított, mint egy özvegy sakál.

- Verekedéssel és Kotriba rágalalmazásával nem ütitek el a dolgot. Lecsapjuk a pénztárosságról. Emberek - kiáltott, végig nézve a tót nemzeten - úgy van - és...

A banda viharos helyeslése és haragja végig rohant a hatalmas Misón és elsöpörte a nagy hivatalból. Misó látta, érezte ezt, de azért méltóságosan hátraszegve nyakát, azt kérdezte:

- Mit akartok?

Kotriba már ekkor kiheverte a pofon hatását.

- Ide a pénzzel, a mi pénzünkkel!

Bomba teli tüdővel ordított: „Oda kell neki adni, amihez jussa van.”

Misó csöndesen válaszolt:

- A jussomat majd megvédem magam... Ami a tiétek, kiadom.

Mellénye hátából kiszedte a pénzt, mert az a fődolog, hogy rejtett helyen kell tartani a kincset.

- Kinek olvassam ki? - kérdezte.

Még mielőtt Bomba észbe kapott volna, Kotriba már ott termett, oda tartotta két tenyerét.

- Az én markomba, én vagyok a gazda - és diadalittasan méregette serét-szemével Misót.

- Hát csak nőjetek vele nagyra, ha én nem voltam jó nektek - bökte ki Misó.

Minthogy a pénzt már olvasta Kotriba kezébe, a banda nem akart más véleményt mutatni. Csak épen a dolog végén vágta a szemökbe Misó:

- Igen jól választottatok. Hozzátok való!

Bomba igaz haragja, hogy így kicsöppent a vezérségből, még keserűbben forrott Misó ellen. Hisz egyebet már úgy se tehetett.

- E perctől kezdve semmi közünk hozzá, az ő kosarait dobáljuk ki emberek.

Ki is hányták nagy halomba a kertbe valamennyit. Misó hallgatva nézte a nagy sürgést-forgást. Nadia mindig az oldala mellett állott, de ő se szólott egy szót se. Mikor vége volt a nagy megtorlásnak, Nadia megfogta kezét s a kosárhalom másik oldalára vezette. Misó ment utána, mint egy gyermek. Nadia innen nézett vissza a csűrre, fenyegetőleg, vésztióslólag emelve fel öklét.

- Hej, ha én most tűzokádó sárkány lehetnék, hogy elpusztíthatnám ezt a csűr, tót nemzetestül, kosarastól egyetemben!

Misó legyintett a kezével.

- Hagyd abba Nadia. Hány özvegy asszony és árva gyerek siratná azt meg kis falunkban.

- No, de jól van, Misó - vágta fel fejét Nadia - ez a halom kosár most már a miénk és biztosítalak, kinccsé válik a kezünkben. Jer ide mellém, édes szívem, aki annyit szenvedtél miattam.

Gyengéden magához huzta Misót. A csendes éj rájuk borult. Csak mély lélekzések hallatszott s egy tücsök cirpelt nekik muzsikáját.

III. A CÁR ELŐTT.

Mikor Misó másnap hajnalban felébredt a kosárhalm tövében. Nadia már előtte ült, karját térdén összekulcsolva, mosolyogva nézett reá, mint aki nagyon meg van elégedve. Misó kábult fejjel ült fel, szeméből az álmot dörzsölgette ki. Végignézett Nadián, azután: szemét lehunyva elgondolta, hogy az asszony a boldogság mellett mennyi bajt zudít az ember fejére. De hangosan nem nyilatkozott erről a dologról. Hallgatása bántotta Nadiát, szemét összehuzta s úgy szólott reá:

- Tán bizony nem aludtál eleget az éjszaka, hogy oly bambán nézel reám?

Nadia összecsapta kezét és úgy nevetett, majd hirtelen Misó ölébe fektette arcát s onnan vizsgálta nagy nevetések között.

- Juj, milyen együgyű orcád van, mintha a világon semmit se tudnál még...

Misó mit tehetett egyebet, felkapta Nadia fejét és össze-vissza csókolta.

Nadia elkomolyodott.

- Mily gyámoltalanok is vagytok ti férfiak. Ha valami kicsiny baj megkörményékez benneteket, azonnal elveszítitek a fejetekeket. Mit is csinálnátok, ha az Uristen asszonyt nem teremtett volna mellétek? Mi lenne belőled, meg ebből a halom kosárból, ha Nadia itt nem volna!

Misó mosolyogva hallgatta, de egy szót se szólt.

- Látod én már tudom, mihez kezdünk - folytatta Nadia a beszédet.

- No, erre már én is kíváncsi vagyok - felelte Misó.

- Kíváncsi is lehetsz, mert ha százhusz esztendeig élsz is, te sohase találtad volna ki azt, amit én.

- Halljuk hát, de mennél hamarabb - incselkedett véle Misó.

- Itt nem maradunk e kosarakkal. Nagyobb árt se kapunk érte, meg ez a Kiev utálatos egy hely, valóságos fészek, nem város. Különösen az, amióta a vén Kotriba meg társai járnak benne.

Nadia mély meggyőződéssel beszélt és még hevesebben folytatta:

- Nem tudok kezeskedni magamért. Vagy rájok gyujtom a csúrt, vagy megfojtom a vén, utálatos Kotribát, azt a szőrös, bandzsalító ördögöt. Kievnek csak ilyen kosaras tótok valók, mint ők, de Moszkva, az város, cári város, a bátyuska most is benne lakik.

- Tán bizony még a cár is venne tőlünk kosarat? - kérdezte Misó nevetve.

- Bizony vesz, majd meglátod - bizonykodott Nadia, még fejével is ütögetett reá. Gárdatisztjei közül sokat ismerek, a főszakács pedig francia ember, majd meghal értem..

- Te Nadia, hát te ilyen nagy urakat ismersz? - csodálkozott Misó. - Hogy lehet az?

- Hát úgy lehet, a hogy lehet - válaszolta Nadia vállát vonva. - Ösmerek én urat, parasztot egyformán, aki arra való.

Misó nem hiába volt gazda és pénztáros, mindjárt átlátta a dolog üzleti értékét.

- Hát akkor menjünk Moszkvába - mondotta hirtelen elhatározással. De hát sok pénzbe kerül a szállítás.

- Azt csak bizd reám. Visszük rögtön a vasutra vagyonunkat - tette hozzá nevetve.

Hamarosan szerzett is egy szállítót, egy vaskos holdképű németet, aki mindég mosolygott Nadiára, ami sehogy sem tetszett Misónak. Arra meg épen egy láng lett Miso arca, mikor szállítás közben egyre legyeskedett Nadia körül, megcsipte arcát, mellét, ha egyebet nem tehetett, akkor simogatta vállát, hátát. Nadia hol mosolyogva, hol komolyan a körmére ütött, néha oly erővel, hogy bekapta, mintha leforrázták volna. A bucsuzáskor a német elérzékenyedett.

- Mikor jössz vissza megint Nadia? - kérdezte tőle.

- Majd visszajövök egyszer - válaszolt Nadia kurtán.

- Hát akkor minden jó lesz. Jobb szívvel leszel hozzám? - érzékenykedett a német.

- Igen, majd akkor... megvállik - mondotta neki. Miso felé meg azt sugta: Csak azt, azt várd!

Igy aztán Miso is, meg a holdvilágu német is meg volt elégedve. Mert Miso fontolóra vette, hogy a kiszállítás alig került valamibe. Még aziránt is kezdett érdeklődni, hogy talán a vasuton is engednek a díjakból.

- Már abból nem - nevette Nadia Misót.

Moszkvában azonban nagy baj érte őket. Egy bozontos, szőrös, majompofájú vámhivatalnok a festett s különösen a piros-fehér-zöld színű kosarakat mély meggyőződéssel az egészségre veszedelmesnek jelentette ki. Már pedig ő neki esküvel erősített nagy kötelessége, hogy szent Moszkva lakosainak jólétére felügyeljen. E miatt a kosarakat egyszerűen elkobozta ez a hivatásos és kötelességtudó férfi. Hiába világosította fel Miso, hogy ő nem egyszer barangolta be szent Oroszországot festett kosaraival, ha akkor is megvették és senkisé is halt belé, most se fog senkinek kárára válni. De a majom-ember változatlan mozdulatlansággal állott meggyőződése mellett. Miso azután kívágta a nagy tromfot, hogy a piros-fehér-zöld a magyarság szent színe, azt megsérteni még Moszkvában sem szabad. Szegény megszorult Miso ezt csak vesztére mondotta. Szava olaj volt a tüzre. A szőrös férfi hivatalos dühre fakadt.

- Micsoda, ti ilyen lázító, veszedelmes, magyar színekkel akarjátok megfertőztetni a mi szent országunkat? Mindjárt láttam a pofátokból, hogy ti veszedelmes zavargók, összeesküvők vagytok. Azonnal értesitem a rendőrséget, ti mákvirágok, itt nem zavarogtok, mert szent Moszkvában rend van és rend lesz, amíg én élek!

Nadia eddig türelmesen hallgatta, hogy mit beszél össze-vissza a borzaspofájú, de erre már kijött a sodrából.

- Ejnye, te szőrös orángutáng, hát mit beszélsz te nekünk itt össze-vissza mindenféle butaságot? Add vissza kosarainkat, mert megütöd a bokádat. Tőlünk ugyan egyet sem kapsz ingyen, annyit mondok. Te, telhetetlen, kapzsi zsák!

A méltóságos hivatalnoknak a szája is nyitva maradt erre a vakmerő beszédre. Egy darabig szóhoz sem tudott jutni elszörnyűködésében. De aztán annyira feltátotta száját, mint a kapu nyitás, ordítva szólott a szolgálkhoz, a szájából szanaszéjjel fecsegett a nyál, amikor kiadta a parancsot:

- Ezeket a csavargókat úgy dobjátok ki innen, hogy a nyakukat törjék ki!

Nadia eléjük penderedett.

- Ugy merjetez hozzám nyulni, hogy Szuchomlinov tábornok fog véletek számolni!

Erre a kijelentésre a majompofájú láthatólag meghökkent. Mert csakugyan úgy volt, hogy Szuchomlinov, e szigorú tekintélyes férfi csak az imént lett tábornoki ranggal vezető hivatalnok. E nagy ur sorsa iránt Nadia már az uton érdeklődött és ott tudta meg, hogy tábornoki rangot kapott. Nadia csakugyan ismerte, de hogy mi uton, módon került véle ismeretségbe, ezt

csak ő, meg a jó Isten tudja. De a szőrös férfiú az életben jártas, ravasz ember is volt. Lehetetlenségnek tartotta, hogy e tekintélyét és rangja méltóságát oly féltékenyen őrző nagy jellem ily toprongyos népséggel törődnék. Tekintélyét ő is meg akarta védelmezni s valamivel alsóbb hangon és rövidebb formában, de újra kiadta a parancsot:

- Dobjátok ki azonnal őket!

A szolgák mit is tehettek egyebet - teljesítették parancsát. De nem dobták ki, csak kituszkolták őket az utcára, miközben Nadia persze az egyiket és a másikat pofon ütötte, a harmadikat véresre karmolta és valamennyiöknek megígérte, hogy kivájja a szemöket. A majom embert megfenyegette öklével:

- Majd találkozunk Szuchomlinov tábornok előtt.

Mindezen heves jelenetek ellenére azonban Misóval együtt az utcán találták magokat. Misó kétségbe esve vakargatta füle tövét.

- Végünk van Nadia, mire jutunk ebben a gyalázatos szent városban!

- Ne félj semmit - biztatta Nadia - a mig engem látsz. Csak gyere utánam!

Misót azonban nem lehetett megvigasztalni. Nadia biztatása sem birta megnyugtatni. Mint akit leforráztak, úgy kullogott Nadia után nagy szomoruan. Nadia gyors beszéddel értekezett egyik-másik járókelővel, végre megállott egy nagy épület előtt. Vissza szólott Misónak:

- Várj itt a kapunál, mert elveszel ebben a nagy városban. Én pedig akkor nem foglak kidoboltatni, hogy rád akadjak.

Avval eltűnt a kapun át. Misó meg szomoruan dőlt a kapufélfának, még gondolkozni sem tudott kétségbeesésében. Nadia pedig haladt a maga útján; a hatalmas nagyjellemű férfiúhoz iparkodott. Ez a hatalmas nagyjellemű férfiú természetesen csak mostanában vált ilyenné, azelőtt még jelentéktelen volt, sőt az igazat megvallva biztos, hogy nála sok hatalmasabb és nagyobb jellemű férfiú akadt volna még Moszkvában, ha az ember keresni és kutatni akarná a valóságot. De bizonyos az, hogy ő a maga nagyságával, hivatala nagy hatalmával tökéletesen el volt telve. Épen azért sohasem mulasztotta el mindenféle módon tudtára adni alantosabb hivatalnokainak, hogy sorsuk teljesen az ő kezében van. Alapjában véve szives, nyájas, sőt jószívű ember volt, barátjaihoz ragaszkodó, nekik mindenben kedvökre tenni hajlandó. De a váratlanul elnyert tábornoki rang teljesen kiforgatta minden eddigi emberi formájából. Mindég és mindenütt tekintélyesen iparkodott magát viselni. Ha magához hasonlónak ítélte a társaságot, akkor szivesen, jóízűen elbeszélgetett, s ha feljebbvalót látott, annak mély hódolattal el tudta számolni teljes cimeit és dicsőítette nagy érdemeit, amelyek szerinte még nagyobb állásra teszik méltóvá az előtte álló, általa alázatosan tisztelt nagy férfiut. E kijelentései rendszeren igen nagy hatással voltak azokra, akiket illetett. De ha csak egy kisebbrangú is fordult meg körében, akkor már valósággal nem tudta, mit csináljon, hová tegye kezét-lábát, hogy üljön, hogy mozogjon és mindenek felett, hogy beszéljen. Mert erősen hitte, hogy egy-egy mozdulata, egy-egy rosszul kiejtett szava csorbát ejthet az ő valóban nagy és érdemes tekintélyén.

Bizonyos tehát, hogy az ilyen nagyra termett férfiú a hivatalnokok előtt igen nagy tekintélynek örvendett, olyanformában, hogy reszkettek előtte, mint a nyárfalevél. Ha messziről látták, kutya-kötelességek voltak elébe szaladni és nagy alázatosan hajlongani előtte. Ha véletlenül valamelyik irodába benyitott, a jámbor kancelláriai emberek, mint a gyertyaszál, sorfalat állottak előtte, s ő ilyenkor sohasem mulasztotta el kijelenteni előttük:

- Tudják meg és ha nem tudják, tanulják meg, hogy az én főelvem a rend, szigorú rend!

Ilyenkor aztán mindenkinek merően a szemébe nézett, hogy az illetőknek annál inkább a tudomására essék az ő nagy szigorúsága. Ez a gyakori kijelentés természetesen merőben felesleges volt, mert úgy is reszkettek tőle. E nagy félelmőkben észre se vették, hogy a szigorú férfiú alig ellenőrizte munkájukat, annál kevésbé akadékoskodott benne. Javában nem is értett hozzá, de az ilyen nagy embereknek fölösleges is a tudomány. Elég a szigorú rend emlegetése, a tekintély csorbitatlan megóvása. Ebhez még egy másik nagyszerű szavajárása volt, amit rendszeren minden nap más alantasának jelentett ki.

- Nincsen kendben semmi igazi törekvés és vágy az előhaladásra?

A megszeppent hivatalnok még alázatosabban a földig hajlongott előtte.

- Azért - jelentette ki nyomatékosan a nagy férfiú - mert nekem úgy tetszik, mintha már azt is elfelejtette volna, mily alázatossággal tartozik nékem köszönni.

Ilyen nagy érdemű férfiúhoz sietett Nadia a maga ügyének megmentése végett. Persze arról fogalma sem volt, hogy új rangjában milyen dicséretes átváltozáson esett keresztül. Berontott előszobájába és az elképedt hivatalnokok előtt kijelentette, hogy ő azonnal beszélni akar a tábornok urral. Hiába magyarázták neki, hogy ez nem megy olyan könnyen, ahhoz írás, iktatás és külön jelentés kell. Nadia hajthatatlan maradt vakmerőségében. Mikor evvel se győzött, kijelentette a hivatalnokok előtt, hogy ha őt a tábornok elé nem bocsátják, akkor meg fogják keserülni. Végre az egyik vállalkozni mert arra a szerepre, hogy bejelentse. (Az fött a fejében, hátha kedves szolgálatot tesz neki ilyen szép leányzó bevezetésével.)

Alázatosan hajlongva állott meg az ajtó mellett, míg a tábornok észre vette. Ez ugyanis igen kedvesen beszélgetett egy régi ismerősével, akit már nagy ideje nem látott. Ebben a jóleső állapotban semmisem látszott meg rajta abból a tábornokból, aki tekintélyét olyan hatalmasan meg tudja védelmezni. De amint a tábornok rászegelte a hivatalnokra szemét, újra a nagy jellemű és nagy tehetségű ember lett!

- Mi az, mit alkalmatlakodol? Nem tudod, mi az a rend, a szigorú rend?

- Alázatosan és kézcsokkal jelentem, hogy igenis tudom. De itt van egy közrendű Nadia nevű, nagyon szép leányzó, aki sürgősen óhajt kegyelmességgel beszélni s biztosan állítja, hogy kegyelméből azonnal bebocsátást nyer, amiért bátorlakodom...

A tábornok teljesen megfélemlített hivatalos tekintélyéről s nagy örömmel kiáltotta:

- Nadia csakugyan előkerült? Azonnal bocsásd be! Majd maga is megijedve a nagy egyéniségéhez nem méltó viselkedésétől, akadozva hozzátette: Rend, szigorú rend... fontos dolgok, de te ezt nem érted. Szaporán indulj!

A hivatalnok-ember persze hogy nem értett a dologból semmi egyebet, csak a parancsot. A tábornok most teljesen megzavarodva magyarázta barátjának:

- Tudod, kedves barátom a szigorú rend mellett az embernek az alsóbbrendűekkel szemben bizonyos kötelezettségei is vannak. Mert hiába, csak leereszkedés útján lehet rajtok sokszor segíteni.

Barátja bizonyította, hogy teljesen igaza van. Ő már régen ismeri az ő arany, nagy szívét. - Mikor Nadia megjelent, a jóbarát látta teljes, kíváncsú szépségében, - akaratlanul is csettengett egyet a nyelvével. Ezt már a jószívű tábornok nem vette észre, csak barátjának dicsérete, eljárásának ez az igazolása csengett fülében.

- No, Nadia, hol, merre jártál eddig? Annyi ideje nem láttalak... - örvendezett neki szemmel láthatólag a tábornok.

Nadia azonban rövidesen csak annyit jelentett ki, hogy Kievből jön és kosarait a szőrös vámhivatalnok mily hallatlan erőszakkal foglalta le, amiért ő a tábornok ur kegyes pártfogását, de egyuttal e gyalázatos ember megbüntetését is kéri.

A tábornok csodálkozva kiáltott fel:

- Ej ej Nadia, hát te már kosárkereskedésre adtad magad? Mire való ez néked?

Nadia feleslegesnek tartotta bővebben megmagyarázni az ő kosárkereskedése körülményeit, tehát csak annyit mondott:

- Van bizony elég kosaram. Itt Moszkvában akarom eladni, ha nem csurran, cseppen...

- No, no, ha úgy találod jónak - nyájaskodott Nadiával, miközben majd elnyelte mohó tekintetével. Azután szigoruan kifakadt: Hát mit cselekedett az a vakmerő, otromba ember?

- Lefoglalta összes kosaraimat avval az ürüggyel, hogy különféle színekre vannak festve, ez pedig megártana szerinte a moszkvabéliek egészségének.

- Nagyszerű, fölséges! - kiabált a nagy jellemű férfi. Hiszen a kosarakat kívülről festeni szokták, hordanak benne valamit, de meg nem eszik. Hallottál ilyen butaságot Nikolajevics Iván? Hallottad? Az ember tönkremegy, ha a szigorú rendet kötelességszerűen fenn akarja köztük tartani és belé bolondul, ha a helyes, józan felfogásra szoktatja őket, ezeket a vakmerő lázongókat. Már látom, hogy még egy Szibériára volna szükségünk iskolázó helynek, az ily elvetemedettek részére, akik onnan visszakerülve talán megjavulnának.

A nagy férfi gyorsan fel s alá száguldott a szobában, hol Nadiára, hol barátjára pillantgatva, Nikolajevics Iván mosolyogva nagy komolyan nézte mindkettőjüket és bólintgatott hozzá fejével.

A szigorú rend oszlopos férfiai végül méltóságosan megállott Nadia előtt és így mondotta ki a kemény határozatot:

- Rögtön megíratom a rendeletet, egy idevaló ember veled megy. Azonnal rendet teremtek.

- Annyival is inkább kérem kegyelmes uramat, mert minden perc veszteséget jelent nálam - kérte őt Nadia.

- Jó, hogy eszembe juttattad. Károdát is tartozik megfizetni megegyezések szerint.

Közben hunyorgatott szemével Nadiára és halkán odasugta neki:

- Mikor és hol találkozunk, Nadia?

Nadia hamiskásan, mosolygott a félig ősz emberre, de csak annyit mondott:

- Hiszen hosszabb ideig maradok Moszkvában.

A félig ősz, nagy férfi igen kedvesnek és biztatónak találta ezt a feleletet és hangosan ki-jelentette:

- Várj odakinn, míg a rendelet elkészül - avval ujját szájába téve, egy éleset füttyentett. E jelre egy odavaló ember valósággal berohant és alázatosan kérdezősködött akaratáról. A szigorú férfi kiadta a parancsot:

- A másik szobában leírod igazságos rendeletemet, mert azt nem akarom, hogy szószerint tudják. Ez hivatalos titok. Azonban szóval röviden parancsolom, hogy értésőkre adjad a többieknek is, hogy ez esetben mint jártam el. Okulásuk és a jövőben mihez tartásuk végett erre határozott szükség van.

Az irodai ember ment a mellékszobába kötelességét végezni. A nagy férfi pedig méltóságos tagjáratással fordult barátjához.

- Látod, így iparkodom tanítani, nevelni őket. Mennyi hiábavaló, kárba veszett fáradság! Mindennap elül kezdek.

Nadia meglepődve távozott. A nagyteknőse férfi még az ajtón is kidugta utána a fejét.

- Minden rendben lesz Nadia! - így biztatta.

Elképedt ezen a hivatalos sereg. El nem tudta képzelni, micsoda hatalmas hölgy lehet ez a közrendűnek látszó fehércseléd. Mélyen hajlongva köszöntötték Nadiát, aki egy fejjel meg-nőve tekintélyesen lépett el.

Kevélységét, örömét Misóval is meg akarta osztani. Rohant le a buslakodóhoz, aki még akkor is a kapufélfát támasztotta. Nagy örömmel ütött vállára.

- A kosarak rögtön a kezünkben lesznek Misó, a vén majom még kárunkat is tartozik megfizetni.

Misó hitetlenül nézett rá.

- Bár úgy volna, de én lehetetlenségnek tartom, Nadia, Amire a hatóság ráteszi a körmét, azt igen nehéz onnan kivájni, még nálunk is, hát még szent Oroszországban.

Nadia nagyon meg volt sértve.

- Na, ha nem hiszed, saját szemeddel fogsz meggyőződni róla. Egy kis idő múlva felmegy, csak az én nevemet mondd, kezében lesz a parancs. Még egy hivatalnok ember is jön velünk a vámhoz, hogy mindent elintézzon.

- No, ezt csakugyan szeretném a magam szemével látni - kapott rajta Misó - felmegyek értök magam.

Nadia most már megbánta elhamarkodott beszédét, de hiusága nem engedte meg, hogy visszatartsa Misót. De ő is utána sompolygott.

Misót bámulással vegyes elképedéssel fogadta bent az irodai sereg hallatlan betolakodásáért. - Misó azonban fejét hátraszegezve, önérzetesen viselte magát. Elmondta, hogy Nadia nevében jött. Kéri a parancsot és azt a mélyen tisztelt urat várja, aki a parancs végrehajtása végett velük jön.

Nadia nevének hallatára a hivatalnoksereg csakugyan megjuhászodott. Az a szolgálatkész hivatalbéli ember, aki az imént Nadiát oly szerencsésen bevezette a rend szigorú örökéhez, buzgón ajánlkozott őt is bevinni a nagy főemberhez, hogy előbbi bokros érdemét az újabb cselekedetével szaporíthassa. Tolta maga előtt be Misót, a háta megett erősen hajlongva a nagy ember tiszteletére.

A jeles főembernél még mindig ott volt vidéki barátja s amikor a szokmányos embert maga előtt látta a hajlongó hivatalbéli emberrel, tekintélybeli öntudata teljesen felháborodott e hallatlan tolokodás vakmerősége fölött.

- Ki vagy te, mi vagy te, hogy mertél idecséppenni? Miféle szerzet vagy? Te megátalkodott okatlan pára, hogy merted ideereszteni és hogy mertél szímem előtt vele megjelenni?

A hivatalnok-ember szólni sem tudott ijedtségében. Fehér lett, mint a kréta, lábaszára is remegett. A szobában minden táncolt körülötte. Misó is meghökkent ez éppen nem várt fogadtatásra, de azért szólani kezdett:

- Nadia megbízásából jöttem kosaraink ügyében. Alázatosan kérjük parancsát és véle azt az uraságot, aki velünk jön, hogy kegyes akarata szerint történjék minden.

A nagy férfi toporzékolni kezdett dühében.

- Mi közöm nékem a te kosaraidhoz és mi közöd néked Nadiához? A világ melyik végéből kergettek ide az én akaratom ellenére? Tudod-e, mily vakmerőséget cselekedtél, tudod-e, ki előtt állsz? Hát már szent Oroszországban csavarog minden toprongyos, hogy itt a szigorú rendet lépten-nyomon megzavarja?

E viharos jelenet hallatára a vidéki jóbarát feszengeni kezdett székén és bucsuzni akart avval, hogy ígérete szerint majd ebédre megjelenik lakásán. A dühös nagy férfiú vissza akarta tartani.

- Maradj itt és lásd, hogy mily erőfeszítéssel kell nekem megvédelmezni a szigorú rendet az ilyen szaladgáló, gyanús alakokkal szemben.

A jó barát azonban sürgős dolgaival mentegetődzve sietett el a veszedelmes helyről. Az erős férfiú akkor a hivatalnokra rohant.

- Amilyen vakmerően ide merted hozni ezt a tolakodó vadállatot, olyan hirtelen tedd ki innen, mintha itt se lett volna.

Még az ajtót is kinyitotta nekik saját, hatalmas kezével. A megrémült hivatalnok kétségbeesésének minden erejével tolta ki Misót.

- Jó, jó, megyek én magamtól is - zugta Misó keserűen. - De van Isten az égben!

- Mit, te még az Istent mered emlegetni? Az Isten a szigorú rendet miáltalunk tartja és tartatja fenn, különben minden felfordulna szent Oroszországban! Ki innen, te vakmerő lázadó! - harsogott a nagy ember.

Nadia elképedve nézte Misó csúfos kidobását és a nagy jellem csodálatos, hirtelen változását. Fenyégetőleg rivalt a nagy férfiúra:

- Hát ilyen az adott szó s a fülembé ezerszer meg ezerszer sugdosott örök hála! Forduljon fel, de azonnal! Gyere, Misó, van még igazság a földön. Meg sem állunk a bátyuskáig, aki nem fogja eltűrni, hogy az ő itt tartózkodása alatt is ilyen égbekiáltó igazságtalansággal bánjanak el velünk.

Ezzel becsapta az ajtót, hogy csak úgy rengett belé az egész épület. A nagyra termett férfiú annyira meghökkent, hogy egy szót se tudott szólani, pedig a szája is nyitva maradt. Csak mikor Nadia eltűnt, beszélt a becsapott ajtónak:

- Nadia, Nadia, de mi közöd néked ehhez a toprongyoshoz?

Utána akart rohanni, de akkor eszébe jutott, hogy ez tekintésének ártalmára volna, mikor annyi alantas szem figyel rája. Ekkor méltó és igazi dühében a szájtátó hivatalnokok ellen fordult, éktelen szitkozódással még a keresztvizet is leszedve rólok. Mikor így tekintélyét megvédelmezte, szobájába vonult és teljesen megzavarodva gondolkozni kezdett rajta, hogy kerítse meg újra Nadiát tekintélyének legkisebb csorbulása nélkül.

A mi párunk azt sem tudta, hogy jött le a lépcsőn, meg ki a kapun. Misó eszmélt fel először és keserűen odaszólt Nadiának:

- Ujra az utcára dobtak bennünket, mehetünk koldulni.

Nadia dacosan rázta fejét.

- Amit mondtam, megmondtam. Megyünk egyenesen a bátyuskához.

- Megbolondultál nagy keserűségemben, Nadia. Egyebet nem tudok erre mondani. Ugy látszik, nem nyugszol addig, amíg a Kreml-tornyáról le nem dobnak mindkettőnket, ha még arra a vakmerőségre vetemedünk, hogy a bátyuska szent színe elé akarunk tolakodni - elmélkedett Misó nagy keserűségében.

- Ejh, te azt nem érted - vágott vissza dacosan Nadia - én meg mit magyarázgassam neked.

És hurcolta Misót is magával a vakító fehér fényességű Kreml felé. A cifra faragású nyitott kapunál mosolyogva nézegette a csillogó ruhájú gárdaliszteket. Öröme gyuladt arccal hirdette Misónak:

- Meg vagyunk mentve. Misó. Az ott Apraxin Nikolajevics Fedor főtsízt.

Misó sehogy se tudta felfogni, miért örüljön ő Apraxin Nikolajevics Fedornak; még morgott is:

- Olyan különös, hogy te mindenféle nagy urral ösmeretségben vagy, Nadia.

Nadia vállát vonogatta, de folyton mosolygott a tiszttel és lopva integetett neki. A tiszttel nem átalotta Nadia felé sietni, miközben mosolygós arccal nézegette, hosszú fekete bajuszát pödörgetve.

- No, Nadia, már azt hittem, sohasem kerülsz Moszkvába. Ugyan hol bujdosnál eddig?

Nadia szólani próbált, de csak akkor ijedt meg attól a vakmerőségtől, hogy Misót a cár színe elé akarta vinni és válasz helyett sirni kezdett. Nikolajevics Fedor őszinte részvéttel, szinte ijedten kezdte vigasztalni:

- Az Istenért, mi bajod van, Nadia? Szólj, hiszen tudod, hogy én mindig készen vagyok rá, hogy rajtad segítsek.

Nadia elpanaszolta a kosár ügyét, s elmondta azt is, hogy dobta ki őket Szuchomlinov tábornok.

- Oh, a vén gazember! - vágott közbe Nikolajevics Fedor mély meggyőződéssel. Tőle egyebet nem is lehetett várni.

Bizonyosan igen megszorodott volna Szuchomlinov szíve, ha ezt az erős ítéletet hallja magáról. De hát az ilyen kiszólások az ember háta megett esnek meg.

Nadia ezután mégjobban zokogva elbeszélte, hogy ő ezt a szegény magyarországi embert valamiképpen a bátyuska felséges, szent színe elébe akarná juttatni, hogy ott bajának elintézésére az igazságot megkeresse.

Nikolajevics Fedor egy darabig meghökkenve nézett rá, de aztán eszébe jutott, hogy a cár népének egy része Felső-Magyarországon lakik, tehát ez az ember is tulajdonképpen kis-orosz. Beszédbe elegyedett vele és mind maga az ember, mind világos feleletei megtetszettek neki.

- Hallod-e, Nadia, te nagyon okos gondolatot eszeltél ki. Biztosan hiszem, hogy a cár a messze idegenből hozzá oltalomért folyamodó orosz embert nem fogja kérésével visszautasítani. Magyarország felső része orosz föld. Előbb-utóbb a miénk lesz!

Misónak már a nyelve hegyén volt, hogy ő nem orosz, az ő földjük magyar föld és sohasem lesz az oroszé, de a jobb jövő reményében jónak látta elhallgatni igaz érzéseit. A gárdatiszt elgondolkozott s aztán így folytatta:

- Az persze nem szükséges, hogy a cár színe elé bocsássuk. Fődolog, hogy a kosarait visszakapja és az a vén képmutató is megkaphassa a megérdemelt orrot. Gyertek utánam!

Bevezette őket a gárda szobájába. Misónak szeme-szája elállott, mikor a terem vakító pompáját nézegette. Zöld malachit fala, csillogó arany díszítései elkápráztatták a szemét.

- Istenem, sohasem láttam még álmomban sem ilyent. De felvitte az Isten a dolgomat Nadia oldala mellett - így gondolkozott Misó önérzetes reménykedésében.

A főtszt aztán egy falhoz erősített kis szekrényhez lépett és Misó nagy csodálkozására nemcsak belebeszél, de rendes társalgást folytatott valakivel ügyökről. Majd e szavakkal fordult Nadiához és Misóhoz:

- Várjatok itt. Föl kell mennem dolgotokban.

Nemsokára örömtől sugárzó arccal jött vissza és nevetve mondta:

- Ördögös egy leány vagy, Nadia! Nem úgy lesz, ahogy én véltem, hanem, ahogy te gondoltad. Ily tisztesség nem ért egy magyarországi orosz sem! A főhadsegéd nevetve említette a szent és felséges cárnak, hogy messze idegenből milyen vendég érkezett, aki igazságát egyenesen nála keresi. A komoly nagy ember elmosolyodott rajta, s azt mondta: „Védelmünkbe vesszük, mert hozzánk fordult teljes bizalommal.” Már ki is akarták állítani az írásos rendeletet ügyében, mikor a cár kijelentette: „Ugy legyen, ahogy ő együgyü jámborságával elgondolta. Vezessétek fel hozzám, adja elő személyesen panaszát. Akarom, hogy lásson engem, mert ő úgy kívánja.” Nem is gondolja a felséges cár, hogy háttérben, mint igen sok dologban, itt is egy szépséges női személyiség intézi a dolgokat. Ez te vagy, Nadia. És a dolog meg is a maga rendjén, a hogy te előre kitervezted.

A főtszt jókedvében csipkedni, ölelgetni kezdte Nadiát, sőt Misó nagy elképedésére oly közel ért Nadia orcájához, hogy talán meg is csókolta. Így aztán minden öröme mellett is nagyon zord ábrázatot mutatott. Nadia hiába integetett néki, hogy megnyugtassa. Végül talált reá módot, hogy oda sugja neki:

- Oh te golyhó, én csak téged szeretlek. Most vak is légy, süket is légy. Tudod úgy legyen!

Misónak jól esett a biztatás, nagyon érti ez az asszony a dolgot és rátért arra a gondolatra, hogy az ölelés nem árt az egészségnek; Nadia a csipkedéstől, a csóktól se lesz kisebb vagy vékonyabb.

A jókedvű gárdatiszt nem éppen Misó füle hallatára sugdosta Nadiának:

- Hogy fogod nékem mindezt megköszönni?

- Sohasem voltam hálátlan - mondotta csendesen Nadia és hamiskásan reá villantott szemével.

Ezalatt Misót szeliden megmotozták. Hosszunyelű csillagos bicskáját elszedték tőle. Misónak ez sehogyse tetszett.

- Én ezt a bicskát a szikszai vásáron vettem. Ki tudja, mikor megyek arra, hogy ujat vegyek? - tiltakozott Misó, a maga tulajdonát védelmezve. A gárdakatonák nevettek rajta, megbámulták a jómivű szerszámot, de bizony nem adták vissza. Majd a pénzét is elvették, olvasni kezdték, Misó kiabálni kezdett.

- Ez az én pénzem, mit számláljátok, adjátok vissza!

A gárdisták úgy kacagták Misót, hogy a könny is kicsordult szemökből. Misó azonban egy cseppet sem tartotta mulatságosnak a dolgot, nagyon elkényszeredett arcot vágott. Hiába biztatta Nikolajevics Fedor, hogy a cári kihallgatás után mindent visszkap. Misó gyanusnak találta a dolgot.

- Tudom én, milyen veszedelemben forog a szegény ember pénze - vélekedik Misó.

Végre is Nadiának kellett közbelépni:

- Ne okvetetlenkedjél Misó, mikor ilyen nagy tisztesség előtt állasz. Ne félj, mig oda leszel, én örködni fogok minden holmid felett.

Végre Misó két gárdatiszt kíséretében elindult a bátyuskához. Ugy látszik, Apraxin Nikolajevics Fedor jobbnak látta Nadiával lent maradni. Misó szerette volna, hogy száz szeme

legyen, nem győzött eleget széjjel nézni, amint a remekmivű lépcsőzeten, ragyogónál-ragyogóbb termeken keresztül vezették. Végül egy csillogó aranyfalu terembe ért, ahol a cár várta. Ő állott ott legelől, két oldalról három-három ragyogóruhájú tábornok sorakozott tőle egy lépésnyi távolságban. Misó előbb megkérdezte az őt kísérő gárdatisztektől, hogy melyik a cár, aztán letérdelt előtte és Istenhez fohászkodva keresztet vetett magára. A mi görögkatholikusaink éppen úgy vetik a keresztet, mint az oroszok. A cár érdeklődve jegyezte meg ezt a hasonlóságot tisztjeinek. Különbö is megtetszett neki Misó piros-pozsgás erőteljes alakja. Bánatosan merengő arcával figyelte minden szavát, amint panaszát és kérését röviden előadta.

- Oltalmunkba fogadunk! Minden károdat megtérítettjük - így szólt hozzá kegyesen.

Azután megkérdezte tőle, hová való. Misó elmondotta, hogy sárosi belovezsai termés, a falujok egy mély völgykatlanban terjeszkedik. Kevés földjük van, azért kosarakkal kereskednek szanaszéjjel az egész világon. Neki most Oroszország jutott. Volt társairól azonban nem nyilatkozott.

- Pecsétes levelet kapsz, amiben megparancsolom, hogy senkise háborgasson országomban. Szabadon járhatsz-kelhatsz mindenütt. Mondd meg odahaza, hogy mindig jóindulattal vagyok a ti rokonfajtátok iránt. Áldásomat vidd el nekik!

Misó mégegyszer keresztet vetett magára és mély hajlongások között távozott a cári teremből, de magában elgondolkozott:

- No bizony, még csak az kellene, hogy ilyeneket hirdessek. Nem vagyok én pravoszlavni² Egyáltalán nem kívánom, hogy a pan orszaczkki (főszolgabíró úr) maga elé citálgasson.

Misó ily kétszínű gondolatok között, de nagy örömmel jutott vissza a cár kegyes színe elől. Az írást megkapta, amivel Misó nagyon meg volt elégedve, mert a sasos cári pecsét se hiányzott róla. Amellett meg rögtön ötven rubelt fizettek ki neki, mit a cár ajándékát. Apraxin Nikolajevics Fedor maga vitte a szigorú parancsot Szuchomlinov tábornokhoz; Nadiának és Misónak azt az utasítást adta, hogy csak menjenek le a vasuti raktárba, eszük nélkül ki fogják adni a kosarakat.

Szuchomlinov ijedtében szóhoz sem tudott jutni, mikor a cári rendeletet átadta neki Apraxin, Végre akadozva megszólalt s mentegetni kezdte magát, ő már intézkedett, hogy a dolgot jóvátegyék, de az a bolondos Nadia elrohant és fölöslegesen zaklatta a cár szentséges személyét. De különben is ő semminek sem az oka, a vámhivatalnok vétke ez a nagy felfordulás. Igen, egyedül az övé. Mutogatta a maga rendeletét Apraxinnak, unszolva kérte, hogy olvassa el. Nikolajevics Fedor azonban eltolta magától az írást és vállvonogatva felelt:

- Nekem mindehhez semmi közöm. Én csak a cár parancsát hajtom végre.

Evvel otthagya a hebegő, kétségbeesett tábornokot, aki azt sem tudta, mi tévő legyen. Végre is, mint tekintélyét fentartó nagy férfiúhoz illik, ráförmedt alantasaira, Toporzékoló dühhel ordított rájuk:

- Én mindent tudok és mindent látok. Alantasaim egy idő óta igen gyanusan viselkednek. Tekintetük elárulja, gondolatukban azzal foglalkoznak, hogy a szigorú rendet nem fogják megtartani, sőt a szentséges cár akaratának is késlekednek tökéletesen alávetni magokat. Én még a gondolatokat is elolvasom. Vigyázzatok, annyit mondok. És rémületes arccal hozzátette:

- Huszonnégy óra alatt sutty Szibéria felé!

² Pravoszlavninak, igazhitűnek nevezik azokat a görögkatholikusokat, akik görög keleti hitre tértek át.

A szegény emberek el nem tudták képzelni, mi lelte a nagyjellemű férfiut. Megdöbbenve, némán álltak sorfalat előtt, egész testükben reszkettek. A tábornok végignézett rajtok és amikor így végig élvezte nagy hatalmának hatását, az előbbi nagy keserűség után, lerohant a lépcsőkön és kocsiba vetette magát, hogy a vámhivatalnok ellen is teljes erejével eljárjon a szigorú rend érdekében. Misót és Nadiát már ott találta. Behívta őket a vámhivatalba, hogy személyesen győződjenek meg róla, milyen igazságot tud ő tenni.

- Te nem is ember, te ördögi gonoszságú szörös fajzat, mit miveltél? Mit cselekedtél? Mit vittél véghez? A cár szentséges akarata ellenére mersz te lázongani? Az ő megdönthetetlen akarata ellenére le merted foglalni ezek kosarait? Te féreg, nem, még annál is alábbvaló!

A majomember szörnyű ijedtségében csak dadogó hangokat hallatott.

- Mit, te még szólni mersz? - rivalt rá a nagyjellemű férfi. Ilyen még nem történt a föld kerekén. Tudod-e, ki vagyok én. Tudod-e, ki előtt állsz? Igen, van-e neked erről fogalmad? Itt a cári parancs, mely ellened szól. Én most a cár szentséges személyét képviselem!

És vészjóslóan lobogtatta előtte a nagy papirost.

- Felnégyletitek, felnyársaltatok, felakasztatok, a szibériai ólombányák legsötétebb mélyében pusztulsz el. Igen, ott!

A szegény ördög észre se vette nagy kétségbeesésében, hogy fogják őt felnégylelni, felnyársalni, felakasztani, hogy végül mégis a szibériai ólombányák legalján vesszen el. Csak azt értette meg, hogy a cár kedve ellen tett. Ez a gondolat annyira leverte lábáról, hogy kilelte a hideg. A nagy férfi teljesen meg volt elégedve a hatással.

Mig Misó a kosaraival bajlódott, a nagy férfi Nadiához sompolygott:

- Nadia, Nadenka, miért csináltad ezt a nagy kavargást, mikor én is mindent a legnagyobb szigorúsággal elvégeztem volna érted?

Nadenka azonban a hátát mutogatta neki és Misóhoz menekült. A nagy férfi fogcsikorgatva távozott. Érezte, hogy az alantasaival szemben nyert csaták mellett veszteségei sem jelentéktelenek.

A szörös vámhivatalnokot azonban félholtan vitték haza. Ágynak esett és lázas álmában látta, hogy nyársalják fel, hogy szedik négy részre, hogy akasztják, hogy verik véresre kancsukával a legsötétebb ólombányákban. Mikor nagynehezen fölépült, órákig ott látták a vöröshagyma tornyos Blagojeveszenszkij-templom kőlépcsőjén fenhangan imádkozni, mert mint nagy bűnös, nem tartotta magát méltónak arra, hogy bemerészkedjék a szent helyre. Sirva könyörgött az Uristennek és minden szentjeinek, hogy segítsék meg e szörnyű veszedelemben, amibe beléjutott. Verte fejét a köhöz nagy ájtatoskodása közben. Minden nap várta, mikor akasztják fel vagy hurcolják Szibériába. De napok, hetek multak, egyik szörnyű eset sem történt meg vele. Mindezt a szentek segítségének tulajdonította és lassanként magához jöve a szigorú, régi vámos lett. Szuchomlinov tábornok soha többé nem említette előtte a dolgot, a bátyuska is, úgy látszik, teljesen megfeledkezett a nagy esetről.

Azonban Misónak virágzott az élet. Hire ment a történetnek szent Moszkva városában. Misó nemcsak nagy vásárt csapott, de a moszkvaiak kíváncsisága is mindenütt üldözte. Mindenki érdeklődött iránta, a cár kosaras-tótjának nevezték el. Mindez nagyra nevelte Misó önérzetét. Nadia Misóra, Misó Nadiára volt büszke. Így éltek ők egy darabig teljes boldogságban Moszkva városában.

IV. A NISNIJ-NOVGORODI VÁSÁRON.

Azonban a nagy fényt az árnyék is nyomon követi. A kosarak javában keltek, de velük mintha Misó és Nadia boldogsága is fogyott volna. Nadia ugyan legtöbbször Misóval végezte a moszkvai kosárarulást, de gyakran szótlan, elmélázó, sőt izgatott volt. Ezek után rendesen fél napokig is magára hagyta. Sokszor nem is hallotta, mit beszél neki Misó. Misó is, mikor meggyőződött, hogy lángoló szavai céltalanul röppentek el a levegőben, maga is türelmetlen lett, nagy fenszóval kiáltott reá:

- De voltaképpen mi a bajod? Olyan különös vagy!

Nadia türelmetlenül vonogatta vállát, de egy szót se szólott. Misót sehogysem elégitette ki az ilyen viselkedés. Végre is megállapította magában, hogy Nadia különös vállvonogatása után nyomban következik gyors, visszatartathatlan távozása. Kénytelen egyedül ödöngeni a híres, nevezetes cári városban. És bizony ő ezt nagy szomorúsággal cselekedte. Bosszankodása nőttön-nőtt, mikor azt tapasztalta, hogy Nadia különös viselkedése, gyors távozása napról-napra nemhogy szünőfélben volna, de boszantóan szaporodik. Ez semmiképpen sem tetszett Misónak. Neheztelése újra meg újra szóban is utat tört Nadia felé:

- De nem tudom, mit akarsz, Nadia? Sokszor félnapig se látlak. Elmégy, eltűnsz, azt se tudom, merre jársz?

Nadia elkomolyodott, de aztán mosolyogni próbált.

- Hát nem elég, ha én tudom?

Misónak fejébe szökkent a vére erre a kurta feleletre.

- Ha velem összeszűrted a levelet, akkor én is akarom tudni.

Nadia felkapta fejét erre az éles hangra.

- Rossz helyen kopogtatsz, hallod-e, mert én azt teszem, ami nekem jól esik.

Misónak se kellett több, sarkon fordult.

- Ezt én is meg tudom tenni.

Nadia erre erősen megfogta a vállát.

- Hohó, de nagy urak vagyunk, mióta a cárt is megjártuk. Ugyan, ugy-e?

És mert Misó nem akart megfordulni, Nadia izmos kezével megfordította.

- Tulajdonképpen mit akarsz? Beszélj!

Összehuzta szemét s úgy nézett reá mereven.

- Nem az a kérdés - válaszolt Misó, most már sokkal szelidebben - de szeretném tudni, hogy te mit akarsz és mit csinálsz?

Nadia nevetve nézett Misó szemébe.

- Mit csinálok? Hát itt vagyok előtted. Vagy megöregedtem az alatt a pár óra alatt, míg oda-jártam?

Misó kénytelen volt bizonyítani, hogy nem öregedett meg Nadia, épenséggel nem.

- No, látod, te golyhó - felelte Nadia diadalmasan. - Vagy csókom lett keserűbb?

Misó mit tehetett egyebet, tettel bizonyította, hogy Nadia csókja neki legédesebb a világon.

A nagy kibékülés után Nadia szaggatottan bizonyíthatni kezdte Misónak:

- Tudod, én a szabadsághoz vagyok szokva. De meg a merre járok, ott is csak a te hasznodat keresem. Majd meglátod Misó a végét. Tudod... tudod, nem szeretném, ha kételkedni bírnál bennem.

Ebbe azután Misó kénytelen-kelletlen belenyugodott és nem szólt a dologról tovább semmit.

Egy alkalommal azonban Nadia megint csak elment. Misó egymagában ödöngött az utcákon, mikor hirtelen átpillantott az utca tulsó sarkára s meglátja szemben véle Apraxin Nikolajevics Fedort, aki egy fehércecseléddel beszélget. Ez ugyan háttal állt Misó felé, de Misó megesküdt volna reá, hogy Nadia és senki más. Mintha ostorral kergették volna, úgy szaladt feléjük. De azok hirtelen egy zárt kocsiba szállottak be és Misó egyebet nem tehetett, mint keservesen nézett a gyorsan elrobogó kocs után. Az izzadság kiverte homlokát, levette kalapját és balkezeivel végig simította fejét. Állott egy helyben, mint a kőbálvány. Az emberek jobbra-balra lökdösték, mint olyat, aki utjokban állott, de ő semmit se tudott róla, senkit se látott, csak az egy gondolat furta agyát:

- Nadia a fényes gárdatiszttal kocsikázik.

Misó kábultan járta a várost. Vevőivel is teljesen megzavarodva, össze-vissza hadarva beszélgetett, úgy hogy kinevették a cár nagyhirű kosaras tótját. Mikor végre is be kellett látnia, hogy tekintélyének nagy csorbulása és Nadia nélkül nem árulgathat tovább, hát közös tanyájokra menekült s lázas türelmetlenséggel leste a leány megérkezését. Bizony, sokáig kellett várakoznia. Estefelé fordult már az idő, mikor Nadia betoppant sugárzó arccal és mint rendesen, jó falatokkal, itallal megrakodva.

Nadia észre se vette Misó bőszi komorságát, mikor módosan és kíváncsian elébe rakosgatta a jó enni és inni valót. Csak akkor hökkent meg, amikor Misó ételt, italt dühösen eltolta magától. De erre már Nadiának állott feljebb:

- Hát beléd megint hányadik ördög bujt?

Misó felelet helyett dühösen fel-alá kezdett járni Nadia előtt. Nadia a földön guggolva, leeresztett karjait térdére fektetve nézte, méregette egy darabig. De mikor látta, hogy Misó nem hajlandó nyilatkozni, lassan kiegyenesedett hajlékony testével, mint a macska, aki prédájára készül ugrani, hirtelen rácsapott Misóra, vagyis elkapta fejét jobb kezével, baljával pedig gyengéden cirógatta piros arcát. Misó azonban durcásan kirángatta magát Nadia karjai közül és tovább folytatta dühös sétáját.

Nadia elkedvetlenedve ült a földre terített gyékényre s kezét térdén összefogva, egy darabig rábámult Misóra.

- De tulajdonképpen mi lelt? Szólj! Néma gyermeknek anyja se érti szavát.

De Misó makacsul és némán tovább sétálgatott.

- Vagy az a bajod, - kötött bele újra Nadia - hogy előkerültem?

Csak sétálás és semmi felelet Misó részéről. Nadia egy darabig komoran nézett maga elé, de aztán hirtelen elhatározással felugrott. Megfogta az ajtókilincset, mint aki távozni akar, de onnan még egyszer megszólalt:

- Konok hallgatásodból annyit meg kell értenem, hogy nem akarsz tudni arról, hogy én is itt vagyok. Jól van, hát elmegyek!

Misó feléje forgatta öklét.

- Csak menj oda vissza, ahonnan jöttél!

Nadia Misóhoz ugrott és ott toporzékolt előtte.

- Hová küldesz te engem? Tudod is te, hol jártam, merre jártam. Szóltam-e én néked erről egy szót is?

Misó gunyosan felkacagott.

- Oh jó, ti asszonyok, a magatok ügyéről mélyen tudtok hallgatni. Csak a barátnőtök minden baját és szégyenét szeretitek világgá kürtölni.

Nadia idegesen rángatta vállát:

- Ejh, ne kofálgodj itt velem. Nékem ugyanis nagyobb nyelvem van, mint néked. Bökd ki már végre azt, amit értésemre akarsz adni. Ugyis a nyelved hegyén van. Szólj! beszélj!

- Minek beszéljek én? - fakadt ki Misó elkeseredve - miikor te ma eleget beszélgettél Apraxin Nikolajevics Fedorral.

Misó a gárdatiszt nevét valósággal bömbölve ejtette ki, Nadia tágra nyitott szemmel nézett reá, mint aki meg van hökkenve, de ez csak pár pillanatig tartott. Következő percben nagy méltatlankodással jelentette ki:

- Derék, nagyon derék. Háládatosságod csakugyan megindító. A földönfutástól ment meg bennünket és te így veszed ajkadra az ő nevét.

Misó most már alsóbb hangra csapta.

- Azt én tudom, hogy mit tett értünk s ezért meg is áldja a felséges Uristen. Itt azonban nem arról van szó, hanem rólad. Mit jársz te utána?

- Én járok utána? - tagadta Nadia büszkén. - Én sohasem jártam a férfiak után, azok járnak én utánam.

- Hát akkor kivel beszéltél ma a bérkocsi-állomáson? - folytatta Misó.

Nadia megint tágra nyílt szemmel nézett Misóra, majd süvítő hangon támadt reá:

- Hogy mered ezt állítani?

- Amit állítok, azt láttam. Háttal felém fordulva beszélgettél a gárdatiszttel. Én futva iparkodtam felétek, de már akkor beültél vele egy zárt kocsiába.

Nadia diadalmasan felkiáltott:

- Noked vagy a szemed káprázott vagy valamelyik rossz szellem ingerelt ellenem. Azután miféle beszéd az, hogy a hátamat láttad? Olyan háta sok fehérchselédnek lehet, mint amilyen az enyém, de már olyan eleje, mint nekem, senkinek sincsen ezen a világon. Legalább eddig ezt magad is állítottad.

És Misó szeme közé nevetett.

- Egyébként - folytatta Nadia sebesen, de azért mégis akadozva - én nem is láttam Apraxint azóta. Pedig hálából föl kellene keresnem, mert a hálátlanság legnagyobb bűn a világon. Bizony, a legnagyobb - erősítette Nadia. Már arról is felvilágosítottalak, hogy ha el is megyek tőled, mindig csak a kettőnk javáért teszem. Hiszen látod, hogy viszek magammal olyankor egy pár kosarat. Még nem számoltam be vele neked. Nagy uri házakhoz viszem... És... és látod... nézd, mennyit hozok érte.

A kebeléből előhuzogatott egy csomó papiros rubelt.

- Olvasd meg - így nyújtotta oda néki a pénzt.

Misó csak nézett reá. El se tudta gondolni, mit feleljen. De mikor a markába csusztatta a sok rubelt, Misó nemcsak Nadia kezének a melegségét érezte, de a piros pénz kíváncsú, selymes

simaságát is. Önkéntelenül is hozzáfogott a pénz olvasásához s arcának komorsága percről-percre engedni kezdett. Utoljára már Nadia is segített neki a nagy munkában. Közben meg is csókolta Misót. Misó örömtől sugárzó arccal nézett Nadia szemébe, de egy szót se szólt.

- Ládd - fejezte be a civakodást Nadia diadalmasan - nekem van igazam!

Misó erre számtalan csókkal bizonyította Nadia nagy igazságát, de azután felébredt benne a pénztárnoki józanság.

- Eltesszük, Nadia, a pénzt. Tudod, asszony azt nem tudja úgy megőrizni.

Nadia ezentul egy percre se hagyta el Misót, amin Misó szerfölött csodálkozott. Többször már a nyelve hegyén volt a kérdés, miért nem indul el már megint egynéhány kosárral. Hiszen olyan árt kap érte, ami valóban bámulatos. Szóval Nadia a legkülönb kosaras tót az egész világon. Csakhogy maga sem tudta megmondani, hogy miért, olyan kellemetlen volt neki a kérdés. A szó torkán akadt. De azért százszor is belekezdett, ilyen formában: „Te, Nadia. Hallod-e, Nadia?” De tovább nem merte folytatni. Utoljára már Nadiának is feltűnt ez a folytonos beszélni akarás és bosszusan megkérdezte:

- Tulajdonképen mit akarsz már megint tőlem?

Misó valósággal megijedt, csak makogott, hogy izé, így, meg aztán... amugy...

- Ezt én nem értem - dűnnyögött Nadia. De ha újra kellemetlenkedni akarsz, jobb is, ha abbahagyod.

Misó erősen tiltakozott a kellemetlenkedés ellen. Ő csak olyat gondol, ami mindkettőjük javára és boldogságára fog válni.

Nadia nevetett Misón, amiből ő újabb bátorságot meritett és így kertelt elébe a dolgoknak:

- Héj, Nadia, Nadia, ha te azt tudnád, milyen jó annak, akit az Isten elég földdel áldott meg.

- Aztán, ha tudnám is, mi hasznom volna belőle? Vagy földet vegyek neked, ez volna aztán mindkettőnk java és boldogsága?

Misó elvörösödött és durcásan válaszolt:

- A földvételhez én már jobban értek, azt bizd csak te rám. De azt szeretném tudni, hogy te is megértetted-e, mi következik abból, ha elég földünk van.

- Hát mi következik? Talán bizony elevenen megyünk az égbe? - mosolygott Misón Nadia.

- Ejh félrebeszélisz - morgott Misó - nem akarsz megérteni. A jó módú ember, bizonyos, hogy kevesebbet vétkezik. Nem irigyli a másét, nem szántja el a szomszéd barázdáját, mert érzi, hogy elég jutott néki. Nem kaszálja éjszaka a más rétjét, nem legeltet a mások legelőjén, nem keresi a fát a más erdején.

- De mi közöm nekem mindehhez? - fakadt ki türelmetlenül Nadia.

Misó nagyot fújt pipája füstjéből.

- Hogy nem akarsz megérteni! Te első asszony lennél a mi falunkban. Mindenki szeretne, tisztelne vagy félne tőled. Még a főszolgabíró is megsüvegelne, pedig az nagy ur...

- Mintha én nem ismernék itt elég nagy urat - vonogatta vállát Nadia.

- Jaj, de az még ezeknél is nagyobb ur. Neki a cár se parancsol! - nyilatkoztatta ki nagy hévvel Misó.

Misó igaz lelkesedésében igazat is mondott. Mert a magyar szolgabírónak csakugyan nem parancsol a cár. Nadia azonban el is álmélkodott rajta.

- Ejnye, miféle nagy ur lehet az?

- Cseng, peng a sarkantyuja - lelkesedett tovább Misó. - Bársonyban, selyemben, aranyban jár, csillogó görbe kard van az oldalán.

- De hát mit csináljak én, hogy ez a nagy ur engem megsüvegeljen? - kérdezte nevetve Nadia.

- Olyan okos vagy és mégis olyan nehézfejűnek tettetted magad - ötlött-hatolt Misó. Nincsen a világon az a kosaras tót, aki náladnál drágábban tudná eladni portékáját. Földet veszünk az árán, Nadia, te mégsem akarsz megérteni.

Nadia ijedten meredt Misóra, még a szava is elakadt. Misó teljesen megzavarodott Nadia viselkedése miatt, öntudatlanul is érezte, hogy Nadiának valami különös oka lehet, amiért olyan kellemetlen néki kívánsága. De akárhogy hányta, vetette a dolgot, nem tudta felfogni, hogy miért ne árulná Nadia tovább is a kosarakat, mikor az olyan jövedelmező foglalkozás. De azért zavarában csak annyit tudott mondani:

- Hát miért ne tennéd meg? A mi közös javunkra, egymást segítve... Miért nem akarsz?

- Hát kívánod. Misó? - szólalt meg végre Nadia szomorúan.

- Miért ne kívánnék olyat, aminek mindketten hasznát fogjuk látni?

- Ugy, ugy, hasznát - mondta Nadia merőn maga elé nézve.

Misónak sehogysem fért a fejébe Nadia viselkedése.

- Hát könnyelmű, céda embernek tartasz te engem? Majd meglátod, olyan házunk, ökrünk, lovunk lesz, hogy mindenki bámulja. Meg milyen asszony leszel te a faluban! Hát nem akarsz ezt megérteni, Nadenka, édes, aranyos szívem, virágom?

De Nadenka csak nem tudott jókedvre derülni, hiába járt körülötte Misó, arca bánatos volt, szava lassu és tompa.

- Ha ugy akarsz megyek, Misó.

Felkapott egynéhány kosarat és elfutott velők. Misó előre örült a busás jövedelemnek, de maga sem tudta miért, keserűség is lopódzott be szívébe. Nyugtalanul végezte dolgát, este korán tért haza tanyájukra, nagyon türelmetlenül várt Nadiára, aki jó későn került elő.

- Hol voltál annyi ideig? Olyan türelmetlenül vártalak! - fogadta Misó Nadiát.

- Hja barátom - válaszolt Nadia, különösen, de éppen nem jókedvűen mosolyogva - a rubeleket meg kell érdemelni.

Odadobta Misónak a szerzett papiros pénzt. Misó mohón kapott utána. Gondosan olvasgatni kezdte, Nadia összehuzott szemmel nézte Misót s olyan hangon, amiből kiért a kicsinylés, rászólt Misóra:

- De mennyire szereted te a pénzt, csak ugy csillog a szemed, amikor olvasgatsz!

Misónak cseppet sem zavarta meg vele az örömét.

- Ma megint jó napunk volt - rikkantott Misó.

Nadia fásultan válaszolt:

- Ha éppen ugy akarsz, holnap is lehet olyan.

Misó örömeiben ölelgetni kezdte Nadiát.

- Miért ne lenne, addig fogjuk a szerencsét, amíg markunkban van.

Nadia csendesén bontakozott ki ölelő karjaiból.

- Hát csak fogjuk, fogjuk, amíg el nem repül - válaszolt Nadia tétovázó hangon.

Nadia ezentul majd minden nap eltűnt egynéhány kosárral, de kevés öröme telt a hozott rubelekben. Nagy izgatottságában helyét sem tudta találni vagy pedig ha leült, tétovázó, szomorú tekintettel nézett maga elé. Misó jókedvűen járt körülötte. Szeme előtt mindig ott lebegett a nagy ház, az ökrökkel, lovakkal teli udvar, a megrakott csűr. Már előre annyira örült neki, hogy avval foglalkozni sem tudott, miért nem tud Nadia is örvendezni neki. Gondolat- és érzelm-világuk eddig egy nyomon járt. Minden szavok, tekintetök elárulta, hogy mindenben megértik egymást. Ma már Nadia úgy érezte, hogy Misó eltévedt és valahová más utra csapott le tőle. Talán nem is ő az, akit álmában ígértek neki a mennyei szentek. Misónak is hivatja magát, igaz, Mihálynak mondja nevét, de álmában világosan Mihajló nevet hallott a szent asszonytól. Ki tudja, ki tudja...

Ilyen gondolatokkal tépelődött Nadia, mikor egy alkalommal a világ legnagyobb és szent harangja előtt bandukoltak Misóval. Nadiát megszállotta a vallásos ihlet. Bement Misóval az óriási harang belsejébe, hátha ott megvilágosodik elméje, a jó Isten és minden szentjei akarata szerint mindent meg fog tudni. Reszkető kézzel huzta Misót a haranghoz, mint olyan, aki érzi, hogy most fog eldőlni sorsa. Megállottak a nyílása előtt, ahol a toronyból való leesésekor egy óriási kapuval is felérő darab kitörött belőle. Reszkető kezével kereste Misó kezét. A nap éppen a szemébe sütött s a fény elől Nadia alázatosan lesütötte szemét. Hirtelen úgy érezte, hogy ez a mennyei fény engedelmességre kényszeríti. Szívében megnyugvást érzett, a szent helyen megbékült sorsával. Úgy érezte, hogy igenis Misó az igazi, az övé... Misó semmit se sejtett Nadia lelki háborgásából. Csodálkozva nézett szét a harang belsejében s álmélkodva felkiáltott.

- Nadia, ez olyan nagy belül, hogy a mi falunkba templomnak is beillenek.

Misó ájtatosan levette kalapját, szeliden huzta magával Nadiát a harang belsejébe. Nadia keze már nem rezketett a Misóéban, csendes megnyugvással ment a szent helyre véle. Misó letérdelt és hangosan imádkozott. Nadia is hirtelen melléje térdelt s ájtatosan, lesütött szemmel hallgatta Misót, aki imáiból mindent elmondott egyfolytában, ami csak eszébe jutott. Mikor Misó elvégezte ájtatosságát, megcsókolta Nadiát, aki szeliden vállára hajtotta fejét. Misó ünnepiesen, meghatva sugta fülébe:

- Úgy érzem, mintha odahaza, kis templomunkban megesküdtünk volna egymásnak, hogy soha, soha el nem hagyjuk egymást.

- Ebben már én is teljesen belenyugodtam - válaszolt Nadia. - Így aztán azt is elhatároztam, hogy mindent megteszek a kedvéért. De gyere innen, valamit mondani akarok neked és nem akarok ilyen bűnös dolgokról e szent helyen beszélni.

Csendesen kijöttek, hittél és benső nyugalommal, megelégedésben.

Nadia félénken nézett Misóra és még félénkebben megkérdezte tőle:

- Úgy-e Misó, már eleget árultam kosaraidból, nem kívánod, hogy tovább árulgassak?

Misó csodálkozva nézett Nadiára. Arcán meglátszott a kedvetlenség, amit szóval így mondott el:

- De mikor olyan nagyszerűen megy a vásár: Nadia, hát neked terhedre van, hogy jövőendő boldogságunk alapját rakosgatjuk mind a ketten?

- Igaz, Misó, igaz - válaszolt Nadia és sirva fakadt. - Hanem már nagyon sokfelé jártam itt Moszkvában kosaraimmal, meg már nem is sok van belőlük. Itt, tudod, szégyellem magam... De mondok valamit... Eszembe jutott. Elmegyünk a nisnij-novgorodi vásárra, ott temérdek ember van most.

Könnyein keresztül nevetett rá.

- Igen, odamegyünk, Misó. Meglátod, mennyit kapok én ott kosaraimért, sokkal többet, mint itten.

- Olyan messze menjünk megint? - akadékoskodott Misó.

- Mostanság már semmi sincsen messze - kapott a szavába izgatottan Nadia. - A vasut odáig is elviszen mindenkit, bennünket is.

- Vásár, vásár! Mi az a nisnij-novgorodi vásár? Itt Moszkvában is elég vásár van, különben ott se várhatunk.

- Ejh, mit értesz te ahhoz és a mit nem tudsz, arról ne is beszélj, - torkolta le Misót Nadia. - A nisnij-novgorodi vásáron ott az egész világ. A harcsabajuszu tatár, a nagyszakállu perzsa, a selyemburnuszos, kajlaszemű bocharai, a sárgapofájú khinai, meg mit tudod te, mennyi fajtájú népség!

- No én nem hiszem, hogy ezek mind az én kosaraim kedvéért gyültek volna oda - nevetett Misó.

Nadia bosszusan kifakadt:

- Inkább az idevaló kosárvásárlást nevezhetnéd ki, de keserűen, és szégyenkezve. Ha már neked mindenáron mennél több pénz kell a kosaraidért, odamegyünk, mert én mennél hamarabb tul akarok lenni ezeken az árulgatásokon. Ott pedig a gazdag idegenek között csak annyi az ismerősöm, mint itt a nagy urak között. A vásáros ember, ha jó vásárt csap, könnyen kerekedik jó kedve és könnyen szórja a pénzt is. Én már utálok a kosaraidat és mennél hamarabb tul akarok adni rajtok.

Misó zavartan bámult Nadiára. Azt állítja, hogy sokkal jobb vásárjok lesz Novgorodban és mégis olyan dühösen beszél róla. Lesütötte szemét és csak annyit mondott:

- Ha te úgy akarod, Nadia... te tudod jobban.

- Azért, - válaszolt kurtán Nadia és el is járt benne, hogy mennél hamarább Nisnij-Novgorodban teremjenek.

A vasut repült velök. Misó kibámult az ablakon, elgondolkozva nézte órákig az előtte elterülő síkságot, messzi nagy térséget. Mintha látta volna már valahol. Eltűnődött rajta, ugyan hol, merre, hiszen errefelé életében sohasem járt. Annyira elmélyedt gondolataiba, hogy Nadia a kérdésére mitse válaszolt. Nadia egy darabig próbálta szólásra indítani, de aztán ő is önkénytelenül megérezte, hogy Misó lelke messze elkalandozott s kérdéseivel nem szabad őt háborgatni.

- Nini, - gondolkozott Misó - még a házak is olyanok. A parasztlakások, az uri udvarházak. Megvan - ujjongott Misó - ez szakasztott olyan, mint a magyar alföld, a hová suttyó legénykoromban aratni jártam.

Nadia éppen ekkor felkiáltott:

- Az ott Nisnij-Novgorod...! Ott a hegyen, mellette a nagy, a *boldog* Volga.

Misó arra fordította a fejét, a merre Nadia mutogatott. A hegyháton ott gubbaszkodtak a soktornyu templomok, a nagy házak mellett kicsi kunyhók. A Volga szélesen, méltóságosan hömpölygött előttük. Misó elcsodálkozva mondta:

- No, ilyet még odahaza se látni. Hiszen ez nagyobb víz, mint a Tisza és a Duna együttvéve; valóságos tenger.

- Micsoda az a Tisza és Duna? - kíváncsiskodott Nadia.

- Nálunk ez a két legnagyobb folyó, - válaszolt Misó.

- Az a tettek lehet, - vélekedett kevélyen Nadia - ez meg a miénk. Még a tatárok is *ide*nek, azaz gazdaságnak mondják.

- De az a temérdek rózsaszínű hajó ezen a tenger vizen, - csodálkozott Misó.

- Ott tanyázunk mi is, - világosította őt fel Nadia mert itt csak a milliomos kalmárok laknak szobában. Olyan embereket látsz majd a jarmarkán,³ Misó, amilyenekről még csak álmodni se tudtál volna.

- Bánom is én, akárhol hálunk, akármilyen emberek is vannak itten, csak a vásár igazán vásár legyen.

Nadia elkomorodott:

- No persze, nálad az arany, a rubel - minden!

Elhelyezkedtek ők is valahogy a nagy sokaságban egy héringszagu, vörösre festett hajón. Másnap ott ódöngtek kettesben a hullámozó tarka néptömegben. Lökdősték őket jobbra-balra, de a kosarak iránt mennél kevesebbet érdeklődtek, ami Misót végtelenül boszantotta. Nadia azonban a kíváncsiságát elégitette ki. Vidáman nézegetett körül. Jókedvűen mutogatta a turbános perzsákat, a hegyes süvegű tatárt, a mandulaszemű khinait. Misó duzmadtan vonhatta a vállát és így vélekedett:

- Inkább darócbán járnának, csak több kosárra volna szükségük.

Nadia elszomorodva nézett végig rajta.

- Azt hittem, legalább pár napig békében hagysz. No de jól van, elmegyek, majd megmutatom én néked, hogy milyen a niszij-novgorodi vásár.

Elindult kiválogatott kosaraival. Misó nem győzte a hajóra visszavárni. Hajnal felé került vissza.

- No, mi újság? - kérdezte Nadiát Misó. - De sokáig voltál oda!

Nadia kedvetlenül vonogatta vállát. Felelet helyett egy csomó rubelt dobott oda neki, amit Misó nagy gonddal megolvastatott, a papirost megforgatta, mindkét oldalát megvizsgálta, az ezüstöt, aranyat megpengette, zengően cseng-e? Nadia előtte guggon ülve, egy darabig nézte összehuzott szemöldökkel. De csakhamar elnyomta az álom, mint olyat, aki halálra fáradt. Már jó fenn volt a nap, de Misó nem tudott belé lelket verni. Nadia morogva, boszusan dörmögte.

- Eredj dolgozdra, majd én csak később indulok... Éjjel-nappal nem leszek szolgálatodra.

Misó, hogy az idő ne teljék hiába, boszusan elindult egyedül kosaraival. Vissza-visszament a hajóra de Nadiát már nem találta ott. Csak hajnal felé vetődött megint haza. Másnap ismétlődött a reggeli jelenet és Misó most már egyedül ódöngött nagy szomorúan a végtelen emberáradatban. Így ment ez egy darabig. Mikor aztán Nadia Misó ölelgetését is lerázta magáról és számára már csókra sem állott a szája, a legény gyanakodni kezdett rettenetesen, míg végre a féltékenységgel teljes erővel kitört rajta. Rárivalt Nadiára:

- Hol jársz, merre kódorogsz? Tudni akarom.

Nadia elfordult tőle és úgy beszélt neki:

³ A vásáron.

- Mi közöd hozzá? Ott vannak a rubeljeid, gyönyörködjél bennök!

Misó e kurta válasza ökölbe szorított kézzel közeledett hozzá. Nadia mereven nézett reá, a szeme meg se rebrent, egy szót sem szólt. Misó ökle lehanyatlott, lehajtott fővel, szomorúan, lassan szólt Nadiához:

- Ne kinozz, ne titkolózzál előttem. A jó Isten nevére kérlek, beszélj, mert én a magam eszével a te dolgaidat nem tudom felfogni.

Nadia vállat vont.

- Ha tudnád is, mi hasznod volna belőle?

Több szót nem eresztett. Teljesen kimerülve, mély álomba merült. Misó próbált egyszer-kétszer lelket verni belé, de legfeljebb ezt a pár szót tudta belőle kivájni:

- Ejh, hagyj békében!

Misó árván, egyedül ödögött kosaraival. Utjából megint többször vissza-visszatért a hajóra, Nadiát azonban sohasem találta ottan. Egy este újra egyedül üldögélt a hajó egyik zugában, akkor is Nadia körül járt minden gondolata. Hol van, merre járhat? Hogy soha magával nem viszi titokzatos utjain! E gyötrődésben végre is felugrott és elhatározta, hogy török-szakad, ha a lába is elkopik, felkeresi Nadiát és viselt dolgait kitudakolja.

Misó a kosaras tót elmésségével könnyen tájékozta magát már e nagy vásáros városban is. Ösztönszerűleg is azok felé a nagy faházak felé indult, amelyek a keleti kalmárok szórakozó- és lakóhelyéül szolgáltak. Sorra járta valamennyit, ahová befurakodott, még a tágas termekbe is besompolygott. De Nadiát sehol se tudta fölfedezni. Végre egy nagy tornácos vendéglő elé jutott. Végigsurrant a tornácon, bocskoros lábával ujjhegyen lépegetve, hogy észre ne vegyék, ki ne kergessék.

A legvégső üveges ajtón egy darabon fellibben a függöny s amint benéz rajta, szemben látja egy asztalnál Nadiát, aki mosolyog, nevet, hadonász a kezével. A teremben rajta és négy kísérőjén kívül senkit sem látott. Az egyik - hosszú, fényes fekete szakállu - galamszürke köpönyegben volt, bizonyosan valami bocharai tőzsér, a másik harcsabajuszu perzsa, szürke gyöngyszínű, mesésen drága sapka a fejében, a harmadik selyemturbános tatár, a negyedik kalmuk lehetett, tömpeorru, vörösen mintázott sárga selyem burnuszban. Komoly arccal, de vágyódó villogó szemmel nézték a bájos, kíváncsú leányzót, amint ott köztük illegette, kellemeztette magát. Bizonyosan eszökbe jutott az a húri, akit a nagy és hatalmas Allah ígért nekik, kegyes hívőknek.

Misó hatalmasan megrázta a kilincset, de az ajtó zárva volt. Abban a pillanatban egy óriás testű orosz termett mellette, aki suttogó, de dühös hangon kérdezte:

- Mit keresel itt? Takarodj dolgozdra, mert póruul jársz!

Misó fogcsikorgatva válaszolt:

- Azt a leányt keresem, aki odabenn dőzsöl. Az enyém, másnak semmi jussa hozzá.

Már ekkor két segítőtársa is került a nagy mohamed oroszhoz. Befogták a száját, hiába rugott, kapálódzott Misó, kivitték az utcára, messzire ellökték, úgy hogy hanyatt vágódott a porban s valami olyat mormogtak utána, hogy ide kerüljön megint vissza, ha élete kedves.

Misó elkábultan feküdt egy pár percig az utca porában. Mikor föleszmélt, egy darabig szédelegve nézett a tatár mulatóházra. Feltápáskodott, megfenyegette öklével s jajgatva kiabálta:

- No megállj. Nadia, ha te úgy, én is úgy. Én is el tudok a leányokkal bántani.

És lehorgasztott fővel indult a sátor-tebernák felé, ahol a boldog vásáros parasztság itta a vutkit és énekelgette szomoruan egyhangu nótáit. Sorra járta s egy kedvére való formás nőszemélyt keresett, akivel boszut állhasson Nadián. Végre egy sátorban nagy éneklést hall. Belép, a kecskelábu asztalok körül forog a vutkizó társaság. Egy szögletben égszinkék felöltös énekesek énekelnek dudakiséret mellett. Bánatos, szivreható a daluk. Előtte egy támolygó paraszt, kezében a vutkis üveg, sir s az ismétlődő kardalt velők énekli, zengő, mély hangján. Mellette egy vörösinges, pufókképű leány áll, mellén akkora virágbokréta, mint egy kis kosár.

- Luka, Luka - szölongatja a férfit - ne sirj annyit, inkább beszélj velem!

Luka odadörmög neki:

- Nem tehetek róla, mikor ezt az éneket hallom, majd meghasad a szívem. Ez is ott termett, ahol én, a Dnyeper partján. Visszajutok-e oda valaha, vagy soha! Ejh, hiszen te is odavaló vagy, Nastyenka.

- Oda, oda - mondotta kedvetlenül a leány, - de azért nincs kedvem egész éjszaka a te sirásodat hallgatni.

A férfi azonban nem ügyelt reá, tovább ivott, tovább sirt és tovább énekelt az énekesekkel.

Misónak összeszorult a szive. Azért hánytavetette a sors e messze, idegen országba, hogy ilyen keserves csapásokat mérjen reá? Otthon a kapu előtt pipázna ezen a csillagos estén és el-eltréfálgatna a pirosképű leányokkal, akik megbecsülték. Mig itt?... Misó a fogát csikorgatta. Hirtelen elhatározással oda lépett a leányhoz.

- Nastyenka - mondotta neki - már régen kerülgetlek, gyönyörködöm szép orcádban, de nem volt alkalmam véled beszédbe elegyedni. Nagy az én örömöm, hogy itt rád akadtam. Gyere, üljünk az asztalhoz!

Nastyenka csodálkozva, de azért látható kedvteléssel nézett végig az erőtől duzzadó, pirosképű legényen, azonban mégis negédesen válaszolt:

- Ha olyan régen ismersz, a nevemet is tudod, mért nem szóltál előbb hozzám?

Misó hirtelenében nem tudott egyebet válaszolni:

- Csak titokban szerettelek. De azért szólok mostan, hogy a dolog rendesen kivilágosodjék. Mert nékem is volt egy Nadia nevű szeretőm, de meghalt, igen, meghalt!

Nastyenka a daloló Lukához fordult és ezt mondta neki:

- A falumból megjött egy bátyám. Rám talált, odaülünk ahhoz az asztalhoz.

Luka szomoruan, de erős szoritással kezelt Misóval.

- Te boldogtalan, te is oda hagytad szülőházadat?... Csak üljetek le, majd én is hozzátok megyek. Én, ládd, itt sirok, busulok, énekelek.

Az ivást nem emlegette Luka, de azért nagyot huzott az üvegből.

Misó fene jókedvében hangos dárídóba kezdett, ami jobban is esett Nastyenkának, mint Luka siró fájdalma. Mikor Luka elkeseredve a sok sirástól, dalolástól, az asztalhoz támolygott, Nastyenkának ez szemmel láthatólag nem tetszett. Azonban Luka nem sok vizet zavart, két karjára támasztotta fejét s aludt mint a bunda. Csak ez kellett Nastyenkának, a nyakába borult Misónak, s szerelmes, gyengéd szavakat sugdosott a fülébe.

- Jaj, csak ezt láthatná - gondolta Misó magában - az a másik, az a hűtlen!

V. A BOCSKOR TITKA.

A bosszunak csak természetes folytatása volt, hogy Misó korán reggel érkezett tanyájokra, mikor Nadia már az igazak álmát aludta s amint ilyen nagy multság után illik is, füttyörszített, dalolgatott, csak az volt a baj, nem volt, aki észre vegye. Nadia aludt jóízűen, édesen és mélyen, Misó tehát mit tehetett egyebet, nekiállott Nadiát költögetni, hiába tiltakozott még félálomában is: „Hagyj békében.” Misót a guta kerülgette erre a közömbös kijelentésre, mikor néki olyan nagy baja van vele.

- Nem hagylak és vége - ordította rekedten. - Mit kerestél ma egész éjjel azok közt a gyönyörűséges tatár, perzsa, meg mit tudom én miféle mákvirágok között? Még hadonáztál feljők a kezeddél, még nevetted rajok és ki tudja, mit csináltál még ottan velők!

Nadia kinyitotta szemét és csendesen, ridegen válaszolt:

- Te bolond, hát te azt hiszed, hogy drágalátos kosaraidon gorombasággal lehet tuladni?

E nagy kijelentés után megint becsukta szemét és rendületlenül aludt tovább. Beszélhetett Misó a hajónak vagy a volgai haboknak. Ez aztán végképen felbőszítette. Elővette kis baltáját avval az erősen eltökélt szándékkal, hogy Nadia fejét nyomban kettéhasítja. De amíg baltáját keresgette, az is eszébe jutott, hogy amint hitelesen beszélnek, a szibériai ólomhányákban nagyon kellemetlen a lakás. Azonfelül állva se jó meghalni, nem is említve azt, hogy az orosz akasztófa tulságosan magas. Így tehát baltájával csalt mutatta Nadia fején, hogy hol akarná kettéhasítani. Nadia, úgy látszik, semmit se tartott a nagy veszedelemtől, mert álmában e veszedelmes mutogatás alatt is édesen mosolygott. Misó, mikor ezt látta, dühösen eldobta a baltát.

- Még kinevet az átkozott - dünnyögte elkeseredetten.

Leült a hajó padozatjára és elkezdett mélyen gondolkozni. Végül akarata ellenére is oda tévedtek gondolatai, hogy talán Nadiának is igaza van. Maga is mindig mosolyogni szokott vevőire, mikor kosarait kínálgatja. Ha aztán Nadiát közbe meg is csókolták, attól se lett kisebb, ő se viselte magát jobban tegnap, amikor boszuját végrehajtotta, szent Mihály módjára. Visszaadta ő is hatalmasan a kölcsönt a tegnapi éjszakán. Mikor idáig jutott gondolataival, mindjárt ellenük is mondott. Kezdte volna sorra cáfolni, de ebbéli töprengései közepette horkolva és mélyen elaludt.

Már jól fenn volt a nap, amikor felébredt. Nadia éppen akkor kapaszkodott fel a hajó bordáján, mert fürdött a Volgában. A nedves ruhából kitetszett vakító fehérségű idomainak formás teltsége. Misó csak úgy oldalvást pislogatott reája.

Nadia nevetett, szívéből, hosszasan kacagta Misót.

- Mit bámulsz rám, te álomszuszék?

No még így ingerkedett vele.

Misó két kezére támasztotta fejét és azt gondolta magában: „Érdemes dolog ám ezt a fehér-cselédet jobban megőrizni.” Fölvetette tehát fejét és így szólt Nadiához:

- Nadia, ezentul ketten együtt fogjuk árulni a kosarakat. Érted: ketten. Te magadban sohasem.

Nadia keserűen legyintett kezével.

- Ez előbb is eszedbe juthatott volna, de csak most mondod, mikor már alig van kosarad.

- No már akár sok van, akár kevés, de úgy lesz, ahogy mondom - fakadt ki Misó. - De ép azért, mert már kevés van, gondolnunk kell a hazamenetelre is. Utközben árulgathatjuk a megmaradt kosarakat, utunkra és élelműnkre is kell valamit hagyni.

Nadia elgondolkozott, félrehuzta a száját, de aztán hirtelen elhatározással azt mondta:

- Elég volt már nekem is a niszij-novgorodi vásárból. Menjünk azonnal tovább!

- De hová, merre? - kérdezte Misó elgondolkozva.

Nem mondta, de az fött a fejében, hogy a kosarak eladása után a készpénzből kell majd elvenni, akkor napról-napra kevesebb marad a földvételre. Pedig Duved kocsmájában lehetne a földvételről beszélni. Ez a gondolat nagy szöget ütött a fejébe, Nadiának azonban csak a gyors távozás volt eszében. Amit elkezdett, abban szeretett gyorsan végezni is.

- Pakkolunk és indulunk, Misó - válaszolt határozottan.

- Már akkor - felelt Misó - csak Magyarország felé mehetünk. Még a cséplésre hazaérünk.

Igy aztán ketten árulgatták a kosarakat, míg tartott bennök. Egy percre se távoztak egymástól. Misó nagy gyönyörűségére Nadia gyöngéd, odaadó, hűséges volt Misóhoz, mint ismerkedésük első napjaiban, ami őt boldog meglepéssel, gyönyörűséggel töltötte el. Nadia egy alkalommal Misó ölébe hajtotta fejét, nézett reá hosszasan és a könnyek végigcsorogtak orcáján.

- Misó - kérdezte tőle - hát igazán veled menjek?

- Hát aztán miért ne jönnél? Vagy itt tudnál hagyni? - válaszolt reá Misó.

- Nem, nem tudnák itthagyni, Misó, - jelentette ki Nadia - de látod mégis, hogy menjek el idegen országba?

És hangosan zokogni kezdett.

Misó lecsókolta Nadia könnyeit.

- Az én hazám nem lehet idegen ország néked, Nadia, hiszen én se vagyok idegen hozzád. Apád, anyád, testvéred helyett én vagyok mindened.

Nadia könnyein keresztül is mosolyogni próbált.

- Hiszen azt én is úgy gondoltam, Misó, de jól esik, hogy a te szájadból hallom. Azonban mégis milyen furcsa lesz az idegen földön idegen emberek között...

- Nem is lesz az olyan furcsa, Nadia, mint te gondolod és nem is lesz néked olyan idegen a mi földünk, népünk. Nézd csak ott azt az erdei utat, a füves tisztás, az a hárs-, tölgy-, nyírliget, ahol a nap arany sugarai játszanak a leveleken, az épen olyan, mint a mi vidékünkön. Még a zsupfedeles házakat, falukat is megtalálod nálunk.

- Ne mondd, - csodálkozott Nadia - de ha olyan a ti földetek is, mint a miénk, miért nem foglalja el a bátyuska?

Misó jóízűen nevetett.

- Mert nem engedjük, ez az egyszerű oka.

- Nem engeditek - vélekedett Nadia - hát ti különb emberek vagytok nálunk?

- Különbek, de hasonlók hozzátok. Ha ott leszel az én hazámban, magad meggyőződhet róla, hogy a függönyös nagy szobákban kényelmesen, karosszékben üldögélve úgy pipáznak a mi uraink is. A vadászkutyák lábuk körül heverésznek, ők isznak, dalolnak. Örömük telik benne, ha fiaik duhajkodnak, a leányoknak szórják az aranyat. Épen olyan jókedvűen tudnak nevetni, mint nálatok. A nagy lakoma és nagy nevetés közben megereszti szíjjal a nadrágjokat. A mi alföldi pusztáinkon a csikósok szintén olyan kemény pillantású legények. Begyűrrik a kalapjokat s mint a villám vágtnak szilaj csikóikon. Mint nálatok Kisoroszországban, fehérre meszelt vályogházak vannak mindenütt. A kiskertben, az ablakban virít a rezeda és

muskátli. Még a gémes kut sem hiányzik. A naplemente is szakasztott olyan csodálatos, mint a ti rónaságotokon. Az izzó tüzes gömb épen úgy csüng a levegőben, mint itt.

Nadia tapsolt örömeiben.

- Nagyon jó és szép, Misó! Mi csakugyan boldogok leszünk ottan is, akárcsak az én hazámban.

És ez a boldogságuk zavartalan is volt addig, amíg a kosarakban tartott. De mikor velők a kereset is elfogyott, Misó feje bográcsában szomoru gondolatok kezdtek kóvályogni. Egy kopek se jön be és mindennap ki kell adni a pénzt vasutra, élelemre. Nastyenkának sárga, piros szoknyát, kék vállat kell venni. Misónak vérzett a szíve, mikor a készhez kellett nyulni. Nadiának szólani azonban nem mert, csak magában gyötrődött. Számitgatta keservesen, hogy az elgurult rubeleken hány barázda földet vehetett volna. De nem is birta szólás nélkül ki sokáig. Egy nap egy darabig szótlantul, lehorgasztott fővel üldögélt Nadia előtt. Végre kinos mozgódások és fetregések után ily szókra nyílt szája:

- Nadia, borzasztó, borzasztó...

Nadia ijedten felkapta fejét.

- Borzasztó, mi az a borzasztó?

Misó lógatta nagy fejét és újra csak ismételte:

- Bizony, nagyon borzasztó, iszonyatosan borzasztó!

Nadia boszusan válaszolt:

- Ebből én egy kukkot sem értek. Beszélj, mi a bajod?

Misó megvakarta füle tövét és rémületes suttogással kijelentette:

- A kincs volt és nincs!

- Mit beszélsz te itt össze-vissza? - nyugtalankodott Nadia. - Talán megbolondultál?

- Ha egy kicsit úgyis volna, az se lenne olyan nagy baj, el lehetne hinni, hogy nem is igaz, amit mondok. De bizony pénzünk nincsen, elveszett vagy ellopták, nem tudom!

Nadia piros arca oly halovány lett egyszerre, mint szemének a fehére.

- Jaj, te boldogtalan! Keservesen szerzett pénzem!

- Hát még az enyém! - válaszolt Misó és igen kétségbeesett arcot vágott. - Tegnap óta sehol se találom.

- Mi lesz most velünk? - jajgatott Nadia kezét tördelve.

- Maradt ugyan még valami - nyögte Misó - amit költőpénznek szántam és külön tartottam, hogy könnyebben hozzájussak, de a többinek vége. Ezzel pedig takarékoskodva is alig tudunk hazáig élni.

- Takarékoskodva, - siránkozott Nadia - hát már ne is együnk?

- Bizony nem tudom, hogy lesz-e mit - jelentette ki zordul Misó és bánatosan lecsüggesztette fejét.

Nadia hangos sirásra fakadt. De mikor elsírta ez alkalomra való könnyeit és látta Misó keservesen elnyult ábrázatát, nőies rokonérzéssel gyöngéden simogatta, vigasztalta Misót:

- No hát, ha így is van, nem tehetünk róla. Az Uristen adta, az Uristen elvette. Ne busulj, térj eszedre! A jó Isten áldjon meg, még valami bajod talál történni nagy bánatodban. Majd csak megsegít bennünket a jó Isten!

Misó csakugyan hamar észére tért. Lassan, akadozva mondotta:

- Majd lesz valahogy! Mindég úgy van jól, ahogy van és ahogy lehet. Már gondolkoztam rajta, hogy segítünk a bajon. Minden valamire való városban kiszállunk, én apró munkámmal keresni fogok egy pár kopeket. Amikor összerakunk egy kis pénzt, tovább indulunk, utazunk addig, míg pénzünk futja.

Nadiának a szava is elakadt, úgy megijedt Misó kijelentésére.

- Hát megint különváltva járunk egymástól? Vagy azt akarod, hogy én is keressek, járjam újra a várost?

És kétségbeesetten sirni kezdett újra. Misó el se tudta képzelni, hogy miért sir most még jobban, még keservesebben, mint amikor a pénz gyászos elvesztését tudatta vele. Savanyuan válaszolt néki:

- Én egy szóval se mondtam, hogy te is keress. Mennyit is tudna egy gyöngy fehérceled keresni? Kapálni úgy sem mehatsz. Én csak magamról beszélek.

Nadia e kijelentésre szemmel láthatólag megjuhászodott, nem sirt olyan szívszakadva, csöndesen abba is hagyta.

- Hát jól mondd, Misó; már azt hittem, hogy megint elül kell kezdenem. Köszönöm, hogy nem kívánod tőlem.

Misó nem értette a beszédet, de minthogy Nadia egy csöpp hajlandóságot sem mutatott, hogy magyarázza, a dolog annyiban maradt.

Misó pedig hozzálátott a kenyérkereséshez, amint ő azt furfangosan kieszelte. Tudniillik a kilincseket tisztogatta (klinki puszoval), vagyis magyarul mondva, végig koldulta az összes uri házakat. Ilyenkor lecsüggesztette kevélyen hátraszegett fejét s igen nyomoruságos ábrázatot vágott. Még nagyobb szomorúsággal elpanaszolta, hogy ő a szent cár kosaras tótja, az írást is felmutatta, de néminemű gonosz tolvajok ellopták minden keresetét. Most itt van idegen országban, beteg feleségével együtt, nem tud hazamenni, ha a méltóságos ur meg nem segíti. De a jövő esztendőben a cár oltalom-levelével megint eljön szent Oroszországba kosaraival s akkor a kegyes uraságot legszebb kosarával megajándékozza. Ravaszul úgy gondolta Misó, hogy az ígéret nem árt meg egyikőjüknek sem, legfeljebb jó hangulatot kelt az adakozásra.

De még ily körmönfont kilincselés után is változó szerencsével folytatta az új üzletet. Hol beütött a kereset, hol nem. Ha beütött, Misó hangos jókedvvel tért vissza Nadiához; ha nem sikerült a dolga, igen keserű ábrázattal mutatkozott előtte.

Nadia igen keservesen viselte Misó szomorúságát, sirva fakadt:

- Már úgy látom, nekem is újra hozzá kell fogni a pénzszerzéshez, de igen nagy baj, hogy ezekben a városokban egyáltalán nem vagyok ismerős.

- Kell is az ilyen munkához ismeretség, - dünnyögte Misó keservesen.

- Tudod is te, - szomorkodott tovább Nadia - mihez mi kell.

Igy aztán Nadia újra kerített valami uton-módon egy pár rubelt, egy-egy jó falatot. De mi volt ez a régi állapothoz, mikor ismerős helyeken kosaraival járogathatott!? Azonban az megnyugtatta Nadiát, hogy Misó most már a kevésnek is nagyon örül.

Igy értek el sok hányódás után Eperjesre az orlói vonaton. Mikor Misó talpa alatt érezte a hazai földet, jó kedve nem ismert határt. Majd kiugrott a bőréből, ugrált, táncolt a hosszú vasuti utcán, ami a városba viszen. A járókelők megálltak, megmosolyogták a jókedvű legényt. Igen, mert Misó kijelentette Nadiának, hogy úgy érzi magát, mintha már otthon, Belovezsán volna. Innen egy ugrás vasuton Bártfa, azután repülve érhetnek Belovezsára.

- Még madarakká változunk Bártfa környékén - nevette Nadia Misót.

- Bizony - válaszolta Misó széles jó kedvében - olyan aranyos kedvem van, hogy madarat lehetne velem fogatni. Hallod, egy uras estét töltünk itt; mulatok, akár egy szolgabíró - de veled! Tudod, olyan kis kocsmába megyünk, ahol a parasztok mellett a nagy szálában az urak duhajkodnak. Pénzért azt iszunk, eszünk, amit ők. Ejh haj haj ha... és Misó jókedvében földhöz vágta a kalapját.

Be is tértek és Misó uras vacsorát rendelt, a legjobb borokat hozzá. A nagy vigalom hírére két vályogvető cigány is érkezett, Misó huzatta, énekelte a sárosi híres nótákat: „A vén bacsó” nótáját, „A kapi legényt”, „Ablakom zuzmarás”, „Jávorfáról hull az esőcsepp”, „János jön az erdőből” és a többieket. Nadia tiszteletére zeneszó mellett leénekelte, eltáncolta a „Poza bucski, poza krak” híres tót mutatványt is. Nadia boldogan mosolyogva nézte Misó mulatozását, de amikor az már rákvörös lett az italtól s támolyogni kezdett, nőies érzékével megsokalta a devernázást. De nem hallgatott reá Misó.

- Egyszer élünk! - kiabálta. Oda se a bajnak, Nadia!

Nadia végre is pedzeni kezdte Misó gyöngye oldalát: a pénz kérdését.

- Hiszen tudod, ugyis milyen szegényesen érkezünk meg; mire való ez a bolond költekezés?

- Micsoda! - kiabálta Misó mámoros fővel és Nadia mellé állott volna, ha lába bírja, de így leesett melléje a fapadra. Annyi pénz van, mint a pelyva!

- Te részeg vagy és bolond is vagy - válaszolt Nadia. - Már elfelejtetted, mily keservesen vergődtünk idáig?

- Már hogy én bolond volnék, - fenekedett Misó. Több eszem van, mint néked. Tuljártam a te eszedén is, mindenkién. Hehehe - nevetett Misó az elázott ember bamba nevetésével. - Te persze azt hiszed, hogy a pénzem el engedtem lopni a ti szent Oroszországotokban, a ti sok, még szentebb tolvajaitoktól. Ezt ni! - és fügét mutogatott Nadia orra alatt.

Nadiának a szivverése is elállott a váratlan kijelentésre. De amint magához tért, vadul rákiáltott:

- Te tökrészeg vagy, nem tudod mit hadarsz itt össze-vissza, vagy a legsemmirekelőbb ember vagy a világon!

- Én tudom azt, hogy mit csinálok - habogott Misó. - Te jámbor, te együgyű vászoncseléd. Ide nézz!

És lehuzta bal lábáról bocskorát, Megmutatta Nadiának. Kettős talp volt rajta, közte egy finom, erős vászonba göngyölt csomag. Misó kibontotta, benne a sok, már magyar bankóra váltott pénz.

- Van-e az Uristennek olyan kosaras tótja, aki ennyit hoz haza? - ezt mondta nagy kevélyen.

Nadia torkát fojtogatta a szó, a köny végigpergett orcáján. Időbe került, míg szóhoz jutott.

- Nincsen, nincsen olyan gazember széles e világon, mint te vagy! Megcsalnád te még az Uristent is, eladnád a Krisztus köntösét is. Juj te sátán-fajzat, feketébb az ördögnél is! A pokol nem lehet olyan sötét, mint a te kiárendált, hazug lelkiösmereted. Jaj, miért nem nyílik meg a

föld alattam, vagy miért nem nyel el téged tüstént, mert inkább megvakulok, semhogy rád nézzek. Nem, nem, az nem lehet, hogy a mennyei szentek engem ilyen fekete lelkű csaló, hazug, ördöghöz szántak volna.

Nadia egész testében rángatózott, majd letérdelve a pusztára földre, fölfelé emelte kezét s hangja következőleg csendült:

- Isten, ha még az égben vagy, tégy értem igazságot! Ha szent asszony voltál, aki még kisleány koromban igazi embert ígért nekem, jelenj meg előttem, világosítsd fel elmémet, csakugyan ez az álorcás ördög lesz-e az enyém, vagy a pokol ördögei szabadították reám őt. Kényszerítlek az égre, annak minden szenteire vagy a pokolra, összes ördögeire, add tudtomra az igazságot... Ugy van, ugy, - vijjogott vad örömmel - látlak, itt vagy előttem, fejeddel, kezeddél tagadóan intesz. Igaz, ugy van, csak valamelyik emberbőrbe öltözött kamasz sátán üzte velem irtózatoss játékeit.

Nadia felugrott, odarohant Misóhoz, verte öklével fejét, homlokát, arcát.

- Te, akiért eladtam testemet, lelkemet... Te, aki még akkor is kivertél az idegenek közé az utcára kóborogni, mikor ördögi hazugsággal eldugdostad az én keresményemet... Megloptad testemet, lelkemet... És ütötte, verte. Misó bambán nevetett.

- De Nadia, - motyogta a tökrészeg ember - én földet veszek... Első gazda leszek a faluban, te meg első asszony.

- Ne első asszony, ne első gazda! - és hullott reá öklének csapása.

Misó a boritaltól, az ütésektől teljesen elkábítva, végigesett a fapadon és félig eszméletét veszítve, tehetetlenül elaludt.

- Nem, ez nem az ígért Mihál, ez az ördög Misó. Az igazit csak Oroszországban találhatom meg, - kiabált Nadia.

Az asztalra borulva jajszóval sirt, egész teste vonaglott a kintől, fájdalomtól. A kocsmában már senki se volt rajtok és a „Jótét-lélek” csaplároson kívül, aki borzadva, megdermedve nézte a szörnyű jelenetet. De mire felocsudott, úgy gondolta, hogy ebben az asszonyban is nekivadult a részegség dühe s óvakodott beleszólani a nagy vitába. Megvárta, míg magától megszűnik a veszedelem.

- Huj, huj, ez veszedelmes egy némbor, - így gondolkozott a korcsmáros.

Misó másnap támoilyogva ébredt fel ott, ahová Nadia leverte. A „Jótét-lélek” korcsmáros nem tartotta volna okos dolognak, hogy az ilyen költekező vendéget az utcára dobja. Misó bambán körülnézett.

- Nadia, Nadia, hol vagy? - kiáltotta rekedten.

A korcsmáros már akkor a söntést támogatta, hosszú, fekete, alul keskeny szakállát simogatva, de egy szót se szólott.

Misó rárivallt.

- Hej, árendás, hová lett az asszony?

A korcsmáros közömbös arccal válaszolt:

- Mit tudom én? Elment valahová. Én nem fogom a kezét.

- Elment, elment, - morogta. De aztán egy nagyot ordított. - Hát a bocskorom, hol van?

- Azt se tudom, nem is láttam.

Misó meglátta az asztal alatt. Mohón utána kapott. A kettős talp megvolt rajta, de a bankó-csomó sehol sem. Kétségbeesve végigkutatta magát, még a bőrét végigvakarta, mintha az alól is ki akarta volna szedni kincsét. Hiábavaló iparkodás! A nagy kincsből csak a cár oltalomlevele maradt nála.

Misó szótlanul ült egy darabig. Nézett merően maga elé, még a szeme is fennakadt. Ki vitte el a pénzét? Nadia, vagy a korcsmáros? Mit kérdezze tőle, ugyse mondja meg.

- Felgyujtom a házát a gazembernek, - gondolta kétségbeesésében.

És támoilyogva, ösztönszerűleg a vasut felé indult. Ott megtudta a vasuti szolgálótól, hogy a keresett idegen nőszemély, aki nekik már tegnap is feltűnt, nagy zokogással felült az orlói vasutra. Tehát csakugyan elment végképen, bizonyosan Oroszországba.

Misó megállott egyhelyben, mint a kőbálvány, végre félhangon megszólalt:

- Legalább a bocskorom megvan!

Elindult gyalogosan a sebesi rétek között a bártfai uton, fejét lehorgasztva. A nap sütött, a mezőn kolompolva legelt egy vén juhász nyája, a jegenyefák leveleit nyájas szél borzolta végig, de ő nem látott sem embert, se fát, se nyájat, sem eget. Egy pár megmaradt réz-fillérjét csörgette kezében s rákezdett egy tót nótára.

- Nem baj, szegény vagyok, szegény lettem, kincs nincs. Tegnap még volt pénz, szerető, ma semmi sincs!

A MACKÓ BOSZUJA.

A ruthén nép hegyei között élt. Ugy hívták: öreg Iván, sztari Iván, a mint magok nyelvén mondják. Ott lakott a rengetegben, az ősi fák gyökerei alatt levő üregekben, odvas fákban, sziklahasadékok között, az erdei ingoványokban egy-egy száraz szigeten. A mint nagy bunfordi fejének bográcsában kifőzte, hogy az élet veszélyes körülményei között hol tanácsosabb a tartózkodás.

Nevét már fickó korában híressé, hirhedté tette cselekedeteivel: ez a hire évről-évre nőtt, pedig sokáig élt. Pályáját elég zajosan ugyan, de szelidebb formában kezdte meg, később azonban egyre vérengzőbb lett s elkeseredett élet-halál harcot folytatott Hajtuk Meterrel, a kivel együtt öregedett meg, s együtt pusztult el.

No, de tartsunk rendet, mert odáig messze az idő, míg vén Iván válik belőle. Először csak annyit hallatott magáról az erdei pásztorok s a hegyeken szétszórt ruthén falu lakossága között, hogy egy feltűnően nagy kifejlett barna medve ténfereg a csorda, a juhnyáj körül s a bokrok ágai között lesi az emberek minden mozdulatát. Igen megharagudott, ha észrevették ólálkodását, szaggatottan rádörmögött a tolakodó emberre s villámgyorsan eltűnt a bokrok sűrűjében, mintha ott se lett volna.

A szeder, málna, földieper és gomba szedő piros arcu ruthén leányokkal azonban annál gyakrabban találkozott, mert maga is élvezetesen gyakorolta ezt a mesterséget. Sőt, mintha kereste volna a velök való találkozást. Egyszerre csak szembe voltak véle, szeliden megpofozta az egyiket-másikat, mikor sikoltva elszaladtak előle ott maradt kaskájokból kifordította a szedret, gombát és jóízűen csemegézett belőle. Majd orrával feléjük szimatolt, ide-oda forgatta bunfordi fejét, leült husos alfelére. Még fejr fogait is villogtatta feléjük, de nem haragból cselekedte. Jóízűen dörmögött mellé, mintha nevetett volna. Örült, gyönyörködött maga is ezen a tréfás jeleneten.

Az erdőből a nagy világba is kinézett. A hegyeken szétszórt ruthén házikókban is látogatást tett, mikor a háznépe valahol a másik völgyben szénát gyűjtött. Feltörte az ajtót, a házban mindent felforgatott. Benézett a szuszékba, megkóstolta a gabonát, egy-két tengericsőt élvezetesen lemorzsoltgatott, széttörte a tejes köcsögöt. Mikor megérezte, hogy közeledik valaki a tejtől fejérre mázolt pofával elódalgott. A hegynek felfelé rövidebb első lábával villám gyorsan tudott felkuszni.

Azt is hamarosan észrevette, hogy halásznak az emberek. Ő is beállott a vízbe, s az összefogdosott halakat a partra dobálta. Ha nagyobb halmot gyűjtött így össze, csak a fejöket csemegézte fel. Vizen járása alkalmából belébotlott a halász varsájába. Mint mikor embert lát, szaggatottan haragosan körüldörmögte. De ha meggyőződött róla, hogy hal van benne első lábával fogva kivitte a partra és jóízűen lakmározott belőle.

A hangyák savanykás ize is nagyon tetszett neki. Felturta a hangyabolyt, de az erdei méhek mézét megkóstolva nagyobbra tört. A házak mellett észre vette a kasokat, ősszel el is indult tolvaj útjára. A fűrgé méhek azonban erősen ellentállottak s megtámadták a tolvajt. A fájdalmas szurásoktól vadul bömbölni kezdett, mancsával morzsolta szét fulánkos ellenségeit s azután beléhempergett a patakba, hogy megszabaduljon tőlük, majd dörmögve menekült a rengetegbe.

Egyébképen mindig ott ténfergett a nyáj, a csorda körül az emberek társaságában, akik kezdetben rettegtek a nagyra nőtt, óriás medvétől, de hamar kitapasztalták a gyengéjét, tüzesvégű dorongokkal megkergették, a mikor nagy dörmögéssel tűnt el a cserjésben.

Igy ment ez évről-évre valóságos mese-világ forgott esetlen, cammogó alakja körül. Csak akkor látták milyen fürge és ügyes, ha ügetni kezdett. Hire persze eljutott a falu magvába, a szűk völgy és az országút szélén, a kocsmától is a templomtól nem messze lakó Hajtuk Meterhez is, akinek valamelyik öreg apját bizonyosan Hajtónak nevezték, mikor még magyarul beszélt. Meter nemes ember volt, mint e régi Rákóczi-birtok sok lakója, így aztán nem csoda, hogy valamelyik őse szenvedélye kitört rajta, gyakran járta az erdőt. Ez még nem volna baj, de rozsdás puskáját is magával vitte, amit az uradalom tisztjei sehogy sem szerettek. Azonban a szolid ruthén nép között a véres bicskázások is napirenden vannak. Ha ilyen sor esett, nem hogy a csendőr, de a törvényszék se tudta a tettest megtalálni. A tanukra hiába szóltak rá, ott volt, látnia kellett, ki volt ott, hogy történt az eset. De a tanu jámbor orcával mindég kijelentette, hogy ő látni ugyan látott valamit, de már felismerni nem tudja, hogy voltaképpen ki volt és hogy is volt az eset. Mert legjobb, legkönnyebb, ha az ember sohase lát, semmit sem tud és a saját falubelijét sem ismeri fel. Meter meg különben is nagy tekintélyben állott előttük, mert tudták róla, hogy rozsdás puskája sohasem hibázik. Ez a másik nagy baj volt, de csak az uradalom szemében. Szóval Meter egy párszor megjárta a törvényt állítólagos vadorzásáért, de utána, mint a nap, ragyogott teljes ártatlansága.

Mondom tehát a bunfordi fejü, óriás mackó nagy hire, neve eljutott Meter fülébe is, de ő azt a dolgot csak bolondságnak tartotta. Utjában találkozott ugyan sok jámbor szürke medvével, de ezzel a szörnyeteg óriással sohasem került össze. Amit nem látott, az nincsen is, mert hát ki ismerné nála jobban az erdőt.

- Ez csak olyan gyáva parasztok mese mondása - gondolta magában, mély meggyőződéssel.

Azonban mi történt? Egyszer, amint egy meredek szélén a bokor alatt heverészett egy szempillantás alatt meggyőződött róla, hogy egy óriási medve hajszolva a bokrok között megtépte a nyírfajd-kakast. Villámgyorsan az ötlött eszébe, hogy ez talán a híres „óriás medve!” (A rossz nyelvek azt állították róla, hogy ekkor is szarvast lesett. Azonban irigy és gonosz a világ!) Elég az hozzá, hogy Meter a következő pillanatban arcához emeli fegyverét, azonban a mackó is villámgyorsasággal, nagy dörmögéssel eltűnik a sűrű bokrok között. Meter tudta róla, hogy rövidebb elülső lábával a hegyen lefelé csak bukácsolva tud elmenekülni, vakmerően utána ugrik és a bokrok csörtető galyai közé lő. Ugy tetszett neki, mintha egy percre a medve fekete pofáját is látta volna. Az bizonyos, hogy dörmögő bömbölést hallott, egy darabig az ágak recsegését. Meter vakmerően leereszkedett a szakadékon s az alkonyat homályában úgy vélte látni, hogy a cammogó koma felfelé a tisztáson üget, de a következő pillanatban eltűnik a fiatal erdő fái között. Vérfolyást nem látott. Kémlelődött még egy darabig, de a lövés után bizonyosan nyomos okok - úgy mondják - az erdőkerülő szag megérzése miatt egy általa jól ismert ösvényen ellépett.

Egész éjjel nem tudott aludni. Kalandjáról fölöslegesnek tartotta szólni. Minek is? A többi ruthénak is csak olyan jól tudták, mint ő, hogy a golyó és puska drága, minden elhibázott lövés pazarlás, semmi egyéb. De annál nagyobb mohósággal szedte ezután begyébe az eddig megvetett meséket a „A vén Ivánról” mert ekkor már ez lett a mackó tisztességes neve.

Mennél többet hallott róla, annál jobban megérlelődött konok fejében az a nagy elhatározás, hogy ezt a híres medvét neki kell elejtenie.

Azóta folytonosan leselkedett rá. Megfigyelte útját, nyomait, kereste fekvőhelyét, megtalálta a négy fa gyökerei között, de hiába leselkedett rá ottan, a medve már nem járt a szokott útján, fekvőhelyét se kereste fel többet. Nagy nehezen ráakadt. Az erdei ingovány valamelyik kis szigetén húzta meg már ekkor magát. Leirhatatlan izgatottsággal leste, várta lakására, csak nagysokára jött rá, hogy ekkor már valamelyik szikla-hasadék a tanyája. Ez a vad kerge-tődzés így ment egy jó darabig. Meter senkinek se szólt, de az egész falu tudta, hogy kit hajszol. Olykor-olykor szelid célzásokat is tettek lázas iparkodására, de fekete szemének zord

tekintete visszariasztotta őket. Nem merték többet még csak meg se említeni előtte. Meter ezután még lázasabb buzgalommal törtetett a medve után. Belé sápadt, megsoványodott, de a hajszolást nem bírta abba hagyni. Az emberek már sajnálni kezdték, ami még jobban felbőszítette, s annál konokabban ragaszkodott feltett szándékához.

Ilyen volt az állapot, mikor egy nap a sűrűből kiverekedve egy tisztásra ért, ahol Popadinecz Vaszily az uradalmi csordát legeltette. Meter észre se vette se a pásztort, se a csordát, máson járt az esze, a nyomot figyelte, a csapást kereste. Vaszily tudta, hogy mi járatban van most is. Az érzés megmozdult benne, amint ott állott botjára támaszkodva. Erős hangon szerencsés jó napot kívánt néki.

Meter felütötte fejét.

- Üssön beléd a háromszoros istennyila, mit emlegeted a szerencsét? (Vadász-embernek, ha járatban van, a babona szerint épen a szerencse kívánás hiúsítja meg minden törekvését.)

Vaszilyt azonban egy cseppet sem vette ki a sodrából ez a jó kívánság. Leeresztette a földre a botját és kiverte pipáját. A bagót gondosan eltette mellény-zsebébe, nem csemegézte fel. Meter már tovább indult, mikor Vaszily újra rákiáltott:

- Azért mondom a szerencsét, mert amit én tudok, ha az úr meghallgatja, még lehet belőle szerencse.

Meter hirtelen megállott. De aztán megcsóválta fejét.

- Mit tudnál te nékem mondani? - kérdi tőle.

Vaszily elhuzta száját.

- Ha meghallgat az ur...

Ennyit szólt, - megkattogtatta pipája rézkupakját.

Meter nyugtalanul kivette zacskóját.

- Itt van a dohány! Beszélj!

- Már előbb rágyujtok. Aztán majd ide figyeljen az ur!

Vaszily rendes lassusággal tömte meg pipáját, kicsiholt, rágyujtott, egy nagy bodor füst-felleget eresztett ki a csutora mellől, s nagy vontatva így indította szólásra száját.

- Hát láttam a sztari (vén) Ivánt!

- Láttad, láttad... Mi hasznom van nekem abból? Ezt már sokan elmondták magokról - fakadt ki Meter.

- Igen, de úgy láttam, ahogy senki sem - ahogy még az ur se látta - magyarázta Vaszily.

Meter elvörösödve nézett végig rajta. De aztán türtőztette magát.

- Te Vaszily - mondja neki csendes hangon - látom fogyatékan van a dohányod. Szedd ki magadnak, ami a zacskóban van.

Vaszily a világért se árulta volna el, mily nagy örömet szerzett néki ez az ajándék. Ki tudja, mikor hozzák ki neki a „pacska dohányt”, ahogy ők hívják az orrtekerő füvet. Gondosan kiszedte a dohányt a maga zacskójába, a maradékot, ami nem fért belé, eldugdosta mellénye belső zsebébe.

Meter tükön állott.

- Beszélj, beszélj, Vaszily - monda neki lihegve, rekedt hangon.

- Hát az úgy volt - kezdé el lassu, de fensőségteljes hangon Vaszily - hogy a mult holdtöltekor a „Berezina”-ról hajtottam le a csordát... Itt megint pöfékelni kezdett.

- Hát aztán mi közöm van nekem ehhez? - förmedt reá a vadász.

- No, no - utasította rendre Vaszily a türelmetlenkedőt, s közben nyomkodni kezdte pipáját.

A vadász türelmetlenül egy pár lépést tett fel és alá Vaszily előtt. Vaszily odapillantott a fél-szemével.

- Akkor is láttam az urat. Akkor is tudtam, mi járatban volt. Most is tudom.

- Jó, jó - mormogja a Meter és legyintett egyet a kezével.

- Lefelé tartott, a szememmel kísértem a töretlen ösvényen. De jó ez a dohány. Az urnak van a legjobb dohányja a faluban, mindig hallottam...

Meter izgatottságában mosolyogni kezdett.

- Te Vaszily, ha lejössz a faluba, lesz belőle egy félvéka bagó és dohány részedre.

Felrikkantott Vaszily, s a vadász a markába csapott.

- Eb aki megbánja és másképp csinálja: én nem, lemegyek a jövő héten. No, de nem szaporitom a szót. Amint egy nagy tölgy alatt megyek, véletlenül felnézek a fára, hát kit látok a tetejében: a maczkó ült rajta, mintha most is előttem volna fekete pofája. Még akkor is az urat kémlelte a galyak között, pedig már jó messze járt...

Meter izgatott örömeiben még szóhoz sem tudott jutni. Azonnal tisztában volt véle, miért járt évek óta hasztalanul a vad nyomán. Gyűlöletök kölcsönös, a vad észrevette, hogy hajhássza, azért nem járt egy csapáson, azért változtatta folytonosan tanyáját. Azt is belátta, mi a teendője. Ezentul ügyet se vet rája, hogy újra gyanut ne fogjon. De majd téli lakásán...

- Találkozunk - kiáltott fel diadalmasan.

Vaszily nagy örömmel élvezte szavai hatását.

- Mondtam, amit megmondtam - büszkélkedett Vaszily.

- Igazad van fiam Vaszily. Bagó, dohány egy fél véka lesz részedre, ha mondom.

És elrohant, nagyokat lépegetve, mint aki nagy terveket kovácsol agyában. Vaszily azonban még óvatosan utána kiáltotta:

- Ott leszek a jövő héten uram.

Meter hozzálátott egyéb, rendes dolgához. Ez ellen megint csak az uradalomnak volt kifogása, pusztultak az ehető vadak, pedig már azt hitték, hogy Meter teljesen megjavult. Most tűnik ki, hogy pihent erővel újra neki látott a munkának.

A vén Iván is megnyugodhatott, Meter nem kereste többet a nyomát. A falubeliek is belé törődtek Meter rá se ügyel már a vén mackóra. Ő se bir véle, ami nagy dicsőség volt, nem ugyan Meternek, de a mackónak. Meter se bánta akármit gondolnak. Ki tudja, talán még a vén Ivánnak is tudtul adnák holmi vajákos vén emberek, irigy, állati nyelven értő bűbajosok, mit forral magában. A mackó is újra kedélyesen élte világát. Még a falu alatt levő patakba is lejött halászgatni. De már ezt a nagy hirt siettek befujni neki rögtön, mihelyt megérkezett az erdőből. Meter azonban kedélyesen mosolygott reá.

- Nincs nekem semmi bajom a mackóval - monda vállát rángatva.

- Ahá - gondolták a jámbor oroszok - mert belétört a bicskája.

Azonban azt már észre vették minden jámborságok mellett, hogy a kevély Meter egy idő óta nagy barátságot kötött Lóga Petrával. Igaz, az is nemes ember volt, de két tehenen szántott, míg Meternek négy ökör járt ki az udvarából. De azért Petra még kevélyebb volt talán még Meternél is. Vén legény volt már, harminc év körül taposott, de mikor kínálták neki a jómódu lányokat a faluból, Petra gögösen elfordult.

- Nem hozzám való familia az - így bökte ki a szót rátartóan.

Pedig bizony ráfért volna a fekete szemű Fedinecz Hafia gazdagsága, aki majd meghalt utána, s aki hiába gondolta el százszor is egy nap magában Petráról álmodozva, hogy mit tehet ő arról, ha az Uristen őt parasztsorban teremtetne.

Mert Petra nagylegény volt, híres legény volt. A faluban minden leány elsősorban hozzá akart volna menni feleségül. Vén létére is még mindég első legény volt a faluban, a többiek sorban meghököltek előtte, mert egy nehánynak már megforgatta mellében a bicskáját. Ezért már sokszor törvényt is járt, de épen úgy mint Meter, ő is ártatlansága teljes fényében került vissza a törvény keze alól. Bizonyosan azért lettek olyan jó barátok Meterrel, így gondolták a falusiak, mert Meternek is ilyen dicsőséges utjai voltak a törvényig, meg vissza. Nemcsak pálinkáztak együtt, hanem jókedvökben nem egyszer még egynéhány fiaskó bort is hozattak az „állami boltból”, amint a szövetkezeti keresztyén kereskedő kereskedését elnevezték.

Azonban azt is látták, hogy azóta Petra is az erdőket bujja, de magányosan jár nem is puskával, de egy fejszével a vállán. Talán Meter mesterségét akarja megtanulni: ráfér a bolondra, ha már a gazdag leányokat is megveti.

Ezalatt bekövetkezett a zordon tél. Petra már akkor a lövésbe is belegyakorolta magát, mert kerített valahonnan egy rozsdás lövő-szerszámot is. Erről a körülményről és Petra gyanús barátkozásáról tudomást szereztek az uradalom tisztjei is. Különösen az erdőmesternek nem tetszett ez az új szövetkezés. „Nem volt elég egy vadorzó” - gondolta magában. - „Készül már a másik is.”

Egy hideg, ragyogó, téli napon a kunyhójukból kibujt parasztok látták a két jó barátot a Dubina rengetegje felé ballagni. Puska a bal s fejsze a jobb vállukon. Keveset vagy alig szóltak egymáshoz mint olyan emberek, akik valami nagy dologban jártatják eszöket. Annál kiadósabban pipáztak.

Egyszer megáll Meter. Erősen a szeme közé néz társának.

- Biztos vagy dolgodban? - kérde Petrától.

- Olyan biztos bátyó, mint ahogy most itt állunk ezen a szent helyen. Szemem éles, fülem még az egyetlen levél zörgését is meghallja, a lábam is győzte. Mindég a nyomában voltam a vén Ivánnak amióta elpusztítására szövetkeztünk - így válaszolt Petra erős, határozott hangon.

- Azt hiszed tehát, hogy az az ördögös vén Iván csakugyan abba a százados vén tölgybe vette be magát télire.

- Nemcsak hiszem, de tudom is.

- Jól van. Ugy első dolgunk az utirányát megfigyelni, hogy a vén gonosztevő hamarosan észre ne vegye közeledésünket. Szél ellenében kell oda lopódnunk.

Ugy is lett. A puskát a jobb vállokra keresztbe akasztották, a fejszét jobb kezükbe fogták. Óvatosan lopództak az erdők hatalmas koronájú királya az óriási tölgy felé, amelynek törzse volt akkora, mint egy ruthén viskó. Épen a szél ellenében volt hatalmas odvának nyílása.

Amint a fához értek, mind a ketten hatalmas kurjongatásban törtek Csidoma gazda? Itthon van-e gazda? Hopp, mackó, ordították, amint csak a torkukon kifért, a fejsze fokával döngetni kezdték a széles fatörzs oldalát.

A következő percben hatalmas bömböléssel kint termett a vén Iván. Méltán és igazán háborodott fel magános lakása jogának e durva és erőszakos megsértésén. Petrának még volt annyi ideje, hogy belé vágott nagy bunfordi fejébe éles fejszéjével, de a mackó ügyet se vetett rá. Amint meglátta halálos ellenségét Metert, hatalmas mancsával felé csapott. De szerencsére fejszéjét érte, az kiesett Meter kezéből, medve is megütötte lábát, pillanatnyira csak annyi ereje maradt, hogy beléragadt ellensége báránybőr sapkájába. De a sapkával együtt Meter hosszú fekete hajából is kitépett egy csomót. Abban a pillanatban elfutotta Meter arcát a vér s felbukott. Petra újra belevágta a fejszéjét a mackó tarkójába, de ez gyorsan végig gázolva ellensége testén, rettentő bömböléssel a hegy felé ügetett. De vagy harminc lépésnyire tőlük megállott, leülve, két első lábát felemelte, egymásután kétszer bömbölve felordított. Mintha az ég átkát könyörögte volna le ellenségeire. Amig ezek puskájokhoz kapdostak hatalmas iramlással már eltűnt a fák sűrűje között.

Meter arca egy vér volt. De nem ez fájt neki, megsemmisülten dörmögte maga elé:

- Csuffá vagyunk téve!

Petra egy szót se tudott szólani, csak lehorgasztotta kevély fejét. Busan, szótlanul ballagtak vissza a faluba. Mikor beértek, már esteledett. Meter csak ennyit szólott.

- Jól van ez így, legalább senki se látja gyalázatunkat.

De bizony kiviláglott az Meter fejének jobb oldalán.

Haja soha többet nem nőtt ki, félfeje pedig úgy viritott, mint egy réz tepsi oldala. Szégyenében, keserűségében még az Uristen előtt se akarta levenni süvegét. Azóta templomba se járt, csak ha lefeküdt tette le, máskor a tarkójáig lehuzva mindég a fejében maradt.

Egy darabig ki se mert bujni házából. Petrával bor és pálinka mellett kettesben busultak. Ez együttes buslakodásnak azonban nagy és csodálatra méltó eredménye lett. Az emberek összecapták kezöket igaz és méltó elszörnyedésekben. A kevély Meter és a még kevélyebb Petra felkinálták magokat uradalmi erdőörnek és erdő legénynek. Ez a hihetetlen hír valóságos forrongást keltett a faluban. Nem tudták megállani, hogy ne fakgassák Metert és Petrát. De hiába való fáradság volt az: mind a kettő zordonul és sötéten hallgatott. Erre aztán két pártra szakadt a falu. Voltak olyanok, igaz, hogy kevesen, akik jelentős pislantással mondogatták: „No, no, meglátjátok, igaz lesz a'!” De a másik nagyobb párt annál konokabban tagadta a hír valódiságát.

Pedig a hír csakugyan igazat beszélt. Meter fennjárt az uradalmi erdőmesternél. Méltóságos komolysággal felajánlotta a maga és Petra hasznos szolgálatait. A főerdőmester annyira meg volt lepődve és ütődve, hogy csak akadozva tudott felelni erre a fényes ajánlkozásra.

- No, no, majd meglátjuk, hiszen hát jól van, fontolóra vesszük.

Meter mély meggyőződéssel vágta ki:

- Csak ne tessék sokat gondolkozni rajta. Ilyen két embere soha sem volt és nem is lesz a méltóságos grófnak.

- De nem is tőlem függ. Épen a gróf ur ő méltóságától - habozott a főerdőmester.

- No hát csak tessék írni a méltóságos úrnak. Bizonyosan tudja ő is milyen emberek vagyunk mi ketten - vélte Meter nagy határozottsággal.

A főerdőmester szabadult e nagy nógatóstól.

- Meglátjuk, meglátjuk - még kezet is fogott Meterrel, csak hogy meg meneküljön tőle.

Meter kevélyen hagyta el a főerdőmester lakását, várta mindennap, mikor szőlítják szolgáltatételre. Csak a parasztok kíváncsisága boszantotta halálra. Mit avatkoznak ezek az ő dolgába?

De bizony hiába várt. Ezen való igaz keserősége annál mélyebb volt, mert a vén Iván épen nem öregnek, de rettenetes Ivánnak kezdte most már magát mutogatni. Az ő keserősége se volt alább való a Meterénél, csak hogy ez nála a vérengzésben és a tömérdek kártételben nyilvánult. Ugy lenyirta a csirázó rozsvetést, a tengerit, mintha valami nagy ollóval dolgozott volna. Nekiment a csordának, vágta, tépte, marcangolta a lábasjóságot mindenütt, ahol rajok akadt. Most már nem lehetett tüzes dorongokkal megkergetni, mint azelőtt. Bánta is ő, ha a bundájában kotorásztak véle a pásztorok. Pedig nem éhségből cselekedte, az bizonyos. Ott hagyta a szétmarcangolt állatot, csak olykor-olykor vitt el elülső két lábán egy borjut. Abból lakmározott, de aztán azt is otthagya. Előbb azonban gondosan gazt vetett reá. Napok mulva, ha arra vitte útja felkereste ugyan prédáját, de olyankor már szagot érzett rajta, azért méltóságon elépett. Akkor már gazzal letakarni teljesen fölöslegesnek tartotta.

Eddig titokban Metert mosolyogták a falusiak, hogy a vén Iván úgy kitett rajta. De mikor bosszuálló dühében ily kártételre és vérengzésre adta bunfordi fejét a teljes részvét Meter felé fordult. Mindég erősebb és általánosabb lett az a meggyőződés, hogy csak Meter tudja kipusztítani a kegyetlen férget. Ez a hit köszikla-erőssé változott, amikor az uradalom megsokalva a vén rabló-gyilkos garázdálkodását több ízben hajtóvadászatot rendezett ellene. Medve akár mennyi jutott a hajtásba, de a vén gonosztévőnek színét se látták, nem hogy terítékre került volna.

Meter egypárszor neki buzdulva a parasztok könyörgésén elindult keresésére. De soha se tudta megtalálni. Az uradalom meg sokáig süket maradt a Meter iránt nyilvánuló közbizalom és hittől szemben. De utóvégre ez is utat tört az erdőmesterig, aki még azt is a mérlegbe vetette a közvélemény szavához Meter javára, hogy a zsiványból lesz a jó pandur, ha ő maga lövöldözi is majd a vadakat, legalább másoktól megőrzi, hogy neki több maradjon. Így aztán jut, marad is az uradalomnak szintén.

Mikor Meter és Petra reményt veszítve ivás közben a legszomorubban fújták a hohohoja, hojahoja ruthén nótát, akkor süttött ki Meter öröme napja. Ha tudta volna előre, minek örül olyan nagyon? Az erdőmester tudtára adta, hogy erdőőrnek felfogadja, erdőlegénynek is felveszi mellé Petrát, a Szinyákra, ahol legtöbbször látták csavarogni a vén, rettenetes Ivánt. Mennél hamarabb költözzék fel; a pásztorok, örök kötelessége lesz mindenkben a kezére járni, hogy végezzen már egyszer a vén gonosztévővel.

Alig melegedtek meg ottan, Popadinecz Vaszily lélekszakadva rohant be hozzájuk. Nagy dolog történt.

Ott legeltetett Vaszily a közel levő Gyilok tisztáson három bojtárjával. A hüvös májusi hajnalon ketted magával üldögél a tűz mellett, mikor szemével látja a csordában a nagy kavarodást. Tapasztalatlan suttyó harmadik bojtárja, Tótin Fedor jajgatva szalad felé már messziről kiabálva: Itt a vén Iván!

- Ne ordits! Tüzesdorong a kezedbe - kiabál Vaszily, maga is az előre elkészített tüzes husángokkal rohan a megszokott védelmi módszer szerint a csorda megmentésére.

A nekivadult csorda össze-vissza keringőzött. A vén Iván már akkor két tehénnek kiontotta a belét, amikor nagy kurjongatással odaérnek, egy fiatal üszőt vett munkába. A hátára csapdosott, úgy hajtotta maga előtt, ő maga kedélyesen utána ügetett. Mint egy gyakorlott marha hajcsár egyenes irányban hajszolta maga előtt. A tinó keserves bögéssel haladt előre, de közel

az erdőszélnél a vén gyilkos már az oldalának esett, felbontotta hasát, kéjesen lakmározott melegvértől párolgó husából.

A vakmerő pásztor azonban utána futott a tüzes végű rudakkal. A mackó szakgatott haragos dörmögéssel akarta őket visszariasztani, de mikor látta, hogy nem ijednek meg ettől se, villámgyorsan elinalt az erdőszélbe. Bizonyosan azt gondolta, jobb lesz így, hátha puska talál náluk lenni.

A csorda összetételését Vaszily a bojtárjaira bízta, maga meg eljött a hiráással. Most pedig siet a szomszéd hegyre az erdőmunkáshoz, Pazuhánics Mironhoz, hogy ökörszekerén be szállítsa a leölt állatokat az uradalomnak.

Meter és Petra kint teremnek a vész színhelyén. Megvizsgálják a küzdő-teret, végül Meter abban a haditervben állapodik meg, hogy az üszőt oda cipelik, ahol a medve hagyta. Maguk pedig mintegy negyven lépésnyire levő két fa mögé bujva várni fogják a jó szerencsét. Meter csavargós észjárással úgy fortélyoskodott, hogy a mackó biztosan vissza fog tért a friss vérszagú csemegére, - akkor végeznek vele.

Megbujnak a fa mögé, a leshelyről izgatottan lesik-várják a vén Ivánt. A percek csigalassúsággal telnek, az órák napoknak, heteknek látszanak Meter előtt. Semmi nesz, még a levél se mozdult meg, még a madár is hangtalanul repült át a tisztáson. Csak messziről hallották a vércse egy-egy vijjogását. Sehol egy teremtet lélek, a mackónak hire-hamva nincsen. Csönd, kétségbeejtő csönd mindenütt.

Végre hallatszik a vén erdőmunkás, Pazuhánics Miron rekedt hangja, amint az ökröket igazgatta. „Ptruk-ptruk, csalé, nye.” Megérkezett Vaszilyal és a szekérrel. Meter szinte vándorogva kelt fel leshelyéről, végig simította homlokát és odaszólt Petrának.

- Hallod-e, hány hónapig feküdtünk mi itt, mint a vén Iván bolondjai.

- Ez bizony megint dugába dőlt - válaszolt Petra szomorúan. Kijátszott bennünket a vén akasztófárávaló.

Legutoljára a csalétkül visszatett üszőt akarták felszedni a szekérre. Meter és Petra szintén odamentek, magok sem tudták miért. Mikor Vaszily és Pazuhánics Miron az erdőmunkás az üszővel végeztek, teste már a szekéren volt, Meter szeme önkéntelenül is arra a vastag tölgyfára tévedt, amely az ő leshelyével éppen szemben volt, oda pedig, ahol állott, alig lehetett harminc lépésnyire. A vén Iván ugrott ki a fatörzse mögül, mint a mennydörgés szólalt meg hatalmas bömbölése. Első, jobb lábát fenyegetőleg rázta Meter felé, aztán egy szempillantás és eltűnik az erdő sűrűjében.

A vér meghűlt ereikben. A vén Pazuhánics hanyatt vágódott a szekérben leölt jószágokra és Petra percekig szóhoz se tudott jutni. Vaszily pedig csak állott ottan megmerevedve, mint a sóbálvány.

Legelőször Meter szólalt meg.

- Hogy a nyavalya törjön ki, te vén gonosztevő! - ordított belé az erdőbe, de ő már mind a két öklét az ég felé emelte. Szinte belekékült, zöldült. Rögtön átlátta, hogy megint tuljárt az eszén a vén medve. Ő akarta meglesni és a mackó kémlelte ki minden mozdulatát a szemben levő fa mögül.

- Menjünk utána! - kiabált Petra.

- Mehetünk már - mondá keserűen Meter - nem éri azt el emberfia. Bizonyosan már a harmadik völgyben üget.

Csüggedten indultak haza, csak a szivvidámitó pálinkánál jött meg újra reménységük. Felfogadták a magas egekre, hogy addig le se vetik a csizmát, amíg a vén gyilkost hurokra nem kerítik.

Hajnaltól késő estig bújták az erdőt. Tüvé tették érte a rengeteget. Hiába minden iparkodás, nyoma veszett. Utoljára is abban állapotodtak meg, hogy kivándorolt előlük Galiciába ez a vén akasztófárávaló.

Egy este épen az előtt a fa előtt tüzet raktak, ahonnan a multkor a vén Iván előugrott. A szalonna elfogyott, a pálinkás kobak kiürült. Meter elgondolkozva üldögélt a fa tövében egy kis emelkedésen. Tőle balról ült Petra. Mit tehetett egyebet? pipázott.

- Te Petra, - törte meg végre a csendet Meter - tulajdonképpen minek is üldözzük mi ezt a vén Ivánt? Nem gondolkoztál rajta cimbora?

Petra csodálkozva nézett rá.

- Hát a bőréért, jó árt kapunk érte. Meg aztán sok kárt tett a vetésekben, pusztítja a szarvasmarhát. Azonfelül meg is esküdtünk, hogy nem nyugszunk addig, amíg kézre nem kerítjük. Aztán meg nem is egyébért jöttünk aへgyre a faluból. Vagy talán már - akadozott Petra, de végre is kicsipte a gondolat fulánkját - meg is únta, hogy utána kórintyálunk?

- Nem úgy Petra - válaszolt csendesen Meter, csizmaszárát vakargatva a körmével. Nem gondolkoztál te azon, hogy a medvét is az Uristen teremtetten, ő is csak úgy keresheti élelmét, mint az emberek. Hát mi nem aratunk? nem kaszáljuk le a füvet? nem vágjuk le az állatokat azért, hogy megegyük őket? Nekünk szabad ez, neki meg nem?

Petra bámulva nézett egy darabig Meterre. Vajjon mi lelten ezt az embert, így még sohasem beszélt véle. De aztán ő is feltekerten az eszét és nagy komolyan hozzálátott mondókájához.

- Én csak annyit tudok, amit a mi vén papunk tanit a templomban, ő prédikálta ki, hogy az állatok azért vannak teremten az Istentől, hogy mindenünkkel az embereknek szolgáljanak.

- De vajjon igaz-e mind, amit a templomokban prédikálnak? Miért szabad az embereknek, ami az állatoknak tilos. Mert mi pusztítjuk érten őket.

Társsa nem tudott reá mit felelni. Csendesen belebámultak mind a ketten a tűzbe. Petrának önkéntelenül megborzongott a háta és a lélekezten is elakadt. Egyszerre egy villámgyorsan lesujtó fekete mancsot lát Meter feje felett. Meter egy jajszó nélkül lebukik, a vén Iván fekete fejéből ördögi vigyorgással kifehérednek fogai. Petra azt se tudja, mit csinál, felkapja puskáját. Egy rettentő bömbölés, Petra puskájának dördülése, ami csak úgy kapásból történt. A dermesztő látomás eltűnik a fák között. Petrának vészordítás üti meg fülét, mikor lehajlik Meter felé. Nem kellett már annak se orvos, se patika, de még pap sem. A rémitő ütéstől szétloccsant az agyveleje.

Petra egy könnyet törült ki szeméből. Azután vad elhatározással, eltorzult orcával rohant be a sűrűbe, hogy társsa halálát megboszulja. Nem volt szükség a boszura. A vén Iván belé rohant egy éles, kiálló, vastag tölgyfa galyba, felnyársalta önmagát. A hátán jött ki a hegye, amint bódultan, menekülése közben neki szaladt.

Tizenhárom golyót találtak a vén Iván testében, egyet nyakszirtjében. Erről azt állította Petra, hogy ez az ő golyója. Végre is neki kellett végezni a vén Ivánnal. Az uraság és különösen a falubeliek el is hitték ezt neki, mert Petra nagy legény volt, híres legény volt, erdőőr is lett Meter helyébe. Azután a szegény Meter is nagyon szerette Petrát. Mintha érezten volna szomorú végét, testamentumot tett a jegyzőnél, mielőtt a hegyre kiment lakni, s minden pipáját társának hagyta. Petra sokszor megemlékezett szegény Meterről. Mikor pedig pipájára gyujtott, mindég őt forgatta eszében. Szomorúan énekelten ezt a ruthén nótát:

Nyugszik szegény mély sirjába,
Én rágyujtok pipájára.

Mert hiszen lebegő árnyék-füst ez az élet. Egy darabig ide-odakanyarog. Hirtelen eltűnik. De hová, de merre?

Petra sokáig elnézte a tovatűnő pipafüstöt és úgy gondolta, mégis jobb néki e keserves világon Meter pipájából pipázni.

HAVASTÓL A TISZAHÁTIG.

Az apja még Drimalya Vaszily volt. Valahonnan az iloncai havasokról került Hetébe az öreg Uray Miklós urasághoz. A ruthén makkoltató kondások közül való suttyó legényke, akinek még apja, nagyapja, ükapja, talán valamennyi elei e jeles mesterséget gyakorolták, ő se egyéb célból ballagott a bükkösök és tölgyesek hazájából a tiszaháti rónaságra egy háti tarisznyával, mint hogy amit ott kezdett, azt a magyar nemzet között jól folytassa. Annyi a különbség, hogy most nem hús havasalji völgyön a karámban, de a Tiszahát napsugaras tájékán nézte az éltető napot, füves rétet, hallgatta az ordas kanok kolompját, de kora ősszel megint csak visszakerült a kondával a hátmegi és más havasi erdőkbe, ahol a levelek zizegése, a gyorsan folyó hegyi patakok zúgása, mint régi ösmerőst fogadták. Azonban a Tiszaháton mégis nagy változás esett rajta a nevétől kezdve gondolkozásáig. Apjától még a keresztnévét is örökölte, de a heteieknek sehogy se állott a nyelvök a Vaszilykó szóra, a Drimala névre meg nevetve összezsapták kezöket, még csak meg se kísértették a kimondását. Azt azonban észrevették, hogy Isten és világ csodájára kondás létére, mint jó görögkatholikus, a böjtök alkalmával olajos kenyeret eszik, a téstára is olajat kíván, a szalonnát pedig e napokon kézbe se meri venni, hát Olajos László lett a neve. A magyar nyelvet már bérces kis falujában s a beregszászi vásárokon is elkezdte kapdosni. A hetei villanós szemü leányoktól, menyecskéktől, akik szívesen incselkedtek a komoly, lassu beszédű, piros képű, göndör, fekete haju fiuval, szintén szívesen tanult. Így aztán hamar belegyökeresedett abba a nyelvbe, amit azon a vidéken beszéltek. Hiszen az asszonyok a legjobb tanítómesterek a nyelv jártatásában, nem hiába koptatják annyit a magukét.

Igy nőtt sudármagas legénnyé, bojtárból így lett kondássá, mikor a bajusza serkedni kezdett, akkor tiszaujlaki pedróvel mint két hegyes árt nyújtotta kétfelé, amiért a neve is megnyult, s azontul Hosszuhaju Olajos Lászlónak nevezték a faluban. Már csak a lányok erányában is ellátogatott a faluban lévő egyetlen templomba, a reformátusokéba. Ott először váltig csodálkozott, hogy se aranyos oltár, se felkendőzött szentképek, zászlók nincsenek benne, még a gyertyák se égnek, arról még szó sincsen, hogy a kezébe adnának egy-egy szálat. Az ének is egészen másféle, mint odahaza megszokta. De a többiekről ő rá is átragadt az áhitat, mikor a fülébe mentek a zsoltárok; érces, de szinte bömbölő hangján túlharsogta a rektor reszketős énekét, ennek nem kis boszuságára. Csendesen arra is rájött, hogy bolond az a kondás, aki olajos káposztát eszik, meg olajos kenyeret, mikor sült szalonnából zsirt sercenthet rája, hiszen telik a komencióból, akad a tarisznyában. Ha pedig onnan elfogy, akkor meg kerülhet. Rőfög körülötte a konda mindenfelé.

De ha idáig el is jutott a tapasztalatokban, a legfontosabb dolog talán sohase jutott volna eszébe, ha jó urasága nem figyelmezteti reá. Ez a házasság volt, amivel kapcsolatban egyéb szerencse is megkörményezte. Ugy esett a dolog, hogy amikor a Micéren legeltetett, az uraság nem a számadó, hanem ő előtte torpant meg lovával.

- Hé, Laci! - kiáltott rá, mert hamarjában észre sem vette, amint baltájára támaszkodva nézte a túró jószágot.

Olajos odaszaladt és tisztelettudóan megemelte a kalapját.

- Tudod-e, - folytatta az uraság - hogy Nagymáté Andris, a számadó beköltözik a faluba és gazdátlanul hagyja a kondát?

- Most értettem meg, - válaszolt Laci - a tekintetes uram beszédjéből.

- Már pedig az ugy van, ahogy mondom - magyarázta neki a tekintetes ur. - Azt mondja öregszik, aztán már van egy kis háza, földje, hát eléledgel holtig.

Laci biccentett a fejével:

- Ő már megteheti.

- Épen ezért gondoltam, hogy te lennél az utódja. Az ősszel már te mennél makkoltatni, mint számadó a kondával - folytatta a tekintetes ur.

Laci kondás majd elszédült e nagy szerencséje hallatára, mindenképen meg szeretne volna köszönni a nagy megtiszteltetést, de szóhoz sem tudott jutni, csak hajtogatta magát a gazdája előtt. Az ura mosolyogva nézte küzködését, azután így gombolyította tovább beszéde fonálát.

- Azonban egy baj van... és hirtelen elhallgatva merőn nézett rája.

Az ujdonsült számadónak erre megjött a szava.

- Már mi baj volna... Kedvem is van, erőt is érzek magamban e nagy tisztességre. Míg a kezemen lesz a konda, hiba nem esik benne, annyit mondhatok.

- Nem is arról van szó, Laci fiam. De hát nincsen feleséged. Nőtlen számadót nem találsz ezen a vidéken, de másutt se - szólott az uraság és várta tanácsa hatását.

Laci felvetette fejét.

- Hiszen élhetek én is a házassággal, úgy mint a többiek.

- Ez már beszéd, fiam - hagyta helyben gazdája. Én arról is gondoskodtam. Pántlikás Juci, a meghalt juhász leánya épen neked való. Takaros egy fehérccseléd.

Laci hirtelen elgondolta magában, amit Juciról tudott. Mosolygós gyerekarcu leányzó, gömbölyű karu, mellü, nemrégiben is nevetve csapkodta meg bazsarózsa bokréájával. A múlt vasárnap pedig még a zsoltárját is oda kölcsönözte neki. „Laci bácsi” - ezt suttogta mosolygós orcával - nagyon szeretem hallgatni az énekét, énekeljen belőle. Ő meg énekelt, hogy a templom ablakai is megreszkettek belé. Az uraság konyhájára is bejár kisegíteni, főzni tud, de meg az is lesz ezentul, aki fehér ruháját ellássa. Mind ez egy pillanat alatt végig cikázott a fejében, mire lassan így válaszolt a gazdájának.

- Nékem is eszembe juthatott volna a Juci. Bizony jó lesz feleségnek.

- Akkor minden rendben van - vélte az uraság és tovább lovagolt.

Laci nem az az ember volt, aki sokáig tündökölt volna azon, amit elhatározott. A jövő vasárnap már beállított Jucival az urasághoz.

- Eljöttünk a tekintetes urhoz, hogy bejelentsük magunkat. Már el is vagyunk kendőzve.

- Derék - kiáltott Uray tekintetes ur. - Az Ur áldását kívánom mindkettőtökre. Lacival kezét fogott, Juci gödrös állacskáját pedig megcsipkedte, amiért a leányzó mosolygósan, negédesen, de nem nagyon erősen a kezére ütött. A tekintetes asszony kitartotta a Juci esküvőjét, amikor Tar Jankó muzsikált, a tekintetes ur pedig olyan szavazatot tartott nekik, hogy a pap se mondott annál különbet. Így jutott Laci a számadóssággal együtt hamarosan feleséghez is. Szóval rendben volt minden.

A tekintetes ur megszorította a Laci keze alá adott kondát. Laci se volt kocsmás ember, a maga részére szintén felnevelt egynéhány párt, ami az erdőben már vagy tizenöt darabra felszaporodott. A nagy uton, vagy az erdő rengetegjébe került-e ki ez a szám, azt ne is firtassuk, mert Laci se nyilatkozott arról. De meg volt, ez a fő.

Természetesen már ősz elején felhajtott Laci, a Jucit otthon hagyta, mert a fehérccseléd úgy sem tud a konda ellátásához, az uraság házában meg ügyesen forgolódik a konyhán. Egyébként az uraság megígérte, hogy a Jucit magával hozza, amikor felmegy a kondát megnézni.

De bizony már csípős októberi idő volt, amikor előkerültek. Laci töves erős alakja jól festett a kondával a hulló levelű erdőben. Rojtos gatya, fekete báránnyal prémezett ködmön, csuka orru csizma a lábán, kezében rózsás szilvafa nyelvű „barkó-balta”, amivel a farkasokat kergetik el a csürhétől, s a tolvajoktól védekeznek. Persze disznót is lehet véle ölni, egy csapással ketté nyiszálják a fejét. Erről azonban nem szeretnek nyilatkozni, pedig nyilván valón látni lehet kamrájokat a magas fa tetején lelógó disznó-tagokkal. Szellős, hűvös kamara ez, míg lent a sűrű rengetegben a hideget se lehet nagyon megérezni.

A tekintetes ur végig villantott Lacin.

- Héjnye, hallod, de össze-vissza van a bajuszod, mint a rossz gazda kazalja. Mi ütött beléd?

- Hogy bomoljon meg ez az istenverte oroszság - fakadt ki Laci elvörösödve. Lent voltam a faluban, de olyan ott a patika, hogy nálunk az istálló is különb. Bajuszpedrőt adjék - mondom a patikárosnak -, de tiszaujlakit ám! Barátom - mondja szomoruan nékem a patikáros - az olyan itt nem kél, itt csak tetűzsirt vesznek. Azóta így vagyok.

Laci nagy haraggal mondta ezt, de a gazdája és a felesége annál jobban nevettek.

Mig a gazda a makkoló kondát nézegette, Laci odasomfordált feleségéhez.

- Milyen gömbölyű vagy, meghiztál, amióta nem láttalak, gyere már vélem egy kicsinyég félre - és csipdeste elülről, hátulról, oldalról.

- Jaj, mit gondol kend - mondotta szemérmesen néki Juci - mikor annyian látják... Meg aztán az urnak főzni kell, ezekben a rongyos falukban szegény gazdánk enni sem kap, ami pedig hazulról jött, az elfogyott.

Elment a gazdájával a vadásztársaság kunyhójához. Utközben Uray tekintetes ur hol simogatta, hol a derekához nyult, hol megcsipkedte gödrös állát.

- Jaj, mit csináljak már ezen a nagy bolond hegyen, elébb az uram, most meg már a tekintetes ur kezdi, nevetett Juci, de nem ütött a gazdája kezére, csak lógatta magát negédesen.

Juci takaros ebédet csapott a vadászok házában, a maga urának is bőven jutott belőle, még a pincetokból is jólesett nekik a bor, de közben Jucit is szorgalmasan ölelgette, Juci nem győzött eléggé szabadkozni.

- No, no, mit akar, meglát a gazdánk!

Igy telt az idő, az uraság gyönyörködött a kondában, vadászgatott, dicsérte Jucit meg a főztjét, s édesdeden aludt, mint a tej, a vadászok hegyi szénával kibélelt ágyában.

De minden jónak vége szokott lenni. Eljött a hazatérés ideje is.

- Jó világ van itt Laci, disznónak is, embernek is. Eljövök máskor is, ha a hó leesik jobb vadászat lesz. Hát aztán - kérde a tekintetes ur Lacihoz fordulva mosolygós ábrázattal - a Jucit is elhozzam?

Laci vörös orcával nézegette Jucit.

- No mit szólsz hozzá?

Juci vállát vonogatta, miközben hol az urára, hol a gazdájára pillantgatott.

- Hát hiszen eljöhetek - mondta ki végre kurtán véleményét.

Mikor másodszor felkerültek már havas volt az egész hegy. De az se volt baj a frissen esett havon még jobban ment a cserkészés. A konda a kanászok is jól érezték magukat. A tanyát mindég olyan helyen ütötték fel éjszakára, ahol nagy odvas fa dőlt végig az erdei száraz avaron. Azt meggyújtották, magasan csapó lángja jó messzire árasztotta a meleget, Belül a

körben a tűz körül pihentek a kondások, azontul a fiatal süldők. A vén nagy fogu kanok és kocák kívülről feküdtek, mintha előre készültek volna rá, hogy agyarokkal nekik is védekezni kell a farkasoktól a körön belül lévő járatlan fiatalokat. Juci főzött a gazdájoknak, incselkedett az urával, míg a távozás ideje el nem érkezett. Ekkor megkérdezte a tekintetes ur Lacit.

- Meddig maradhat még a hegyen a konda fiam?

- Ha ilyen havas világ lesz, nemsokáig, mert ily nagy hóban nem turkálhat a disznó, a makkot sem keresheti meg. De nem baj, már följavítottam őket, egy-két hét alatt kész, kövér disznók lesznek.

- Akkor majd, vagy magam jövök fel, vagy levelet küldök. De azonnal utra kelj velök, mihelyt értesítlek.

Laci megvakarta a füle tövét.

- Még nem mondtam meg a tekintetes urnak, de sokat gondolkoztam rajta, hol adjuk el ezt a tenger disznót, kevés annak a kaszonyi, naményi, tarpai, még a beregszászi vásár is, be kell majd velök menni a debreceni nagy szabadságra is.

- Ne busulj Laci - mosolygott jóakaratosan az uraság - majd elintézzük a dolgot. Jó vásárt csapunk!

Laci azután az üzenetre le is hajtatott, gazdája már várta a kigyósi úton.

- Megjöttetek szerencsésen? - kérdezte az uraság.

- Meg tekintetes uram. Megtartottam a mit ígértem. Eddig sem volt semmi baj, ezután sem lesz, míg a kezemen van ez a konda.

- Beregszászban meghálunk a kondával, holnap megyünk egyenesen Kőbányára, - adta ki a rendeletet az uraság.

- Soha hírért sem hallottam ennek a vásárnak - aggodalmaskodott Laci.

- Pest körül van, ott van a legnagyobb disznópiac.

- Hüj Pest körül. Hogy megyek én fel odáig evvel a tenger disznóval. Nem ismerék én arra egy teremtet lelket sem.

- Elvisz a vonat mindnyájunkat. A disznó ára emelkedőben van. Hajnalban felrakodtok a vasuti állomáson - adta ki a végső parancsot a gazda.

- Emelkedőben - emelkedőben - dunyogott Laci. Hát ha ők azt csak úgy mondják. Biztosabb az a vásár, amelyik közelebb van.

- Bizd rám és várd meg a végét - fejezte be a tárgyalást a tekintetes ur.

Laci is elhallgatott, a tanyára tereltette a jószágot, de egyre morgott magában. Jucival volt tele a feje. Biztosra vette, hogy az éjjel már otthon, Hetében lesz az asszony nál. Hej, hej, a cseléd tervez, a gazda végez!

Amint ott gunyasztott morogva a nagy éjszakában, egyszerre egy nagyon ismerős hang üti meg fülét.

- Merre van kelmed?

Laci meglepődve ütötte fel fejét, de már akkor Juci előtte termett.

- Hát te, hogy kerültél ide? - kérdezte tőle csodálkozva, örülve is.

- Elhozott a gazdám - jelentette röviden.

Laci elkomorodott.

- Nagyon sokat jársz a gazdánkkal. Már az erdőben is emlegették, hogy többet főzöl a vadászok lakásán, mint az urad körül forgolódol.

Juci hirtelen csókkal fojtotta el benne a szót, azután a fülébe sugdosott.

- Hallgass te golyhó, most is utánad jöttem, ha a gazdánk hozott is be. Irigy a világ, - azért beszélgetnek rólunk, mert boldogulunk.

Ölelő karjával ott csüngött az urán, most avval se törődött, hogy látják, avval se, hogy mit mondanak erre. Lacinak meg jól esett a Juci csókja, még azt is elfelejtette, amit már kimondott.

Hajnalban boldogan indult a vasutra a kondával. Juci egy levelet is adott a kezéhez, amit Kőbányán mutat meg azoknak, akik majd ott várják. Laci megnézte a címet és megcsóválta a fejét.

- Sipka János, kicsoda ez a Sipka János?

Juci nevetett.

- Kicsoda? Hát valami disznókupec.

- Van olyan sok a világon. Mihelyt pesti, mingyárt festi az embert. Egyébképen a gazdám dolga, én a magam 20 süldőjére vigyázok. Ide a pénzt, akkor van disznó.

- Jéj, - csodálkozott Juci - hát már 20 lett a 15-ből, valahol az uton szaporodott meg?

Laci félre fordult és úgy morogta.

- Az asszony meg a konda dolgába ne avatkozzék!

Igy jutott fel aztán Kőbányára. Alig szállt le a vonatról, már is kiabálták: „Merre van az Uray uraság disznója?”

Laci eleresztette a szót a füle mellett, de mikor látta, hogy a disznó-szállító kocsik körül sűrögnek-forognak, gyanakodva mellettök termett.

- Kik magok? Mit akarnak a disznóval?

A három ember nevetett.

- Talán kend az Uray uraság számadója?

- Eltalálta az ur, de kicsodák magok?

- Én Sipka János vagyok - válaszolta a legkövérebb közülök. - Nem hozott nekem levelet az uraságtól?

Ez a kijelentés valamennyire megnyugtatta Lacit. Belenyult a tarisznájába s átadta az írást.

- Akkor rendben vagyunk - vélte az idegen. - Embereink majd felhajtják a karámba a jószágot.

- Én is itt vagyok - tette meg az ellenvetést Laci, - ahhoz, hogy rendbe jöjjünk, még idő kell.

- A disznókat én vettem meg. A rendes napi árát fizetem - vágta ki önérzetesen Sipka János.

- Az majd kitudódik akkor, ha az uraság is itt lesz, addig a konda az én kezemen van, - végezte a beszédet Laci.

A kupec vállat vont. Laci meg ott szaladgált a konda mellett, mert ki tudja ezen az uton kevesebb is lehet az!

Beterelték a karámba a jószágot. Laci megnyugodott. Innen ki nem szabadulhat egy sem.

A kupeceknek minden gyanakodása mellett is megtetszett a jó képű számadó. Szívesen hívták egy harapásra, egy jó ital borra, de Laci gyanakodólag csak a fejét rázta. Az én süldőim is itt vannak - gondolta magában. - Ki tudja miféle pesti jött-mentek ezek? Már csalogatnak is.

- Csak nem marad itt egész éjszaka a nagy hidegben? - kérdezték Lacit.

- Én már itt - vágta ki kurtán Laci.

- Hites emberek őrzik itt a kondát - világosították fel a kétkedő embert.

- Már én csak azt látom, ami a szemem előtt van - végezte beszédét a számadó.

Örült neki hogy ott hagyták. Leült a szélmentes zugban és pipa szó mellett nézegette drága, kövér disznait.

Másnap reggel megérkezett az uraság is. A kupecek nevetve beszéltek el neki a számadó viselt dolgait. A tekintetes ur maga ment Laci után.

- Gyere vélem Laci - mondotta néki.

- Hát akkor, mi lesz a kondával? - vélekedék a számadó.

- A lesz, hogy kifizetik az árát. Abban is szerencsések vagyunk, hogy mig feljöttek a disznók, az ára kilónként 4 krajcárral emelkedett - világosította fel a kétkedőt. Legalább meglátod, hogy megyen itt a világ sorja.

Laci elindult, de még utjában is többször fejcsóválva nézegetett vissza a karám felé. Az ura egy kávéházba vitte, ahol összeszámították a kilók számait, a kupec készpénzzel fizette az árát. Lacinak is szépen fizetett a 20 süldő. Az ura még ötven forinttal külön megjutalmazta a derék számadót.

- No még ilyen vásárt sem láttam - rikkantott fel örömeiben Laci.

- Hát ugy-e nagyon jó vásár - incselkedett véle Sipka kupec.

De már erre óvatosan csak annyit válaszolt Laci:

- A jónál jobbak is vagynak!

A tekintetes ur örömeiben kijelentette, hogy bemennek a fővárosba is. Hadd tudjon a Laci mit elbeszélni a falubélieknek.

Laci nem győzte bámulni a nagy házakat, s úgy vélekedett, hogy arra mifelénk olyan magas még a torony sincsen. De mikor a nagy házakat nézte, az eget kereste szemével.

- Mégis csak jobb odahaza - vélekedék Laci, - ott még a nagytornyoktól látni az Isten kék eget.

Azonban tetszett néki, hogy a fényes vendéglőben, ahova az ura elvezette, mint egy kis királyt, úgy szolgálták ki. Ez nagyra növelte önérzetét, óvatosságból azonban ekkor se engedett. Ködmönét, baltáját hiába akarta a pincér „biztos” helyre elhelyezni, Laci úgy vélekedett: sokkal *biztosabb*, ha a ködmön rajta van, a balta meg a szék oldalához támasztva.

- Ilyet nem találni Pesten - gondolta magában - még lába kél.

Este jó kedvű gazdája egy mulató helyre vitte, ahol leányok szolgálták ki a vendégeket. Gazdájának nem sokat kellett biztatni a leányokat, mindnyájan körülötte jártak a piros-pozsgás férfinak, de hiába volt minden igyekezetök. Laci csak nézett reájuk, de szót nem eresztett. Egy ugrifüles barna leány, azonban nem tágitott mellőle. Leült a székre és ugyancsak közel huzódott Lacihoz. Laci egy darabig odább tevegette székét a leányétól, de mikor a gazdája székétől ő sem menekülhetett odébb, reászólt a leányra.

- Ifjuasszony, vagy leányasszony, mivelhogy voltaképen nem is tudom, hogy ki légyen, nem vagyunk mi, nem is voltunk, de nem is leszünk ismerősök.

A tekintetes ur harsogva kacagott, az ifju-leányasszony nevetve, de lángoló orcával parázs szemet villogtatva hirtelen elhatározással a Laci ölébe ült.

Laci egy percre sóbálvánnyá meredt, de már a másik pillanatba felállott, úgy, hogy a leányzó az urára dőlt. Sebes léptekkel indult az ajtónak, vissza se fordulva a pipaszár mögül kiáltott ki.

- Ugyan mire jó ez?

Mikor megfogta az ajtó kilincset az ura felé fordulva harsogó szóval köszönt.

- Csendes jó éjszakát kívánok!

Az ott lévő vidám társaság e hangos jó kívánságra Lacira meredt s a következő pillanatban falrengető kacagásba tört ki.

Laci rendíthetetlen komolysággal pipaszárával a tekintetes ur felé mutatva jelentette ki.

- Én a gazdámnak, az uramnak köszöntem s avval becsapta maga után az ajtót.

De kint az utcán is érezte, hogy minden vér a fejébe tódult. Levette báránybőr sapkáját és megállott, mintha valami huzta volna vissza felé. Egy gondolat cikkázott végig a fejében.

- Nem utolsó dolog egy olyan finom fehércselédet ölelgetni.

De rögtön eszébe jutott: - Hogy állhatnék meg akkor hűséges Jucim előtt!

Kemény határozott lépésekkel indult ki, egyenesen a vasuti állomás felé. Felszállott az első, hazafelé induló vonatra. A kocsí zugában üldögélve nagy lelki nyugalommal eregette a bodorodó füstfelleget. Egyszer hirtelen felugrik, hogy az egész utitársaság reánézett. Egy szemrehányó gondolat furdálta lelkiismeretét.

- Ebből a nagy városból, hogy semmit se viszek haza Jucinak!

De aztán megnyugodva leült.

- Beregszászban olyan selyemkendőt veszek néki, hogy egész Hete arra bámul.

Vett is, Hete rá is bámult, ahogy azt a hűséges Juci meg is érdekelte.

NAGYKALAPU RUTHÉNEK.

Amit csak egy ember tudott Magyarországon a forradalom idejében.

Rákóczi földjén, Makovicán a ruthének ősi lakóhelyén remek szál legények termettek az előtt. Gyönyörűség volt rájuk nézni. Ilyen volt a többek között Dupej Mihály is, aki a vidék legmagasabban fekvő helységében Ondavkán született és épen szemrevaló termeténél fogva a bécsi Burgba került gyalogos testőrnek. Sok ideig meglakta a császári palotát s úgy ismerte a főhercegnőket, a főhercegeket, mint falubelijeit. Mikor visszatért hazájába, pénze is volt, tekintélye is volt. Megélhetett az akkori erkölcsök szerint. Mint tekintélyes embernek a legnagyobb kalapja és leghosszabb haja neki volt a faluban. Akkora kalapot viselt, mint egy esernyő, mely egész vállát betakarta széles karimájával. A kisebb gazdáknak, legényeknek csak olyan kölyök-kalap dukált.

Igy éldegélt nagy tekintélyben, tiszteletben a forradalom kitöréséig. Akkor előtte teljesen értetetlenül visszára fordult a világ kereke. Papja Kovaliczky András toborozta a honvédeket, amiből ő csak annyit értett meg, hogy a császár serege ellen harcolni készülnek. De vajjon megengedi-e a császár, hogy a saját hadseregét verjék? E gondolat főtt, forrott feje bográcsában. Végre is felvette ünnepi fehér darócruháját, legnagyobb kalapját s meg sem állt Olmützig. Ment egyenesen a császárhoz audienciára. A császár meg fényes tisztek seregének közepette fogadta.

- Nagy az elmék megháborodása Magyarországon Fölséges Uram, én mint volt, hű testőrje azért jöttem, hogy megtudjam, kivel tartson a nép e szörnyű időkben?

A fiatal császár jobbájával a mellére ütött, baljával meg a kardot is odazörrentette a márvány pallóhoz.

- Kivel, hát csak én velem. Ezt add tudtára mindenkinek Magyarországon!

Dupej Mihály hazafelé indult. Az igazságot tudta, de hogy valaki el is higgye, abban már nem volt elég biztos. Csakugyan alig kezdte mondogatni, már elverték, mint a két fenekű dobot, sőt kicsi hiján egyszer majd föbe lótték, pedig még végére sem ért mondókájának. Tanácsosabbnak tartotta tehát megőrizni, amit tud. Csak a forradalom leverése után állott véle elő.

- Ezt mind csak én magam tudtam - mondogatta keserűen - pedig, ha mindnyájan tudjuk, talán a nagy háboru se tört volna ki.

A ruthén nagy kalap a püspöki palotában.

Gaganetz József eperjesi püspök úgy akarta a ruthének közt terjeszteni a tudományt, hogy a cyrilbetüs kalendáriumot sajátkezűleg árulgatta hiveinek, akiknek kötelességük volt személyesen eljönni a magok példányáért.

Persze, aki kalendáriumot vett, az szerfölött okos ember volt a ruthének között, úgy is hívták: „Okos fej.” (Mudra chlova.) E célból tehát a legnagyobb kalapú és hajú ruthének lepték el a püspöki aulát. A dologban a püspök részéről különben egy kis tökéletlenség is volt. Így akarta szép szerével kitudakolni papjai és tanítói különféle körülményeit.

Igy lett gyakori vendége a püspöki aulának Poticsni János, csarnói paraszt ember, egyik a legnagyobb kalapuaknak Makoviczán. Egyszer az előszobában az ablak hidján hagyta óriási süvegét. Mikor távozóban volt, nem találta sehol sem. A cselédség kópéságból ellopta.

Poticsni hangos panasszal visszatért a püspökhöz jelentve néki, hogy tolvajokat tart udvarában. A püspök is igen megharagudott s kerestette a kalapot, de éppen a nagy harag miatt a tettes nem mert jelentkezni a kalappal. Erre a püspök vadonatúj kalappal kínálta, de mit ért ez, mikor csak ujjnyi volt a karimája.

- Ha én ezt fölteszem, utánam szaladnak - fakadt ki keserűen Poticsni.

Végre tíz forinttal békítette ki a parasztot, aki morogva ment le a lépcsőn, de onnan is visszakiáltotta:

- Nálunk a kocsmában is nagyobb rend van. Ha kalapomat a szögre felakasztom, senki se lopja el. Itt a püspök szeme láttára lopnak.

Marcipánnal se tudták volna többet a püspöki palotába vissza csalogatni.

A ruthén nagy kalap és a nagy haj.

Ebben az időben egy másik nagykalapos és nagyhaju ruthén is járta a császárt, csakhogy ez már harapósabb fogu ember volt. Resetár Demeternek hívták, szintén ondavkai termés és gyalogos testőr volt a Burgban, s ezen a címen ő is oda tartott, ha baját tudta, vagy az urak gonoszságait fölfedezni vélte. Háromszor-négyszer volt a császárnál, hogy eredmény nélkül nem járt, abból látszik, hogy a hivatalnok urak akasztófárávaló árulónak címezték.

Törték is rajta a fejöket, hogy tegyék ártalmatlanná. Becsukni nem merték, hanem majd... majd...

Resetár nagy kalapja egy nap méltóságosan feltűnik Eperjes főutcáján, de vesztére. Nyakon csípték, elvittek egy sötétes, vasrácsos szobába, ahol egy ármányos tekintetű ember tövig lenyirta szép, nagy haját. Irtózatos büntetés. A ruthéneknél a rossz nőszemélyeknek szokták a haját lenyírni.

Azután elvették gyönyörű nagy kalapját, olyan kalapot nyomtak a fejébe, amelynek karimája alig volt egy ujjnyi. Így megcsufítva kidobták az utcára.

Resetár sűrű könnyhullajtások közt bujdosott falujába. A világ szeme elébe sem mert kerülni sok ideig, hogy mert volna a császárhoz menni, mikor így csuffá tették.

Igy szabadultak meg tőle.

A képviselő ur.

Nagy ur és nagy ember, akit tüzön-vizen követnek, még ha a többi urak nem is akarják. Vagy talán éppen azért. Már a címe is mutatja tehetségét, nagy uri mivoltát: fényességes ur (osviceni pan)!

Mikor szétoszlatták a képviselőházat és a választási harc megindult, minden faluban összegyűjtötte a nagykalapu voksokat, akik karikába verődve hallgatták, amint a követjelölt ur ékes ruthén nyelven így szónokolt előttük:

- Mikor az országgyűlést gonosz kezek széjjelkergették, nagy bánatomban elmentem a király gyönyörűséges szép ékes kertjében. Leültem az aranyos padra, fejemet nagy bunak eresztve, észre sem vettem, hogy valaki vállamra teszi kezét. Fölnézek és nagy csodálkozásomra előttem áll a mi legfenségebb urunk, a király.

- Gyönyörűséges Miska fiam (Mizsicsku moj kraszni szín), mi bajod? Szólj, teljesen ki vagy kelve okos ábrázatodból.

- Hogyne busulnék, legkegyelmesebb uram, királyom, mikor széjjelverték a képviselőházat és nekem, szerencsétlennek, még ellenjelöltet is állítottak.

Jóságosan mosolygott erre az öreg király és kezével legyintve mondá:

- Semmit se félj, kedves fiam. Én nem hagylak el téged. Mondd meg a szavazóknak, hogy én csak téged akarlak!

És a derék hegyvidéki emberek óriás szótöbbséggel képviselővé választották, a király akarata szerint.

A voks.

Az is derék, minden dicséretre érdemes férfiú... öreg, tapasztalt ember, megállapodott kiforrott életfelfogással. Télben megunja az ember magát a nagy hegyek között, szívesen bejön a városba széjjelnézni. Ő is bejárt, de hogy a szépet hasznossal kösse össze, fát vágott, noha nem volt éppen rászorulva. Így délelőtt és délután is megihatott egy kis pálinkát, estére hazaballagott. Ebből látszik, hogy rendes ember volt.

Persze biztos helyekre járt. Évek hosszú során át télben rendszeren beállított, otthonos, nyájas mosolygással köszöntött be. Az egyik házigazda évődve rászólott.

- No, öreg Misu, hát kire szavazott kend?

Misu bátyja hunyorított apró okos szemével.

- Én bizony mindkét félt pártoltam: az egyiknél megittam, megettem, amit adtak, a másikra pedig leszavaztam.

De azt nem mondta volna el a viláért se, hogy melyik pártnál vendégeskedett. Azt hitte, ha nem mondja, megtudni se fogja senki nagy titkát.

A KIS SZABADKIRÁLYI VÁROS.

I. A KONZUL ÚR.

Másutt ugyan csak polgármester, de itt a nagy hegyek és a csöpp szabad királyi városokban égbenyuló fenyvesek között méltán és igazán dagad meg az önérzet. Így tehát Konzul ur (nás pán konzul) a bölcs és körültekintő (prudens és circumspectus) tanács feje.

E méltóság viselője már szemre-főre is méltóságos termet. Bunkó fej, de nagy, kalapot is csak mondva csinálva talál rá, hatalmas, fekete bajusz, mintha csókát nyelt volna, de két szárnya kint csüng a szájából, kurta nyak, hordó-has és vékony lábszárak. Ennek a következménye a lassu és méltóságos járás, amint illik is. Ehhez hozzájárul a gyér beszéd, de jókedve se hiányos, mert mosolyogva és sűrűn issza ki a poharakat. Ez utóbbi különösen elengedhetetlen kellék a bölcs tanács tagjainál. E tulajdonság nélkül még senki se jutott be belső embernek, de még rendőrnek se. Akinek még jókedve sincsen, az semmire se való, a városházára pedig, arról meg éppenséggel szó se légyen.

Hrudy Károly uram azonban konzuli méltóságában napról-napra kezdett romlani. A poharat egyre ritkábban vette föl maga elől és már csak elvétve mosolygott az ivásnak előtte vagy utána. A szót is olyan nehezen adta, mintha pénzt várt volna érte. Általános volt az elképedés, zugás a városban. Még a régi irások se tudnak ily besavanyított konzulról, noha a 13-ik századtól kezdve ismeretese a híres és nevezetes város konzuljai. De hát az emberi bölcsesség keresi és kutatja mindennek az orvosságát s az asszonyok hathatós segítségével ki is sütötte a férfinem, hogy a konzul urnak azért olyan zavaros a kedve, keserű az itala, mert még nem házasodott meg, noha már közelebb van a negyven, mint a harminc évhez. Tehát nagyon is itt van az ideje a komoly szándéknak, sőt a lányos anyák egyenesen sürgősnek jelentették ki.

De hát, hogy kezdjenek hozzá? Előtte hiába célozgattak, beszéltek, szót nem eresztett reá, csak úgy nézett széjjel a levegőben, mint aki semmit sem ért a dologból. Már le is tett róla a férfisereg, oly nagy volt az elcsüggedés. De a lemondás e sötét napjaiban, annál erősebbre nőtt az asszonyok tevékenysége, minthogy a konzul urat egyetlen egy leányos házhoz se lehetett betéríteni, özvegy édes anyjánál kezdték meg a bucsujárást, bizonyítgatva, hogy így meg amugy, buskomor fia is belepusztul, ha meg nem házasodik. E kijelentésre szörnyen megijedt a jóságos Kató néni és sok tünődés, tépelődés után erővel elcipelte fiát a szomszéd-ba, Cserniczky Miklósékhoz, ahol a természetes, de széparcu, szőke haju, kékszemű Etus leányzó virágzott.

Az anyja ezentul nagy ügyel-bajjal két héten egyszer el tudta tuszkolni hozzájuk. De ez is szokatlan nagy dolog volt. A mamák, leányok nevetgélve-irigykedve tudakolták Etustól, mikor lesz az eljegyzés. Mire Etus leányzó lángvörös arccal, durcásan rángatta a vállát. A konzul ur ugyan eljárt hozzájuk, szivta nagy tajtékipipáját, ha szólottak hozzá, bólingatott a fejével, ha valamelyik állítás tetszését megnyerte, nyilatkozott is arról, de csak röviden és velősen. Mikor kiégett pipája, fölkelte és határozottan kijelentette: „No, már elmegyek!” És el is következett. Hiábavalónak bizonyult minden marasztás, a konzul ur rendületlenül járt a maga ösvényén.

Az öreg Cserniczky már a haját tépte nagy fejtörése közben, hogyis faragjon le ebből a tuskóból valamit, amint őt titokban, lelke mélyén, de erős meggyőződéssel elnevezte. Végre abban állapodott meg, hogy megtalálta a nagy mentő gondolatot. Az a baja a konzulnak, hogy bort igen keveset iszik. Ha sűrűn hajtogatná a poharat, kedvet és bátorságot meritene még a nyilatkozatra is.

- Hopp, ez megvan! - kiáltott az öreg, amint az ebéd után szokásos borozás közben megvillant agyában a nagyszerű gondolat.

Rögtön föl is kelt és sunyi ábrázattal magyarázgatta a városban, hogy a konzul legnagyobb baja az, hogy nem iszik, azért már a régi, híres és nevezetes szabad királyi város érdekében mindenkinek kötelessége igaz és talpig embernek megtenni őt avval, hogy a borra újra rákapassák. Ezt a felfogást általános és közös lelkesedéssel fogadták. Megkezdődött a nagy iparkodás, de silány volt az eredmény. Két pohár bornál többet nem tudtak belédiktálni, már pedig ettől még az igazi benszülött rézbőrűnek a kisia se merithet erőt, kedvet és bátorságot.

A konzul ur azonban két-három heti időközben még mindig eljár Cserniczkyékhez és a szokott módja szerint viselkedett. Azonban nemsokára beütött a menykő.

Egy nap megint ott ült Cserniczkyéknél, a szokottnál is szótalanabb volt. Látszott rajta, hogy mélyen gondolkodik. A pipája is folytonosan kialudt. Etus leányzó ott forgolódott körülötte és hogy valamiképen szóra bírja, a szögletből felkapott egy ujmodi gyújtótartót s elébe tette.

- Tessék rágyújtani, elaludt a pipája - kínálja mosolygós orcával.

A konzul szórakozottan és némán a gyufatartó oldalán próbálkozik a gyufával.

Etuska nevetve odaszól:

- A fenekén tessék!

A konzul ur komolyan ránéz a leányra s ugyanolyan komolysággal és erőteljesen, de szótlanul végighuzza a gyújtót jobb sódarán! A gyufa sercegve lángra lobban, de Etuska is harsogó kacagásra fakad, aztán száját dugdosva, kiszalad a szobából. A mama, az apa, vihogva fojtogatják nagy nevetésüket. A konzul némán, megdöbbenve nézi végig a jelenetet, a gyufa is kiesett a kezéből. Fölkel az asztaltól, szerencsés jónapot kívánva, kialudt pipájával, ami azelőtt sohasem történt meg, lassu méltósággal ellép a házból - örökre.

Édesanyja ugyan egyszer asszonyos ravaszsággal rászólt:

- Fiam! Etust Berka senator elveszi.

- Ha veszi, hát vegye! - volt a velős válasz. Így leve vége a dolognak.

Azóta sehova se járt. De mindenkinek kell valamivel foglalkoznia, Elkezdte az ősi város levéltár iratait olvasgatni. Ebben keresett vigasztalást és érzett mellette nagy keserőséget is. Ugy látta belőlük, hogy ő a mostani keserves világban csak fél és nem igazi konzul. Óh, azok a régi konzulok...! A város pallosjogánál fogva élet-halál urai, egész kis hadsereg vezérei! Hogy is tűnhettek, hogy is mulhattak el ezek a jó idők? Vagy ő miért nem született háromszáz évvel ezelőtt? Volt egy nagy esernyője, ami egy debreceni kofának is becsületére vált volna. (Kérem szívesen, ne méltóztassanak rajta megütközni, Deák Ferenc is ilyet hordott.) A hóna alá csapta, kísértalt egyedül a város környékére s a szomszédos dombokról nézte busan elmerengve a város omladozó kőfalait és bástyáit.

Az öreg Cserniczky pedig keserűen hirdette róla, hogy nem ember ez, hanem magában dörögő medve. A többiek hümmgettek reá, de minthogy a konzul ur avval torkolta le a békétlenkedőket: „Ugy is sokat beszélgettek, mi lenne még akkor, ha én is többet beszélnék a kellőnél?” - nem merték tovább feszegetni a dolgot.

Édesanyja azonban e bölcs kijelentésében se tudott megnyugodni, most már mindenáron legalább szerszavas embert akart belőle idomítani, mert vele szemben is ritkán eresztette a szót.

Egy nap, hogy szólásra indítsa, a leveses tányért kanál nélkül tette mellé. A konzul ur némán ült a tányér előtt, de egy szót se szólt, végre az anyja nem győzte tovább türelemmel, rákiáltott:

- Szólj hát, mi kell, mi bajod?

Fia mutató ujjával rámutatott a tányér közepére a leves felé. Ez volt a hangtalan felelet.

Anyja boszusan dobta elébe a kanalat, úgy rácsapta az ajtót, hogy az ablakok is megrezzentek belé.

A konzul ur bölcs és szótlan nyugalommal tűrte ezt a tüntetést is.

E végső, de hiábavaló kísérlet után általánosan meggyökeresedett róla az az ítélet, amelyben meg is nyugodtak:

- A konzul ur keveset és ritkán beszél, de ami a fő, okosan...

II. A KAPITÁNY UR.

Ez Benedek Mihály kapitány uram. A rendnek kiváló őre. Városában ő találta föl az arany középutat.

- Nem mondom, hogy ne igyatok. Ilyen bolond már nem vagyok. De tartsatok mértéket. Rólam vegyetek példát - és itt kevélyen kidüllesztette mellét. - Én hetenként csak háromszor rugok be. Többször a világért se tenném. Így illik ez városunk emberéhez - fejezte be bölcs tanítását és nagy fensőbbiséggel tekintett végig a társaságon, aki csodálkozóan legeltette szemét a nagy, a mértékletes férfiun.

Igaz, ami igaz, ez úgy is volt. Minthogy ő azt gondolta, nemcsak a közönség, hanem a maga testi épségére is tartozik felügyelni, ilyen kirándulásai alkalmával mindig egy rendőrt vitt magával, aki hazamenet teljes erővel támogassa. És ez a nagy előrelátás nem is volt szükség-telen. A rendőr azonban nem igen szívesen járt vele. Neki nem volt szabad berugni, legfeljebb lopva ihatott egy-egy pohár bort a konyhában, ahol várakozott az urára. A rendelet világosan és kérlelhetetlenül szólt:

- Vigyázz magadra. Józan maradj, elég, ha én iszom helyetted is.

Ilyen hajnali vidám órák és még vigabb percenetek után az Alsó-Bástya-soron nagy erőlkö-déssel noszogatta a hajdu az urát hazafelé, aki mindig az ott levő árok szélének düllöngözőtt, mintha erővel bele akart volna esni. Ezt a szándékot akarta a hajdu mindenáron megakadá-lyozni. Hősies erőfeszítéssel küzdött is ellene, úgy, hogy a verejték csak úgy csurgott arcáról.

Egyszer csak megszólal a kapitány, mert látott, igen, ő is látta, nemcsak a hajdu, hogy a térdigérő vízben egy emberi alak nagy dörmögések között az árok közepéről mindenképen föl akar tápászkodni, de újra visszaesik a pocsolya kellő közepébe.

- Ejnye - dadog a kapitány borizü rekedt hangon - kicsoda az?

A hold épen a vergődő fejére sütött, a hajdu azonnal fölismerte.

- Kicsoda, hát Klinkovszky István senator ur (Pan senator Stefan Klinkovszky).

A kapitány rögtön kiadta a rendeletet:

- Vidd haza ezt a részeg disznót! Addig támassz ide a falhoz s azután gyere vissza én utánam.

A hajdu keservesen megvakarta a fületövét s hozzálátott a kettős, nagy munkához. Hiába biztatta a senator ur, hogy dalolja véle: „Stefku, stefku, zle gazdujes, kazsdu karcsmu nasci-vujes.” (Pista, Pista, rosszul gazdálkodik, minden korcsmát sorra látogatsz.) Neki csak az a keserves gondolat főtt a fejében ezután, hogy fogja hazavinni a senator ur után még a kapitányt is. No, de megtette ezt is, csak a kezét nem birta vagy két hétig emelgetni utána.

De mi ez a kapitány úr érdeme mellett, amint igaz önérzettel ki is jelentette:

- Ez a számár hajdu mindig noszogatót az árok partjáról, pedig ha arra nem törekszem, szegény Stefkó ma halott. Megmentettem egy ember életét, még kitüntetés se várok érte, - fejezte be szomorúan!

Nem is kapott. Ilyen hálátlan a világ...

III. A SENATOR UR.

Berka Jónás ifju legény volt, vig legény volt. Beszélt, mindig beszélt, mulatott, táncolt is, ivott is és sokat sokfelé udvarolt. Így aztán hamarosan megválasztották senatornak. Ő volt a tanács legfiatalabb tagja s ami a fő, nagyreményű házasulandó ifju-ember, aki - általános vélemény szerint - a senator pálya töviseit mennél hamarább a házaselet mézével fogja megédesíteni.

De hát ő úgy gondolta, hogy többet ér egy egész erdő, mint egy fa. Udvarolt, táncolt, ivott, mulatott tovább rendületlenül. Hiába hirdette róla sorban a hir nagy szája, hogy most evvel, most avval került jegybe, semmi se lett belőle. Így lett aztán már minden arravaló lánynak vőlegénye, csak még Cserniczky Etusé nem. Etus ugyanis már azokhoz a leányokhoz tartozott, akikről úgy vélekedtek, hogy ideje volna már férjhez mennie, tehát okos leány léte olyanokra pazarolta mosolygását és édes szavát, akikben teljes komolyságot vélt fölfedezni. Berka Jónás állandóságáról azonban sehogysem volt megnyugtatta, így nem is sokat törődött vele.

Éppen itt kezdődik a bonyodalom. Berka Jónás ezt észrevette, azt is tudta, hogy Etusnak ő még nem volt vőlegény-jelöltje, sőt még alig beszélt véle. Ez nagyon zokon esett érzékeny lelkének. Teljes erővel neki adta volna magát az udvarlásnak, ha Etus furfangos ügyességgel ki nem tér előle. Ekkor már Berkát égette a szenvedély és a hiuság, de hiába halászott, a hal mindig kisiklott hálójából. Hamar észrevették ezt a küzdelmet a kis város lakói. Jónás urat kárörömmel nevelték, Etust pedig az égig magasztalva biztatták, hogy csak maradjon meg bámulatos kitartásában, amit Etus önérzetesen meg is ígért.

Ily kétségbeejtő körülmények között Berka ur gyorsan határozott és egy igen fontos lépésre szánta el magát. Elment az öreg Cserniczkyhez és keservesen elpanaszolta, mily árva, kietlen, szomorú az ő élete. Legénylakásokban kinlódik kétségbeesve s a családi élet bensőséges melegénél óhajta ebédelni, vacsorálni. Minthogy ők úgy is kevesen vannak, fogadja el őt magához lakásra, ellátásra.

Cserniczky bátya erősen ellene mondott a tervnek, ők nem várják az ebéddel, vacsorával, róla pedig köztudomású, hogy mindenütt szívesen ott felejtí magát. Etusnak anyja nincsen már, maga gazdasszonykodik, szereti, megköveteli a rendet s nagyra becsüli a komolyságot, ami mintha hiányoznék tisztelt uröcsénkben.

Jónás ur kért, könyörgött, javulást ígért, végre megesett az öreg szíve rajta s „rövid próba-időre” magához vette.

Nagy volt az elképedés a városban, mikor ennek hire ment, de még mindig bizakodtak Etus törhetetlen elhatározásában, különösen abban, hogy Berka urat hamarosan kidobják a paradicsomból.

De mit törődött a rossz nyelvekkel a boldog Jónás. Örömtől ragyogó orcával költözött be Cserniczkyékhez. Mikor a harang a delet huzta, rohant haza ebédelni, esteli harangszóra lóhalálában ügetett vacsorálni. Szemlátomást gyönyörködött Etus leányságának kinyílt virág-

zásában. Mily bájos arc, amit selymes, szőke haj keretez, hát még az a formás mell, amely oly ingerlően reng, ahányszor csak lép...

Tökéletesen boldog ebédelés és vacsorázás folyt a Cserniczky-házban. A város boszankodva tárgyalta Etus hallatlan hitszegését, álhatatlanságát. Ki hitte volna, hogy ez a nagytestű leány is olyan törékeny, ingadozó nádszál?

Csakhogyn minden forgandó a világon. Pár hét múlva Berka kezdte észrevenni, hogy alig tud már a leánnyal beszélgetést folytatni. Erre megállapította, hogy Etus épen nem ügyes társalgó, arca szép ugyan, de termetre vaskos, a lába se valami formás. Jónás ezentúl késve járt az ebédre, a vacsoráról pedig sokszor el is maradt - minden bejelentés nélkül.

A város közönségének jóakarata újra Etus felé hajlott. Szegényt, hogy meggyanusítottuk ártatlanul, ezt a derék, erős akaratu leányzót! És lelkenedezve várták, lesték a várható, végső eredményt. De ami ezután történt, az villámcsapásként hatott a reményükben csalatkozott jó emberekre.

De hogy megértsük a nagy eseményt, helyszini szemlét kell tartanunk a Cserniczkyék századokat látott ősi házában, amilyen nagyon sok van az ősrégi városkában. És ezek beosztása majdnem teljesen egyforma. Elöl a Főtérre az emeleten két-három ablakos szoba néz le, mellette egyablakos, kisebb szoba. A nagyszoba végéből egy kis folyosószerű, dongaboltozatu, félhomályos kis helyiség viszen az udvari nagyszobába, amely táncteremnek is beillenek. Ez a család nappalija és ebédlője, hálója.

Berka az utcai kisszobában aludt. Egy este, mikor megint minden bejelentés nélkül elmaradt a vacsoráról, boros jókedvvel, éjfél körül vetődött haza valahonnan s amint gyertyát gyújt, látja, hogy a szomszédos nagyszoba szárnyas ajtaja a szokás ellenére nyitva van. De az éjszakai csendben éles füle azt is meghallja, hogy valaki nem messze tőle *jóízűen* alszik.

- Teremtő Isten, ki lehet ez, mi ez? - tűnődik Berka ur a szoba közepén.

Gyorsan tette határozza el magát, belép a nagyszobába. Találós eszével azt is észreveszi, hogy a végső kis helyiség nagy függönnyel el van zárva előtte, de azt is hallja, hogy a titokzatos hangok onnan szűrődnek át.

De mit neki a függöny, mikor ő még az ajtót is ki tudja nyitni. Félrehajtja a függönnyt s kíváncsi szemmel bevilágít a titokzatos, kedves fészekbe. Hát ott van az ágy, benne Etus kisasszony. A paplan félig felhajtva rajta, hófehér, kerek karja lecsüng az ágyról, rózsapiros arccal boldogan álmodik s patyolat ingével, amint lélegzik, fel-fel emelkedik aranyánál is drágább két almája.

Jónás rákvörös arccal, szikrázó szemmel nézi a gyertyafénynél. Aztán ingadozó léptekkel a szoba közepéig tántorog. Ott megáll s kezével törli le homloka verejtékét. A telihold benézett rá az ablakon s pufók arcával nevette a kinlódót.

Ezután se Etustól, se Berkétől egy szót se tudtak kisajtolni a Cserniczky-ház körülményeiről. Azt is csak elvéte sikerült megtudniuk, hogy Berka elkésett-e az ebédről vagy elmaradt-e a vacsoráról.

Most jött a bomba, Berka jegybe tette magát Etus kisasszonnyal. Az esküvő utána hamarosan megvolt, egyszerűen, csendben, minden vendégeskedés nélkül. Hallatlan változása a dolgoknak.

Nemsokára széleseben elterjedt az a hir is, hogy már meglesz a keresztelő is. No, erre zugtak-bugtak az asszonyok, nevetve-vihogva számolgatták az időt az esküvőtől a keresztelőig, de ujjaikon se tudtak nagyobb különbséget megállapítani négy és fél hónapnál.

No, volt is ebből olyan zugás, zenebona, hogy az egész város olyan lett egyszerre tőle, mint a megbolygatott méhkas.

A nagy kavarodásnak a város tisztességben megőszült, nagytudományu doktora, Merenics Miklós vetett véget e megdönthetetlen szakvéleményével:

- No, mit jár a szátok? Az első gyermek elvétheti az időt, de a többiek annál pontosabban megtartják a terminusokat.

Mint a parancsolat, úgy teljesedett be az ősz doktor kijelentése még Berkáéknál is...

IV. A FISKÁLIS ÚR.

Bazsó János, fiskális ur (pan fiskális), csodálatosan mértékletes ember volt. Önérzetesen így nyilatkozott:

- Én sohasem maradok ki, de ha kimegyek, hát akkor kint vagyok, hadd legyen igazi oka az asszonynak a haragtartásra.

A városiaknak különösen a „sohasem” szó tetszett nagyon e kijelentésben. Mert igaz, hogy a fiskális ur kiruccanásain kívül csak vizet ivott, bort sohasem, de évenként legalább kétszer folytonosan mulatott egy hétig.

Egy ilyen kinnmaradása hajnalán így szólott Bozsenik László szivbéli jóbarátjához:

- Ejh, unalmas kis fészek ez a mi városunk. Tudod mit, menjünk a fővárosba, legalább szellőzünk egy kicsit.

A gondolatot a tett követte. Az első gyorsvonattal repültek a fővárosba. Este már az „Operá”-ba ült be a mi két jóbarátunk.

Valami balletet adtak elő. A kar szép hölgyei sorban vonultak fel trikóikban, lenge öltözöttekben harsogó, ékes zeneszó mellett.

Bozsenik elragadtatva sug oda barátjának:

- Te Janó, soha életemben nem láttam ennyi szép fehér-cselédet egyrakáson. Nem is tudnám megmondani, melyik a szebbik közülük?

A fiskális nagyot pattintott az ujjával és rekedt, borizü hangján beleordított a klasszikus zenébe.

- Én már tudom. Azt a feketeszeműt választom ki magamnak. (Ja lyem totu csarun viberem szebe.) Mert persze, ékes tót nyelven foly a beszéd, ha a mi embereinknek igazán virágos kedvök van.

Nagy kavarodás a fényes Operában, ez idegen hangok hallatára. A rendőr rögtön odalép s kérdőre vonja:

- Mit akarsz tőlem, te ördögfajzat? Én idevalósi vagyok - kiabált rá a fiskális ur. (Ocze szcses, odemnye ti potvoro, ja szom tutejsi!)

És kevélyen verte a mellét, mert az a kijelentés otthon mindig nagyhatásu volt a rendőrség és mások előtt is.

A rendőr azonban se nem értett, se érteni nem akart ebből a fura beszédből, kituszkolta a nézőtérrel is. Bozsenik ott kézzel-lábbal megmagyarázta neki, hogy most nem otthon, hanem a fővárosban vannak.

A fiskális elkeseredetten kifakadt:

- Micsoda, hát itt ilyen rend van, így becsülik az érdekes embert a magyar fővárosban? Azonnal hazamegyünk, pajtás.

Rögtön vonatra ültek, meg se állottak hazáig. Így történt meg egyszer életében, hogy a hétnapos mulatságból a fővárosiak gonoszsága miatt alig kétnapos lett.

V. A MŰVÉSZ.

Mert hát ilyen is volt a kis szabad királyi városban. Igaz, nem művészetéért, hanem kiváló egyéni tulajdonságáért állott előttük nagy becsben. De ez a körülmény egy cseppet sem sértette Hölczel Mór, a híres gothikus szobrász becsvágyát, ő a maga részéről a világ legszebb városának tartotta s műtermét is haláláig ott rendezgette. Itt lakott ez idő táján Linhart Károly quietált ulánustiszt, városi népiskolai rajztanító, akinek finom tollrajzait még Berlinből, Bécsből is keresték.

A két művészvérű lélek hamarosan megbarátkozott, barátságok tartós volt ugyan, de teli mennydörgős, zimankós napokkal.

Egy nap beállit a rajztanító az öreg Hölczelhez fölötte gyászos ábrázattal. Az öreg rögtön gyanut fogott, rá is rivalt:

- Mit forgatod felém azt a fancsali feszület pofádat? Megint pénzt akarsz, ugy látom.

A rajztanító szomoruan legyintett kezével:

- Ha az én bajom volna! A magam keresztjét könnyebben viselem. Tudom, ugyse segít rajtam senki; hej, mert gonosz a világ!

- Hát kinek van baja? - kérdi résztvevően Hölczel, akinek igen könnyen meglágyult a szive.

- Kinek? Hát szegény hizó disznóimnak, akik három nap óta nem ettek, talán most rugják az utolsó. Nem tudok venni nekik kukoricát, a zsidó nem akar hitelezni többet. Elmentem hazulról, hogy ne lássam végső kinlódásukat.

- Hát hány disznód van? - kérdezte Hölczel meghatva. A pusztuló kolbászok, sonkák ott lebegtek előtte a levegőben.

- Kettő; egyik kedvesebb a másiknál. Milyen tormás kolbász lett volna belőlök. Hát még a sonka, a disznófej; válogatott isteni falatok! És most a cigány huzza ki őket a gyepre.

- Tormás kolbász, disznófej a gyepen - rebegte Hölczel megindulva. - Hát mennyi pénzzel tudnád a zsidót meglágyítani, hogy tovább hitelezzen neked.

- Azt hiszem, tíz forinttal. Ennyi elég volna.

Hölczel összekeresi minden pénzét, de hét forintnál többet nem tud összekajtatni. A rajztanító ennyivel is megelégszik. Igen boldog orcával gyorsan elpárolog e kis pénzzel.

Délután Hölczel munkáskabátjában, vésőivel a főtemplom felé tart, hogy ott híres gót főoltárán dolgozzék.

Amint a főtér közepére ér, háta mögött kocsirobogást hall. Visszafordul: előtte rohannak el rajztanító barátja, felszalagozott két leányával, akik kecses taglejtésekkel üdvözlik. A rajztanító előkelő kézintéssel oda is kiáltja néki, hogy a fürdőbe mennek.

Hölczel előtt elsötétül a világ. Vésőjével fenyegeti:

- Akasztófa cimere, mulatni még az én pénzemen!

Persze aznap hírére sem hallotta rajzoló barátjának. Másnap se mert felé jönni, de baráti szíve harmadik nap már nem állhatta meg, hogy fel ne keresse az öreget. Ismerve kezezését, amint bedugta fejét a műterem ajtaján, rögtön vissza is kapta. Az öreg csakugyan egy hatalmas kalapácsot zuditott feléje. Ezt a dobást ügyességével ártalmatlanná kellett tennie. Az első dührohamon szerencsésen keresztülesve, a félig nyitott ajtóból kezdett előbeszélni:

- Ne bolondozzál, Móric, nem akartam én a te pénzedet, de erővel rám erőszakoltad.

- Ne hazudj még ráadásul, te föld terhe!

- Bebizonyítom, Móric, hogy igazat beszélek. Olyat hazudtam, amit nincs ember a kerek világon, hogy elhigye rólam. Ha te elhitted, tehetek-e én róla? Mikor volt nekem két disznóm. És éppen te hitted el.

Hölczel egy darabig szóhoz se tud jutni, végre ilyen igazságot oszt:

- Igazad van, én vagyok a legnagyobb cimeres ökör a világon! Gyere, igyál hát ebből a borból.

Mert hogy a bor mindég jól esett neki s ilyenkor kétszeresen, felejtőül. Hogy mennyire rajta volt, hogy ez mindig úgy legyen, bizonyítják műterme elpusztulásának szomorú körülményei is.

1902-ik év május negyedike fekete vasárnapja volt e kis városnak. Az Ófehértón, egy külső utcája ez, egy kis parasztház gyuladt ki a déli órákban, az óriási forgószél beviszi a tüzet a városba, s egy negyedóra alatt a város keleti része lángbaborult. A láng toronymagasságra csap. Egy-egy percre olyan világosság támad, amely a szemet, fejet elvakítja, míg a következő percben a sűrű füst lecsapódik s vaksötétség takar be mindeneket. Igazi pokoli tűzijáték. Orozva jött a tűz a Hölczel-féle műteremre is. Egy perc alatt lángbaborult rajta és körülötte minden. Az öreg művész feleségét az emeleti ablakon eresztették le az ura mellé az utcára s a szegény asszony kezét törte s keservesen sirt. A vén Hölczel elgondolja:

- Odavannak értékes műkincseim, tervrajzaim, kész műveim. Életem minden fáradozása, gyümölcse, muzeumom megsemmisült. Anyjok, maradt-e valamink?

- A rajtavalónk - feleli sirva a feleség - menteni semmit sem lehet, minden bejárat lángban van.

Villámgyorsan eszébe jut az öregnek, hogy a pincebejárat nem lehet lángban, mert csupa kő, de ha a sok zsarátnok odahull, egy hordó bora is elpusztul. Hirtelen odamegy a város cselédeihez és tűzoltóihoz.

- Halljátok-e, a pincében egy hordó benzinem van, ha ez felrobban, az egész ház levegőbe repül. Négy legény még kihozhatná.

A négy legény mit meg nem tett volna az öreg szavára s egy néhány perc alatt az utcán volt a hordó bor, amit az öreg gondosan egy barátja pincéjébe szállíttatott. Megsimogatta, megölelgette a hordót.

- Mindenem odaveszett, de a bort mégis megmentettem - bufelejtőül!

VI. A TANÁR URAK.

Ha az ember bevetődött Rózsási uram vendéglőjébe, az egyik szögletben nemcsak asztalt látott, de kényelmes diványt a fal mellett, az asztal külső végén pedig karosszékek várták a vendégeket. E szögletben tehát nagyon megbecsülték a vendégeket. A falon kulacsok, tulipános kancsók lógtak. Egy nemzeti szinti szalagon pedig aranybetűkkel e szavak voltak nyomtatva: Erkölcsnemesítő-Társaság. Alatta pedig ez a fontos kiszólás pompázott: Nincsen olyan hang, mint a kulacs bugyogása, teli pohár csordulása!

E megilletődött, lelkes kijelentés aranybetűi alatt alacsony, zömök, tulipánpiros arcu ur üldögélt a leggyakrabban. Olyan tekintéllyel és meglepődéssel nézett széjjel az asztal környékén és azon túl, hogy rögtön meglátszott rajta: Ez e kiváló helyen is az első közül való. Minthogy az is volt, szószóló elnöke e jeles társaságnak, névszerint Galbay Gábor, gimnáziumi tanár ur. Mellette rendesen egy másik ur sötétlett, fekete arcával, korom hajjal, égő sötét szemmel. Teljesen ellentéte társának. Magas, sovány, mint a hét szűk esztendő, a háta hajlott, míg Galbay uram ugyancsak kihuzta magát, peckesen járt, az égbe nézett, társa lesütötte szemét s nyakát aláhajtva, mintha a földbe ásott kincseket akarta volna kifürkészni szurós tekintetével. Hangosan nevetni soha sem hallották, de sokszor görbén megnyujtotta szája két szélét, tehát csak bensőleg tudott vigadni. De így aztán annál jobban, mert sohasem volt elrontója a jó kedvnek. Míg Galbay Gábor teli szájjal harsogósan kacagott, arca még jobban neki vörösödött ilyenkor. No, de társa philosophus volt, mély tartalma bölcséleti dolgozatokat irt a lét nagy kérdéseiről. De hogy mikor, ezt találgatták, de soha ki nem lelték, amennyiben csak éjjel, akkor is nagykesőn járt lakására. Hát nem is illett hozzá a széles hahotázás. Tudós doktor Bélyi Bernát tanár ur ezt ugyan sohasem jelentette ki, de nagy komolyságával ezt bizonyította mindég. Egyéb iránt Galbay magát tartotta igazi bölcsnek, mert mindenütt meglátta az életben a fonákságot, s így nem is tehetett róla, hogy gyakran és nagyokat nevetett. Egyben azonban teljes egyetértésben voltak: csak a bor végett érdemes élni ezen a cudar világon! A hatás meg is látszott rajtuk, ha bor volt előttük, Galbay uram még harsányabban kacagott, Bélyi még komolyabb orcát vágott s ilyenkor már csak szája egyik szélét huzta el a vidámság nyilvánítása céljából. Azonban bölcséletök említett főelve halálokig összeforrasztotta e két, jeles férfiut.

De addig még messze van. Tartsunk rendet. Hogy két ilyen nagy férfinak messze vetették hírét, az már magától értetődik. Sokan megjelentek látásokra. Egy jókedvű, fiatal tanárkollega is sietett felkeresni őket, persze az Erkölcsnemesítő Társaság színhelyén. Nagy hangon, szelesen mutatta be magát.

- Én Buzakötő Gáspár vagyok!

Galbay sandán nézett végig rajta.

- Te talán fényes, magyar neveddel büszkélkedsz. Az enyém különbül magyar. Végén benne van a bor szó is. Ugy hívnak, hogy Galbay Gábor.

- No, bizony! Ismertem én egy olyan uri embert Egerben, akinek nem csak borban végződött, de borral is kezdődött a neve.

- Lehetetlenség! - szörnyűködött a megtámadott.

De a jövevény kevélyen kivágta.

- Nagyon is lehet. Ugy hívták: Borhy Gábor!

E váratlan csapásra, mintha szájába lőttek volna, úgy megrémült. De ez csak egy percig tartott.

- Te ifju, te derék! Ismertess meg evvel az uriemberrel!

Melegen rázta kezét, hogy szaván fogja és harsány-riadva nevetett hozzá, Bélyi doktor pedig hatalmas szájpgörcbüléssel nyilvánította megelégedését.

Igy aztán nem csoda, hogy ez a két lélek egymást kísérte mint az árnyék. Ebben a nagy kísérgetésben elfelejtkeztek megházasodni. Csökönyös agglegény maradt mind a kettő. Csak Galbay sóhajtozott mégis néhanapján. Sokszor annyira nem tudtak elválni egymástól, hogy Rózsásból kijövet se hazafelé, hanem a tölgyesi rét felé tartottak. Ott volt a kirándulók zsidó kocsmárosa, akinek az sem esett zokon, hogy a kora reggeli órákban Galbay uram keményen megzörgette az ablakát s bugó hangon bekiabált:

- Zsidó, ébredj zsidó!

Nem, mert tudta, hogy ilyenkor egy pár vékony-nyaku tokaji üveg kiürül. A két, bölcs férfi leült az üveg mellé és tót nótákat énekeltek. Igen, a sárosiak szokása szerint jókedvökben tóra fordították az éneket. Ezekben a busuló, vidáman csappongó nótákban még él a Rákóczi kor dallama, amiről a magyarság már régen nem tud új énekeiben. Minek is kapna rajta, mikor annyi csillogó ujdonság van a világon! Galbay dörmögte a baszust, míg Bélyi bölcsész a tenort rikatta, de akkor is aláhajtott háttal.

Mennék én hozzátok este reggel,
Ha nékem adnátok, ki nekem kell.
Azt a leányt szépet,
Sötét szeme éget,
A nekem kell,
A nekem kell.
Nem szántok, nem vetek,
Nekem terem a föld
Olyan a szeretóm:
Ő keres fel nem én őt.

Vagy pedig arról: Hej, mit is iszunk mi? Sört, bort és pálinkát! Hej, mit is eszünk mi? Kirántott báránycsókát. Hej, hová is megyünk? Aranyos lányokhoz. Így jutunk biztosan az édes csókokhoz. De hová ülünk be, zöld posztós karszékbe!

- Hát iszen, nagy gyönyörűség is lehet a tótnak puha karszékben ülni - jegyezte meg Galbay.

- Azért ülünk mi falócán - egészítette ki rendületlen komolysággal Bélyi a bölcs.

- Milyen élvezetes, kéjes hattyunyaka van ennek az üvegnek - lelkesedett Galbay, mikor az üveget szájából letette. Mert csak úgy könyv nélkül ittak. Hát még tüzes, édes csókja!

A példát hűségesen követte társa s mikor ő is megízlelte a tüzes csókot kimozdithatatlan meggyőződéssel hozzátette.

- Egy leánynak sincs se külön nyaka, se édesebb csókja.

Galbay nem szólt, csak sóhajtozott. Így indultak vissza a városnak. Utközben a zöld bokrok között kicsillogott a Tapoly vizének ezüst fodra.

- Nagyon felmelegedtem. Hol a hattyunyaktól, a tüzes csókoktól. Tudod mit, fürödjünk meg! Lehűtjük legalább magunkat.

- Nincs oly heves vérem - válaszolta Bélyi önérzetesen. De azonban jó lesz.

Igy voltak mindég egy véleményen. Nagy egyetértéssel és egymással szemben leültek a vízbe, amely szerencsére ülve se ért feljebb mellöknél. Gábor ur a vízből hirtelen kikapta kezét.

- Nini, mi terem itt? - kiáltja nagy örömmel.

A bizony kezében egy kis vékony, tokaji üveg volt. Erre már Bélyi doktor ur is csettentett nyelvével.

- Ez aztán a remek hal! - mondja meglegedve.

Galbay rá köszöntötte:

- Egészségedre ittam Bernát! - s azután jó szívvvel átnyujtotta. Bélyi doktor egy szót sem szólt, hanem komoly orcával ivott, minthogy az ivás komoly dolog az igazi philosophus szemében. Aztán a vízbe hajította az üveget.

- Thü, mit csinálsz? - ripakodott rá barátja.

- Üres! világosította fel társát rendületlen komolysággal.

- Héjnye az áldóját a...! - fakadt ki Galbay, de aztán elharapta a szót. Ugy is hiába való lett volna már minden méltatlankodás. Bélyi sejtette, hogy többé nem kerül hozzá az üveg tartalmával együtt. Így vágott elébe. - Hát van valami igaza. Így aztán csak nézték egymást, míg a szemök le nem csukódott, a fejök le nem esett a futó habokba. Először Bernáttal történt meg az állapot, amin Gábor ur harsány kacagással mulatott. De Bélyinek egy arcizma sem rándult meg, csak magában gondolta: „Várj csak, majd te is!” - Ugyis történt. A nagy kacagás után Galbay uram is lehunyta szemét s Bernátnak elgömbült a szája széle, mikor barátja feje is a habokba bukott. Galbay nyitott szájjal szokott aludni, így aztán bevett egy nagy italra való vizet, köpködött is kegyetlenül tőle.

- No, ennél sincs cudarabb ital a világon!

- Jó vizet én se ittam soha életemben! - fejezte a viz dicséretét Bélyi doktor.

Ezután már csakugyan nem volt egyéb teendőjük, mint felkerekedve a városnak indulni. Az nap meg Ur napja volt, éppen szembe jöttek a körmenettel. Galbay hiába integetett Bélyi doktornak, az most is a földet vizsgálta, természetes tehát, hogy se eget, se földet, de a körmenetet se látta. Haladt az útján rendületlen komolyságával. Galbaynak csak épen annyi ideje volt, hogy beugrott egy kapualjba. No iszen volt is e miatt nagy felfordulás bizonyos körökben. Az igazgató, ez a hatalmas férfiú, szörnyű botrányozással idézte maga elé Bélyi doktort, aki ellen a hétköznapi emberek irigységével úgy is áskálódott tehetsége miatt. Sürgősen tanácsolta néki, hogy írja meg áthelyezést kérő kérvényét.

- Még bélyegem sincs rá - világosította fel közömbösen Bélyi doktor a méltatlankodó embert.

- Itt van az is! sietett őt lefőzni nagy kárörömmel a derék hivatalnokfő.

Bélyi doktor szó nélkül átvette a bélyeget, leült az igazgató íróasztalához és pár perc alatt készen volt a kérvénnyel. Az igazgató mehökkenne olvasta:

„Kérem áthelyezésemet. Az okot itt mellőzhetem, mert azt ugyanis szakszerűen és körülményesen kifejté helyettem az igazgató ur!”

- Hát én ezt felterjesszem a legmagasabb minisztériumhoz. Mondja, beszéljen! - dörgött az igazgató ur tekintélyesen.

De Bélyi doktor komolyan és szótlanul eltávozott. Ment egyenesen szívbéli barátjához Galbayhoz, az ajtót persze csukva találta. De hát Bélyi doktor ismerte a szokást, keményen kopogtatott. Semmi válasz. Csak nem valami asszonyhistoria - tűnődik. Lehet, mert ugyan csak sóhajtozik. - Azonban léptek csoszogása hallatszik. Csendesen nyikorog a zár: „Mindjárt!” így szól a figyelmeztetés s utána újra léptek csoszogása s „lehet” kiáltás. Bélyi benyit, Galbay már ekkor tekintélyesen az asztalánál ül, körülötte nagy csomóban a tanulók javítást váró füzetek. De mikor meglátja barátját, nagyot nevet.

- Te vagy az Bernát, - kiáltja nagy örömmel. Tudod, szükséges az elővigyázat. Az igazgató úgy is feljelentett már, hogy részeges vagyok. Ebben ugyan igaza van, de mégis alávalóság ilyet jelentgetni. Hát te mire végezted vele?

Bélyi doktor szótlanul legyintett kezével.

- No, jól van, majd megtárgyaljuk az eltiltott könyvek olvasása közben!

És kezénél fogva vezette a szekrényhez. Kinyitotta, ahol sorban állottak az üvegek: Egri, tokaji, érmelléki, somlyai. Felettük ez a felírás: „Index Librorum Prohibitorum”. (Tiltott könyvek jegyzéke.)

- Ez aztán a folyó, tüzes nyelv! Mily lelkes szellem árad felőlök! - így rajongtak mind a ketten.

Közben tanácskoztak, de hogy mit végeztek, azt senkinek sem árulták el. Bizonyos azonban, hogy az áthelyezésből semmisem lett és hogy az Erkölcsmesítő Társaság tagjai nagy csodálkozással látták, hogy a két oszlopos férfi, szörnyű még el is gondolni, csak három decit iszik, s aztán elvonulnak. Persze a társaság ily józan körülmények között elzülött. A kocsmáros se tartott tovább részükre puha diványt, karos széket. Három deciért nem érdemes. Először a divány tűnt el a fal mellől. Utána, mikor ez a figyelmeztetés se használt kényelmes karosszékek. De ez se javított a helyzeten, a két barát rendületlenül csak három decit ivott. Csakhogy vendéglő elég volt a városban, sokszor meglepték őket máshelyen is, de ők avval vágták ki magukat, hogy csak három decit isznak. Nem is volt soha több előttük. No, ez már csakugyan nem részegeskedés! Öregszenek, öregszenek! - ez volt az általános vélemény rólok. Ők pedig meglegedetten egymásra villantottak a szemökkel és nyugodtan folytattak a három decis vándorló életet.

Hanem az történt, hogy Bélyi doktor beteg lett. Bevitték a kórházba. Galbay meglátogatta s amint benyit, ott ül szegény Bernát a nyitott pattogó tűzű kályha előtt dideregve egy ingben, lábravalóban. Galbay nézi-nézi szomoruan.

- Hát jó lesz így Bernátkám? - kérdi tőle és a köny kicsordult szeméből.

- Jó - válaszolt Bélyi doktor - legalább megtudja a világ, hogy a szegény doktor philosophusnak inge, gatyája is volt.

Meg is halt Bernát nemsokára. Galbay hűségesen táviratozott, de nem igen iparkodnak az olyannak temetésére, aki után semmi sem maradt. Így hát Bernát koporsója után a rokonok helyett ő ment hajadon fővel, könnyezve. Az a két pókos állat, amely a Szent Mihály lova elé volt fogva éppen Rózsási vendéglője előtt megtorpad, s veszteg áll egy pár percig. Galbay visszafordul, s oda szól a gyászkiéretnek.

- Szegény Bernát, mielőtt a mennyei lakásokra bémenne, beszólt Rózsásihoz három decire.

De nemsokára ő is elindult azon az uton, a merre Bernát távozott. Mindég azt forgatta fejében, hogy annak az öreg özvegyasszonynak, akinek még most is olyan szép, szelid, őzike szeme, tekintete van, mint lánykorában, tartozik. Legalább segítségül neki hagyja az özvegyi nyugdíjat. Elveszi, ha későn is feleségül. Hej, de sokszor megállott az ajtaja előtt: no, most elébe tőrtethet szándékával. Nem, majd máskor - gondolta magában. Mennél rövidebb ideig szomoritsam földi élettemmel. Ráérek még! - Mig így tervezgetett, hirtelen nyugdíjazták. „Így hát a penziót se hagyhatom neki! Győztél államkassza!” - dühöngött Galbay ur. De ezt aztán annyira szívére vette, hogy ágynak esett, noha közben iratai eltévedtek és magasabb fizetési osztályba nevezték ki, mintha működő tanár lett volna. Kárörvendve vette fel a nagyobb fizetést, de mélyen hallgatott, a világért se irt ellene. De így támadt jó érzése se gyógyította meg. Kivánságára a kórháznak abba a szobájába vitték, ahol Bernát barátja meghalt.

Mikor a jámbor, vöröskeresztes néni bemegy hozzá, ott találja hátánfeküdve, viaszkábrázatával, lelógott kézzel, csukott szemmel.

Megrémülve hajol felé, s erre hirtelen felül a vélt halott. A néni riadtan fut és elfuladva kiáltja: „Seregeknek ura!”

De a halott felül és vigasztalva vissza hívja:

- Látja, látja, mihelyt felém hajolt, vissza jöttem a másvilágról, hogy kedves arcában még egyszer gyönyörködhessek.

- Szent Isten, még a halálból is tréfát üz!

Egy nap aztán egy szigorú hivatalos írást hoznak néki. Az volt benne, hogy vagy egy összegben fizesse vissza a jogtalanul felvett fizetési többletet, vagy ilyen és ilyen részletekben levonják nyugdíjából. Galbay úr harsányan kacagott, csak úgy rezgett kezében az írás.

- Jó, jó, majd a másvilágon! - kiáltotta. Aztán révedezve nézett széjjel. Érzi-e az a szép özikeszemű, hogy most meghal valaki.

Avval a falnak fordult, s ott feküdt mozdulatlanul. A vörös keresztes néni biztatta, hogy ne tréfáljon. De most az egyszer nem üzött tréfát. Meghalt.

VII. A PÁTER GVARDIAN.

Ő bizony az Alföldről a híres nevezetes Kecskemétről került e görbe országba. Minthogy volt annyira előre látó és óvatos, hogy az új szigorított rendre nem akart felesküdni, hasonló gondolkodásu három társával ott is ragadt. Ezek egymásután elhaláloztak mellőle, most már egyedül ödög egy tót fráterrel a kolostor várszerű épületében, hogy meg ne zavarhassák az új tagok szigorított szent életét. Becsületes neve különben: Gedai József, ő is a tanácshoz tartozott, a mennyiben a város urai, pártfogói hangulatban nagyon sűrűn ellátogattak hozzá, de őt is mindig szívesen látták. Kerek piros képű pap volt, fél szájával mindig mosolygott az emberekre. Hát még mikor felülmulhatatlan utánzó tehetségével mókáit, dalait adta elő hallatlan kedvre derítve velők a társaságot, természetesen illő vacsora és jó borocska mellett. Még tótul is megtanult a kedvükért. Egyszer egy ilyen pompás éjszaka után hazafelé bandukol, egyenesen a Fő-tér közepén levő városházának tart, mert a nagy várszerű kolostort ott fedezte fel és éktelenül dörömbölni kezd az ajtón.

E hét ügyeletes őrei a rendnek mélyen és nyugodt lelkiismerettel aludtak. Felháborodva tápázkodtak fel, hogy majd megtanítják ezt a rut csendháborítót. Haragjuk csak akkor csillapodott le, mikor a páter gvardiánt látták magok előtt testestől, lelkestől, ő azonban hatalmas lármát csapott, amiért hagyják itt ácsorogni.

- Tisztelendő páter gvardián uram, itt legfeljebb a pricsen kaphat éjjeli szállást. Különben a börtön is üres.

- Mit beszélsz te ördög fajzatja, az én kolostoromban pricsről és börtönről.

- Az ott van a szomszéd utcában, ide látszik a teteje, válaszolt a rendőr arra mutogatva karjával.

- De hát én nem sejtem, nem látom, kíséretetek oda, vagyok én olyan ember mint Benedek kapitány, akit mindig kísérgettek. Nappal a lelketek üdvösségét munkálom, este meg vidámságokról ki gondoskodik? Oh, hálátlan világ!

A két rendőr mit tehetett egyebet, karon fogta a páter gvardiánt és elvitte a kolostorba. Sértetlenül átadták Mátyás fráternek.

De másnap hiába várták reggelire a korán kelő gvardiánt. Már kilenc óra volt, még se mutatkozott, ajtaján is hiába zörgettek. Mátyás fráter kétségbeesve lakatossal nyitatta ki cellája ajtaját. A gvardián ágyában feküdt, jobb karját még birta, avval erőteljesen hadonászott, beszélni is próbálkozott, de holmi különös üvöltő hangon kívül egyebet nem tudott a száján kiröpiteni.

A szemes fráter azonban így is rögtön tisztában volt véle, hogy itt a hajnali órákban a guta uraság járt látogatóban a pohos gvardiánnál.

Lélekszakadva futott Merenics Miklós doktorért, aki fejcsóválva vizsgálta meg s orvosságot rendelt.

Az orvosság használt-e vagy a páter gvardián erős természete győzött, elég az hozzá hogy harmadik napon utcán találkozott a doktor betegével. Ez bár kissé akadozva, de látható örömmel üdvözölte. A doktor vést jóslóan felemelte mutató ujját és ünnepies hangon nyilatkozott.

- Vigyázz Jóska, ne igyál több bort, mert megüt a guta és többé fel nem kelsz! (Merkuj Jozso nye pij vecej vino, bo ce porazsi!)

A gvardián piros képe egyszerre kréta fehér lett. Busan azonnal vissza bandukolt cellájába. Nem mert az emberek közé menni s ha elvértve egyikkel-másikkal találkozott, s kérdezték, mi a baja, rémületes, siri hangon kijelentette:

- Én bort nem iszom többé e világi életemben. Talán a menyországban! Tette hozzá kétségbeesett lemondással, mert minden erős hite mellett nem volt teljesen biztos benne, osztogatnak-e ott olyan italt a szentek körében.

Egyszer villám gyorsan elterjedt a városban a hír, hogy Hrudý Károly konzul urat reggel ágyában halva találták. Merenics doktor meg is állapította, hogy már éjfél körül megütötte a guta. A páter gvardián szomoru megdöbbenéssel fogadta a hirt és keservesen elmélkedett az emberi élet változóságáról. De egyszerre örömtől sugárzó arccal ugrott fel, széleseben szaladt a doktorhoz, mert abban az erős meggyőződésben volt, hogy e gyász esettel kapcsolatban nagy és megdönthetetlen igazságot fedezett fel. Már az ajtóban elkezdte:

- Beszélhetsz te nekem már akármit. A szegény konzul szomoru gyászos esete felvilágosította elmémet. Ő nem ivott bort, azért mégis gutával, de bor nélkül lépett a menyek országába. Én ittam bort és mégse került el a guta uraság. Hát így is úgy is látogatást tesz a guta az embereknek. No hát én nem leszek bolond, legalább borral távozom az árnyék világából. Addig nem is tágitott, míg a doktorral közösen vagy három üveg borocskát igen vidám hangulatban el nem fogyasztottak.

VIII. A VÁROS BÖLCSE.

Ez Vokanics Alajos. E diszes nevét igen nevezetes cselekedeteivel nyerte meg. Először volt egy nagyszerű igazsága. Panaszzkodhatott előtte bárki, előhozakodhatott bármilyen bajával rendületlenül mindig ezt felelte:

- Minden úgy van jól, ahogy van.

A másik dolog, hogy nála hamisítatlan igazi benszülött s a város termékeihez méltó ebédet vagy vacsorát ehetett az ember. Ez a következő remek fogásokból állott: 1. krumpli leves, (bandurkova polyivka.) 2. krumpli galuska (trepecska.) 3. krumpli lángos (bandurovnyik.)

Ital: a városi savanyu-viz kutból frissen meritett bor, a mint ő hivta; városi bor. (mesesanszke vino.)

Ebből az is következett, hogy erős meggyőződésé vált; akkor legboldogabb az ember, ha vendég lehet, de olyan helyen, ahol az ő hies fogásait teljesen mellőzik. Minthogy olykor-olykor őt is megrohanták bort követelve tőle friss savanyu-viz helyett, ezen a bajon is könnyen keresztül esett. Holmi keserves lörével tartogatta őket, de mikor kijelentették, hogy megunták már a bicskanyító italt, keresnek boldogabb tanyát, akkor mindig vissza tartotta vendégeit a Szent János áldására. Ez a Szent János áldása két jókora négyszegletes üveg karafina volt, teli zamatos finom ó-borral. Hadd maradjon szájokban az ize. Így akarta a becsületet is megmenteni.

Egy alkalommal szokása szerint maga csoszogott a Szent János áldásáért. A két karafinát a jobb és bal hóna alá vette. De mikor az ajtó kilincse után nyult, jobb hóna alól kiesett s a drága nedű a cserepek közt a földön folyt szét. A csörrenésre kitódultak vendégei s ő rémülten az égfelé emelte két karját, kétségbe esetten felkiáltott. - Szent, Isten mi történt velem?

Persze akkor a második üveg is hasonló sorsra jutott.

A vendégek nagy nevetve karban kiáltották rá:

- „Minden ugy van jól ahogy van!”

Vokanics a bölcs keserűen csóválta fejét.

- Minden ugy van jól, ahogy van, de ez az egy sehogy sincsen jól.

IX. A RENDŐR.

Mikor a nyári vadászat ideje megérkezik augusztus 15-ikén a város urai mind kitódulnak a közeli hegyekbe. Nem azt számítgatják ilyenkor, hogy hány nyulat lőttek, hanem azt hány holttestet raknak fel egymás tetejébe az ökrös szekerekre, hogy a városba szállítsák őket. Persze ezeket a haláleseteket a borital okozza a másnapi boldog feltámadás idejéig.

A nagy csatából, mint rendesen, ezuttal is Kurimay Sándor és Leukanics Aladár kerültek ki győztesen, akik nagyobb bizonyság okáért gyalogszerrel indultak, befelé. Még egy utolsó diszlövést lőttek a hamuba fult tüzrakás körül és a hegyi ösvényen lefelé ballagtak, mert ugy közelebb a város.

Persze a városi nagyvendéglő előtt vitt el az utjok. Az ablakok tárva-nyitva voltak, a nagy világosság hivogatólag csalogatta be őket, mert a vendéglős ugy gondolkozott a nagy vadászat után neki is fog jutni a mulatókból. Nem is csalódott, a két jeles vadász cimbora már csak azért is belépett, hogy erejét, igaz virtusát kellő képen bebizonyítsa a város előtt a nap nagy fáradaimai után is.

A nagy ivóban rajtok kívül egy lélek sem volt. Ez büszke meglelégedéssel töltötte el őket.

Kurimay kevélyen ütötte az asztalt.

- Mindnyájan kidültek, makutyi az egész társaság.

De azért már nekik is ködös volt a fejük. Ittak ugyan, de a beszélgetés csak nagy szünetekkel folyt kettőjük közt. Hamar megunta ezt Aladár ur.

- Tudod mit - kiáltott fel nevetve - kürtöljünk amugy istenigazában, kedvünkre!

Elő is vette vadász kürtjét és az öblös hang hatalmasan beleordított a néma éjszakába. A cimborának szörnyen megtetszett ez a pompás ötlet, ő is teljes erővel kísérni kezdte barátját. Két orcája megdagadt, kivörösödött a nemes erőlködéstől.

No de meg is volt a tüneményes hatás. A nagyvendéglő előtt egy pár százados cser és hársfa állt. Tul rajta az országut s a tulsó oldalán lakott a kapitány, aki különben is gyenge alvó volt s a szörnyű üvöltés hallatára az ablakhoz szaladt. Onnan kiabálta az ügyeletes rendőrőrmester nevét.

- Hortulányi, pan Hortulányi... (Hortulányi ur.) - így ripakodott az ablakból dühösen a főkapitány. A vad üvöltő hangok bejárták az egész várost. A nyitott ablakon az utcán vékony fehér öltözékben szaladgálva tudakolták a szörnyű csendháborító hangok okát és eredetét.

Végre méltóságos léptekkel elő kerül Hortulányi Ferenc ur is. Biztató hangon odaszól az ablakában dühöngő kapitányhoz.

- Hiszen már megyek Nagyságos uram.

A nagy termetű ember hivatalos komolysággal feszesen megáll a két kürtölő ur előtt és mint törvény ismerő férfiú megkérdezi tőlük:

- Van-e zeneengedélyük a Nagyságos uraknak?

Tudnivaló, hogy a záros határidőn túl zene számokat harsogtatni rendőri kihágás és büntendő cselekmény. A mosolygó száju Aladár ur képe is kiderült e hivatalos és rideg kérdésre és így válaszol.

- Mit gondol Hortulányi ur, hiszen mi nem vagyunk muzsikások.

És hamarosan 5-6 pohár bort tölt a hivatalában buzgó rendőrnek, aki rendületlen komolysággal issza ki egymásután a poharakat. Csak ezt várta a cseles Aladár, nyájas biztató szavakkal oda kínálja neki saját vadászkürtjét.

- Ej no, kürtöljön nekünk kedves Hortulányi ur. (Alye tam, naj szebe za trubja pan Hortulányi.)

Hogy nagyobb kedvet kapjon reá a rendőrőrmester, intett barátjának, aki újra vad erőlködéssel fujni kezdte kürtjét. Hortulányinak is nagyon megtetszett az a bömbölő multság, teljes erővel működött ő is. A megújult üvöltésre újra elkezdődött a riadt emberek szaladgálása, a kapitány is ott toporzékolt tehetetlen dühében ablaka előtt.

E hatásos nagy siker után a két ur is jónak látta hazakotródni. A rendőr is hivatalos önérzettel ment tovább, mint olyan ember, aki kötelességét pontosan teljesítette.

Reggelenként a hivatalos órák előtt a Főtér apró kockákkal kirakott kövezetén sétálgatott az uri közönség. Abban az erős meggyőződésben éltek, hogy mennél később mennek fel a hivatalba az üdítő levegőzés után, annál buzgóbban fognak a munkához és a rá következő déli sörözhöz. Persze Leukanics Aladár ur is a legszorgalmasabb sétálók közé tartozott. A főkapitány kinyitotta rá az ablakot és mord hangon rákiáltott:

- Gyere csak be Aladár!

Aladár ur gallerjába huzta a nyakát és alázatos hajlongások közt kérdezte:

- Mit méltóztatol parancsolni főkapitány ur, kedves bátyám uram?

- Mit, az áldóját, hát azt: Isten bizonnyal mondom, hogy mind a ketten dutyiba kerültek az ilyen éjjeli botrányok és szörnyű kürtölések után.

- De hát ki árulkodott ellenünk jámbor mulatók ellen? - jegyezte meg szerényen Leukanics Aladár ur.

- Ki, hát az, akit a nyakatokra küldtem. Még tagadni mered?

- Már, hogy merném tagadni a te bölcs állításodat főkapitány uram kedves bátyám - védi magát alázatosan Aladár. Csak azt bátorkodom megjegyezni, hogy méltóztatnál berendelni a rendőrt, hogy az igazság kitudódjék.

A csengetésre Hortulányi megjelenik, mereven megáll a kapitány előtt.

- Hát nem maga jelentette be ezt az urat és jobbik társát a kürtölésért - rivalt rá a kapitány.

- Bizony én, mert ez nekem kötelességem.

Itt hirtelen közbevágott Aladár ur.

- Kérlek méltóztassál megkérdezni tőle, hogy hát ő nem kürtölt?

Hortulányi be se várta a kapitány kérdését, nyugodtan jelentette a feljebbvalójának.

- Jelentem alásan én is kürtöltem, de ezt az urak parancsolták nekem.

A kapitány ur dühösen széjjelnézett a levegőben s aztán mint aki sajnál valakire rátekinteni, elfordult s úgy kiabálta:

- Most pedig azonnal takarodjatok a szemem elől!

Hortulányi ur szalutált és merev katonás léptekkel távozott, Aladár ur bajusza két végén sunyi mosolygással, alázatosan meghajolva, de gyorsan ellépett. Alig várta, hogy kint legyen. De ami a fő, a kürtölés ügye rövid sommás uton el volt intézve.

X. A KÁNTOR.

Mint ilyen fényes, nagy, kis szabad királyi városhoz illik kántor sok van benne, karnagy is rendesen kettő: fő és alkarnagy míg tudniillik az alkarnagy meg nem szökik a fizetség elől, ami az ilyen fényes személyzetet tekintve, igen kicsi azok szemében, akik kapják, de a városbeliek azt mondják, hogy ügyes ember meg tud belőle élni. Az Isten kakasai (az ő nyelvükön: boszki kohuti) hát élelmeskedjenek.

Ilyen élelmes kakas volt Szmolényi János állami tanító, aki a kolostor templomában dicsérte éneklésével az egek urát s aki a gvardián jóvoltából lett azzá. A gvardián megállapította róla, hogy ügyes ember, mert tanító létére mindig bővelkedett különféle italokban. Ami volt, azt rendesen megitta, de az is helyén való, mert ez a kántori hangot rezgőssé teszi, s az ilyen rezgetés pedig a hívők ájtatosságára nagyon felemelőleg hat. Azonfelül olyan bugó hangja volt, hogy messzire kihallatszott a templomból. Ez se megvetendő tulajdonság. A szomszédok közül azok, akik nem jöhetnek a templomba legalább e hangok hallatára illetődnek meg az isteni tisztelet ájtatosságától. A karnagyok ugyan azt állították, hogy ez nem ének, hanem bőgő ordítás, de hát a gvardián az ájtatossági ügyekhez már jobban ért. Ha jó hangosan énekel a kántor, az ájtatosság ihlete könnyebben befurakodik a kemény tót koponyákba. Látnivaló tehát, Szmolényi János nagy hivatást töltött be és e fontos állásához kellő tulajdonságokkal is rendelkezett. Szabad lakást kapott érte: a kolostor mellett levő kis ház az övé volt, de kert nélkül. Stóla nem járt néki, mert az a főtemplom embereinek volt előjoga, azonban egy egész és egy fél ölfát kapott s a jámbor, engesztelő misék alkalmával a kegyes hívők a kántornak is juttattak egy pár hatost az orgonálásért. Ezek tetejében a gvardiánnál szivar, bor, dohány és időnként pompás, vagy kevésbbé pompás ebéd és vacsora kijárta. No, hát nem megvetendő

hivatal. Irigykedtek is rá eleget tanító-kollegái és más szívbéli, jó barátai, persze csak úgy a háta megett, mikor nem hallotta.

- Most már többet ihatik, mint eddig! Hogy az Isten annak juttatja, akinek eddig is bőven került.

Ilyenféle nyilatkozatok röpködtek ellene, a gvardiánt is megpróbálgatták, hogy így-ugy, akadna külömb ember e diszes állásra, meg hogy Janó iszik is. De ezt már a gvardián kereken visszautasította. Ha üres óráiban istenes dalolásához méltó módon szórakozik, az reá nem tartozik; hiszen meg van írva a zsoltárban: Vinum laetificat cor hominis. (A bor vidámitja az ember szívet.) De azt tudja róla, hogy mindég áhitatos buzgósággal énekel. Így aztán Istennek tetsző jó egyetértésben éldegéltek a gvardián és a kántor az irigyek bosszuságára borozgatva és dohányozva.

Egy nyári reggelen felugrik a gvardián ágyából. Koránkelő volt és azt hitte már a hasán játszanak a napsugarai. Az ablakhoz siet, kinyitja a fatáblát. De meggyőződik róla, hogy a nap csak éppen most kezd felfelé kapaszkodni az égen. Ez megnyugtatólag hatott reá és úgy határozott, megint lefekszik. Még egy tekintetet vet a kolostorra nyíló térre, akkor veszi észre, hogy egy ingadozó alak iparkodik a kis dombon felfelé. A bizony Szmolényi Janó. Már megint valami jó helyre akadt Alig bir a lábán állani, pedig tegnap bőjt nap volt. No de: Vinum non frangit jejunium! (A bor ital nem szegi meg a bőjtöt.)

Amig így felmenti őt a bűn alól, a kántor éppen a templom ajtajáig ér, s ott arccal a földre bukik. A gvardián nevet.

- No, már hajnalban is ájtatoskodik, nem csak énekli az „Im arcunkra borulunk” éneket, de tettel is végzi a fogadást. E kegyessége után bizonyosan kialussza magát az Isten nevében tíz óráig, mikor a mise kezdődik.

Igy megnyugodva újra visszafekszik az ágyba. A mise aztán rendes időben elkezdődik. Janó kántor harsogó buzgósággal énekel, hogy a nyakinei is kidagadnak. Ez a buzgóság újabb ok reá, hogy a gvardián meghívja ebédre. Persze ebéd nincsen a kolostorban bor nélkül. Janó előtt pedig nem azért volt ital, hogy meg ne igya. A délutáni vecsernyén a gvardián a hivek buzgó áhitata mellett esőért imádkozik, mert a föld már kicserepesedett a szomszúságtól s a kenyér veszendőben. A kántor tudja kötelességét s rázendít a kegyes énekre, hogy most már nem csak a szomszédban, de a kertek alatt is meghallják. Csakhogy az időjárást visszára fogta fel, amennyiben így énekelt.

Hadd ragyogjon a nap és ne legyen eső...

A hívők ájtatosan véle éneklik a szárazságot tovább kérő éneket. A gvardián ég felé emeli csapkodja kezét, de Janó rendithetetlenül s oly harsogással kéri a szárazságot, hogy a templomablakai megrendülnek belé. A gvardián dühösen megy cellájába s várta Janót, aki ősi szokás szerint megint fel szokott szállani hozzá egy kis bor irányában. Amint beteszi lábát a pap dühösen ráordit:

- Eredj, igyál abból az esőből, amit éneked értelmében az Uristen nem ad meg a szomszédos mezőknek. Itt nincs bor számodra!

Janó ekkor veszi észre, hogy megfordítva fohászkodott az urhoz, de azért a borgőz a szuszt is utnak indította belőle.

- A jó Isten a szívekbe is belát. Tudja, hogy mit kértem, ha mást is énekeltem. Borom nekem is van odahaza!

Janó méltatlankodva és dühösen távozott. Előbb azt se tudta, hogy mikép, de kijutott a város végére, s onnan a fenyvesekig ment, de kocsma nem volt arra, így visszafelé indult, majd arra

végezte, hogy a vacsorához egy cetka (ez bizony három literes testes üveg, a miben ősi jogon a savanyu vizet kapják négy fillérért a szabad királyi város lakói) bort hoz a javából. A gondolatot tett követte, de mikor hazafelé tartott, megnyitak az ég csatornái és az eső csak úgy zuhogott, mintha kupából öntötték volna. Janó kárörvendve nézett a gvardián ablakai felé.

- Ugy-é énekemnek megvan a hatása. Hogy esik! Az Isten mégis csak jobban tudja a dolgát, mint a páter gvardián.

Bőrig átázva, de nagyon meglegedetten érkezett haza és mégnagyobb meglegedéssel töltött a poharába.

- Idebenn bor, oda kinnt eső. Így már jól van!

Mikor a szájához veszi a poharat, benyit a gvardián jó kedvűen mosolygós arcával. Az eső az ő kedvét is meghozta. Különben se volt szokása az állandó haragtartás.

- No, Janó, minden jól van. Az Isten mégis az én imádságomat hallgatta meg, nem a te énekedet. Hát itt már bor is van az eső öröme. No, tölts egy kvaterkát!

Janó örömmel töltött, hogy ne töltött volna. Így aztán bor mellett ketten hallgatták nagy örömmel az eső zuhogását, mert nagy öröm azt látni, biztos fedél alatt, az ablakon keresztül. Janó kezdi azonban azt is észrevenni, hogy az üvegből veszedelmesen fogyni kezd a bor. Az a szégyen már ne érje, hogy ne legyen miből kínálgatózni. Valami ürüggyel kiszalad s a vendéglőből megint kerit egy cetkával. Kevélyen az asztalra állítja a másik mellé. A gvardián kedvteléssel nézegeti a nagy testü edényt, de amellet óvatosan emeli fel mutatóját.

- Ezt már savanyu vizzel igyuk, mert megárt!

Az is van. Az asztalra kerül a savanyuvizes nagy üveg is. Kedélyesen nevetgélve isznak tovább. De mennél inkább fogy az üvegből, annál jobban kopik jókedvők. A szót is gyéren eresztik, már a komorság felhője száll arcokra. Nem tudnak szabadulni tőle. A vidámság erőltetése sehogy se megy. Ej, na fenéig azt a poharat! A gvardián se marad hátul, de mikor kiissza a hideg borzong végig a hátán, az ijedség kiül arcára, még a poharat is kiejti kezéből. Ekkor érezte meg, hogy teljesen kijózanodott.

- Te ember, mit csináltál? Savanyuvizet itatsz vélem bor helyett! Ilyen szégyen nem esett rajtam!

Szorgos vizsgálódással megállapítják, hogy mind a két üvegben savanyuviz van.

- Megölöm Ázikot! - bömbölt nagy elkeseredéssel Janó.

Rohant a kocsmároshoz, felveri, aki nagy bocsánatkéréssel siránkozott, hogy téved az ember, így adott ő is savanyu vizet bor helyett. De finom ó-borral kárpótolja az urakat. Tévedt-é, vagy azt gondolta, eleget ivott Janó és nem veszi észre a bornak vízzé változását, nem tudom teljes bizonyossággal. De a városban hire ment az esetnek. Évődve kérdezték a gvardiántól, Janótól, hogy izlett a savanyu viz, de a gvardián azt állította, hogy Jánoson történt az eset, míg Janó szerényen a gvardiánra háritotta, Így azután sokan a mai napig se tudnak tájékozódni benne. Ki-ki tetszése szerint vagy a papot, vagy Janót hiszi ebben vétkesnek. A város jövőendő történetírói majd hatalmas értekezéseket fognak írni rólam, mert lehetséges, hogy az én előadásomat se fogják teljes hitelűnek elfogadni, mert a történetírók is haragos emberek ám! Az ilyen foltokat azokra kenik, akikre kutatásaik során érzelmvilágokban megharagudtak. Az áldozat aztán viseli a jegyet homlokán, míg egy másik haragos tudós másra át nem plántálja. Soros itt mindenki ebben az emberforgatagban.